MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGIKY

Regionální prvky v učivu prvouky

Diplomová práce

Brno 2007

Vedoucí diplomové práce:
PeadDr. Bohumíra Šmahelová, CSc.

Vypracovala:
Jana Vohralíková

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Masarykově univerzitě v Brně v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Brně dne 5. ledna 2007

Jana Vokrálková

……

Podpis

Srdečně děkuji vedoucí diplomové práce paní **PeadDr. Bohumíře Šmahelové, CSc.** za odborné vedení, pomoc a připomínky, které mi poskytla v průběhu zpracování této práce.

O b s a h

ÚVOD 7

I. TEORETICKÁ ČÁST 9

1. Vymezení pojmů region, regionalismus, regionální prvky 9

1. 1. Pojem region, dělení regionů 9

1. 2. Pojem regionalismus 9

1. 3. Regionální prvky 11

2. Prvouka 13

2. 1. Historie prvoučného vyučování 13

2. 2. Současné pojetí výuky prvouky 18

3. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání 20

3. 1. Pojetí a cíle základního vzdělávání 20

3. 2. Klíčové kompetence 23

3. 3. Vzdělávací oblasti 25

3. 4. Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět 26

3. 5. Tematický okruh Místo, kde žijeme 26

4. Výchovné hodnoty prvouky 29

5. Pardubický kraj 34

5. 1. Pardubicko 34

5. 1. 1. Poloha a rozloha kraje 34

5. 1. 2. Geologie a geomorfologie 37

5. 1. 3. Reliéf 39

5. 1. 4. Podnebí 40

5. 1. 5. Vodstvo 41

5. 1. 6. Chráněná území 43

5. 1. 7. Kulturní památky a zajímavosti 45

5. 2. Mikroregion Přeloučsko 57

5. 3. Obec Řečany nad Labem 62

5. 3. 1. Historie obce 63

5. 3. 2. Současnost obce 69

II. PRAKTICKÁ ČÁST 73

6. Úvodem 73

6. 1. Charakteristika třídy a prostředí 74

1. Blok – téma: MĚSTO A VESNICE, NAŠE OBEC 75

2. Blok – téma: KRAJINA KOLEM NÁS 106

3. Blok – téma: ŽIVOT V PŘÍRODĚ 124

ZÁVĚR 155

Seznam použité literatury 156

Resumé 159

Seznam příloh 160

PŘÍLOHY

Motto:

Co řekneš, to zapomenu,
co mi ukážeš, to si snad zapamatuji,
co sám vyzkouším, to mi snad zůstane.

(Čínské přísloví)

Úvod

Smyslem výchovy a vzdělávání v základní škole je příprava žáků pro aktivní život ve společnosti. V centru naší pozornosti musí být žák. Vždyť o něho, o jeho osobnost a vývoj jde. Na kvalitě toho, jak se nám podaří žáka zaujmout, vychovávat ho a vzdělávat, závisí budoucnost země, obce, národu, státu.

Předpokladem pro kvalitní výuku je tvořivý učitel, který svým přístupem k žákům a stylem práce ovlivňuje průběh vyučovacího procesu. Snaží se děti zaujmout a předat jim co nejvíce vědomostí, dovedností a návyků. Učitel není pouze ten, kdo všechno ví a jen předá své vědění žákům, ale spíš manažer, který dokáže vytvořit takové podmínky v třídní komunitě, které dovolí všem žákům, aby rozvinuli maximum svých vnitřních možností a rozvíjeli své poznání ve spolupráci s ostatními dětmi a s jeho pomocí.

Silným motivačním prvkem pro pedagoga jsou žáci. Společnost se mění, dnešní děti se chovají a přemýšlejí jinak. Učitelé jsou nuceni hledat nové cesty jak dětem vytvořit podmínky pro kvalitní učení. Nejlepším motivačním činitelem je, když děti způsoby výuky baví a cítí se příjemně ve školním kolektivu. *„ Základní výchovnou strategií ve vedení třídy je získat žáky pro spolupráci. Předcházíme tím kázeňským problémům a pracujeme s pozitivním vyladěním.“* (Cangelosi, 1994, str. 86)

Vyučovací proces na prvním stupni základní školy je jedním z nejdůležitějších období v životě člověka. Významné místo v učebních osnovách zaujímá vyučovací předmět prvouka. Prvouka uvádí žáky do prostředí školy a řádu školního života a pomáhá jim překlenout náročné období, kterým je pro ně zahájení pravidelné školní docházky. Vytváří předpoklady pro formování základních pracovních i režimových návyků a dává podněty k rozvoji schopností účelně organizovat čas práce, zábavy a odpočinku podle vlastních potřeb a oprávněných nároků jiných. Prvouka předkládá žákům nové poznatky a dovednosti z různých oblastí života. V rámci toho předmětu si dítě vytváří prvotní ucelený obraz o světě v různých podobách. V prvouce má učitel široké pole působnosti. Ve své přípravě na vyučování může vycházet z regionálních prvků. Učivo o domově, obci i regionu bývá obvykle dětem blízké, vyvolává u nich zájem a velkou aktivitu. A právě tento způsob zprostředkování učiva hravou a tvořivou formou s využitím mezipředmětových vztahů je cílem mé diplomové práce.

Diplomovou práci jsem rozdělila do dvou hlavních částí – na část teoretickou a praktickou.

V teoretické části jsem zpracovala pět kapitol. První kapitola obsahuje pojmy, které se týkají regionalismu, regionálních prvků a jejich stručné charakteristiky. Druhá kapitola pojednává o předmětu prvouka od jeho vývoje až po současné pojetí. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je rozpracován ve třetí kapitole. Ve čtvrté kapitole se zabývám výchovnými hodnotami prvouky. Pátá část je věnována Pardubickému kraji, oblasti Přeloučska a obci Řečany nad Labem a okolí. Je zde zaznamenána jak historie, tak současnost regionu a obce, životní prostředí i přírodní zajímavosti a kulturní památky.

V praktické části mé diplomové práce prezentuji tři vyučovací bloky, které se zaměřují na obec; krajinu, která obec obklopuje a na život organismů v přírodě. Zaměřila jsem se na využití těchto prvků v integrované tematické výuce.

Součástí práce jsou přílohy, vztahující se k jednotlivým vyučovacím blokům.

V závěru je uveden výčet literatury, kterou jsem použila při zpracování této diplomové práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Vymezení pojmů region, regionalismus, regionální prvky

1. 1. Pojem region, dělení regionů

Pojem **region** je podle slovníku cizích slov definován jako určitá vymezená oblast, kraj. Původ slova je latinského původu – regio. Výraz slova regio může označovat kraj, krajinu, směr, hranice, čtvrť nebo místo.

„ Region lze tedy charakterizovat jako územní celek zahrnující historický, kulturní a společenský vývoj, ovlivněný určitými přírodními podmínkami a vnitřně různými hospodářskými a kulturními vztahy.“ (Klimeš, 1998, str. 648)

V publikaci Bartoše a Sedláčka najdeme dělení regionů. Lze je dělit na **regiony přirozené (historické)**, které vznikly osobitým vývojem a na **regiony administrativní**, které vznikly uměle při správním rozdělování státního území.

„ Region je tedy dnes mnohovýznamové slovo obecně vyjadřující ohraničenou část určitého území a jistý druh organizace a správy. V užším slova smyslu bychom mohli chápat region jako územně správní jednotku, která představuje obecnější výraz pro jednotlivé druhy a typy těchto jednotek, jako v českém jazyce obvod, okres, oblast, kraj i země. Výraz region je třeba chápat spíše v širším významu, tedy jako územně ohraničenou prostorovou jednotku zemského povrchu, a zároveň jako obecnější výraz pro různé druhy územně vymezitelných jednotek, včetně správních.“

(Bartoš, Sedláček, 1981, str. 113)

1. 2. Pojem regionalismus

Regionalismem (od latinského regio = kraj, krajina) rozumíme studium charakteristických znaků a zvláštností jednoho kraje, jedné oblasti a také snahu je zachovat, popřípadě i pěstovat, rozvíjet a využívat jich cílevědomou prací k rozvoji oblasti v rámci vyššího, nadřazeného celku. Slovem regionalismus se často označuje i jednotlivý regionální jev. (Cuřín, 1977, str. 5)

V Klimešově Slovníku cizích slov se uvádí regionalismus *„ jako hnutí, úsilí zaměřené k poznání a povznesení určitého kraje jako zvláštního celku.“*

(Klimeš, 1986, str. 597)

Kujal ve svém Pedagogickém slovníku definuje regionalismus jako *„ společenskou činnost, která se zabývá studiem určitého kraje (území) po stránce přírodopisné , geologické, botanické, biologické, ekonomické, historické, sociálně politické i kulturně historické.“* (Kujal, 1967, str. 93)

- **Regionalismus teoretický** (historizující, kulturní) – zjišťuje významné osobitosti života jedinců i života společenského. Všímá si lidových písní, pohádek, pověstí, říkadel, významných staveb, vypovídajících tradic, ale i nářečí.

- **Regionalismus geografický** – se zabývá geografickými útvary, reliéfem, přírodním bohatstvím a přírodními krásami.

- **Regionalismus ekonomický** – se týká hospodaření různých regionů.

- **Regionalismus kulturní** – zjišťuje kulturní dědictví, architektonické památky, nářečí, pohádky apod.

- **Regionalismus praktický** – zabývá se hospodářskou a sociální záchranou u upadajících krajů a zlepšování technicko-hospodářských předpokladů.

(Bartoš, Sedláček, 1981, str. 69)

Pojetí toho termínu nebylo vždy jednoznačné. Podle konkrétní politické situace a třídní podmíněnosti byl regionalismus zdůrazňován a chápán ve smyslu politickém a ekonomickém, často na úkor společenských potřeb. Nejčastěji se úzce zdůrazňoval pouze jeho význam kulturně politický. V tomto smyslu se také obvykle zužoval na jednostranné zdůrazňování krajové specifičnosti, zejména národopisu.

Regionalismus v našich zemích prošel vývojem od pokrokového zdůrazňování lidových tradic, od spojení s rodným krajem a bojem o vytvoření novodobého národa v době národního obrození, přes pokrokové politické snahy mladé buržoazie

a obohacení národní kultury význačnými uměleckými díly, až k politickým náladám a požadavkům před druhou světovou válkou.

Popisný a jednostranný charakter regionální práce je postupně nahrazován tvořivým projektem. Hospodářský a kulturní rozkvět země předpokládá všestranné využití všech místních zdrojů a tvořivých sil. V tomto smyslu má své význačné místo v regionalismu i přírodovědecký výzkum a pokusnictví, často s přímým výsledkem ekonomickým (šlechtitelství).

Regionální práci nespojujeme jen s uplynulými historickými obdobími, ale činíme ji jedním z prostředků výchovy, zvláště výchovy k vlastenectví a pracovní výchovy.

(Kujal, 1967, str. 93, 94)

1. 3. Regionální prvky

„Regionálním prvkem rozumíme doklad společensko-ekonomického dění s přírodními jevy, jež blíže charakterizují a dokumentují zvláštnosti určité oblasti.“

(Povolný, 1968, str. 1, 2)

Regionální prvky můžeme členit na :

- **Geografické** – mezi ně patří geomorfologické útvary, terénní zvláštnosti, vodstvo, přírodní útvary, druhy půd, výskyt druhů rostlinstva a živočišstva aj.

- **Sociální** – sem zahrnujeme sociální zvláštnosti geografické oblasti, kterými se od sebe liší oblasti průmyslové a zemědělské (charakteristické stavby, objekty, terénní úpravy aj.).

- **Populační** – souvisí s hustotu osídlení, dále zahrnují sídlištní síť, katastrální plány, plány obcí, stavební aglomerace apod.

- **Ekonomické** – informují o hospodářském potenciálu oblasti.

- **Komunikační a kulturní** – podávají svědectví o mezilidských vztazích, o bohatství národní, lidové kultury.

Dělení regionálních prvků podle jiného hlediska :

- **Historie** – dějiny obce, první písemné zmínky o obci, archeologické nálezy, důležité historické události, historické osobnosti kraje, průmysl, zemědělství, školství a kultura z historického hlediska, lidové tradice, lidová slovesnost apod.

- **Současnost** – současný stav průmyslu, zemědělství, školství, kultury, nerostného bohatství, současná výstavba, doprava, rostlinný kryt, živočišstvo, počet obyvatel, stav životního prostředí aj.

- **Budoucnost** – plány rozvoje obcí a kraje, výstavby, dopravy, zlepšování životního prostředí, záchrany ohrožených rostlinných a živočišných druhů apod.

(Fabiánková, 1996, str. 25)

Všechny uvedené regionální prvky se mohou uplatnit ve výchovně vzdělávací práci – nejvíce možností jim na 1. stupni poskytuje právě prvouka. Regionální prvky se musí vztahovat k učivu, které je předepsané osnovami. Učitelé zde mají velké možnosti projevit svoji tvořivost. K získávání zajímavého materiálu mohou sloužit oficiální materiály, jako jsou knihy, učebnice a příručky, ale i neoficiální materiály. Mezi ty můžeme zařadit vyprávění obyvatel, zápisy v kronikách nebo studium dokumentů, uložených v archívech či muzeích. Regionální prvky se tedy vztahují k určité oblasti a k určitému času. Regionální učivo hraje důležitou roli názorného materiálu. Pod jeho vlivem žáci poznávají své bydliště, okolí domova, školy a později i města. Důležitou roli hrají regionální prvky při výchově vlastenecké. Při výběru materiálu je třeba přihlížet k dosavadním vědomostem žáků, k úrovni jejich rozumového vývoje.

Je třeba docílit toho, aby co nejvíce poznatků získali žáci vlastním úsilím. Mohou samostatně shromažďovat některé údaje o obci, zaznamenávat stanoviště chráněných rostlin, hnízda ptáků, výskyt ohrožených živočichů. Aktivně se mohou podílet na zkrášlování a ochraně životního prostředí.

Uplatnění regionálních prvků ve výuce plně odpovídá požadavkům na moderní, efektivní výchovně vzdělávací proces v současné škole.

(Fabiánková, 1996, str. 25, 26)

2. Prvouka

2. 1. Historie prvoučného vyučování

Pojetí předmětu prvouka prošlo složitým vývojem, který probíhal v úzké souvislosti s pojetím věcných nauk (reálií) a vlastivědy. Název předmětu se často měnil, jeho názvy byly například: prvouka, věcné učení, názorné vyučování, cvičení v nazírání. Úkolem předmětu bylo seznámit žáky blíže s přírodou a společností, rozvíjet jejich myšlení, řeč a názor na svět.

Kde začíná vývoj prvoučného vyučování ?

Reáliím se vyučovalo již ve **středověku**, ale bez názvu. Vyučování spočívalo na scholastickém základě, na mechanickém učení dogmatických pravd. Co se týče přírodních věd, vycházelo se z Aristelova učení. Žáci získávali poznatky z trivia (gramatika, rétorika a dialektika) a z quadrivia (aritmetika, geometrie, astronomie, múzika), což bylo sedmero svobodných umění. Učilo se v klášterních a církevních školách. Po založená Karlovy univerzity r. 1348 začíná rozvoj městských škol.

Až v 16. a 17. století vznikají počátky věcných nauk na základě teoretických úvah **humanistických a renesančních** myslitelů. Ti spatřovali svůj vzor v antice. Centrum vzdělávání spočívalo zejména ve studiu klasických jazyků a literatury. Francis Bacon, Thomas More nebo Francois Rabelais aj. se zaměřovali i na vzdělání v přírodních vědách.

Na díla renesančních myslitelů navázal **J. A. Komenský**, který požadoval všestrannější vzdělání, věcné poznání přírody a světa, praktičtější zaměření vzdělání. Právě Komenský dokázal tuto problematiku řešit a vytvořit novou vyučovací a výchovnou teorii. Jeho dílo *Brána jazyků* otevřená se mimo jiné zabývá také vyučováním reálií. Autor zde vychází ze základních prvků živé a neživé přírody. Dostává se až k člověku a zobrazuje různé druhy lidské činnosti. V knize se objevují myšlenkové celky jako: O živlích, O obloze, O bylinách, O živočiších, O člověku atd. První obrázková učebnice J. A. Komenského *Svět v obrazech (Orbis pictus)* se stala vzorem pro moderní učebnice založené na principu názornosti. Komenský prosazoval užívání smyslů a znalost příčin věcí. V *Informátoriu školy mateřské* jsou zahrnuty základy věcných nauk. Hlavní pozornost je zde zaměřena na rozšiřování dětských představ, rozvíjení smyslů a slovní zásoby dítěte. Co se týká geografie, má se začínat

„ od mateřského klína“ přes pokoj, ve kterém dítě žije ke znalostem o celém domově. Od čtyř let by se mělo dítě orientovat již v nejbližším okolí domu, v pěti až šesti letech by mělo vědět, co je například město, ves, pole, hora, řeka.

Vývoj v **18. století** je poznamenán bitvou na Bílé hoře (1620). V této době byl v našich zemích neuspokojivý stav obecného školství. Změnu přináší až **školská reforma Marie Terezie** r. 1774 podle J. I. Felbigera. Základem vzdělání bylo náboženství, čtení, psaní a počítání, pouze v nejvyšších odděleních bylo zařazeno učivo přírodopisu a přírodozpytu (fyziky) v zimním období a učivo dějepisu a zeměpisu v letním běhu. Do nejnižších ročníků učivo o přírodě a společnosti zařazeno nebylo.

K velké změně dochází v **19. století** po vydání nového školského zákonu roku 1805, kdy se vyučovacím jazykem stala výhradně němčina a reálie byly z triviálních škol vyloučeny. V první polovině 19. století se snažili naši přední buditelé a vlastenečtí učitelé, jako například **P. J. Šafařík, F. Palacký, J. Jungmann, J. Kolár** a další, o zavedení českého jazyka na obecné školy. Mnozí pokrokoví učitelé, jako i **Jakub Jan Ryba**, do své výuky zařazovali i poučení o přírodě a společnosti.

Dalšími pokrokovými učiteli byli například **Jan Nepomuk Filcík , Jan Vlastimír Svoboda** nebo reformátor českého školství **Karel Slavoj Amerling,** který požadoval založit na školách odborné pracovny, sbírky přírodnin, dílny, ale také hřiště a tělocvičny. Pro názorné vyučování vydával Amerlig i pomůcky a obrazy. Obrazy znázorňovaly lidi na poli, v dílně, vegetační změny v přírodě i během roku (Živočichové, Rostliny, Dílny řemeslníků, Dvanáct měsíců). Vypracoval i četné příručky pro učitele.

V roce 1869 byl vydán školský zákon na jehož základě byly zřízeny školy obecné a měšťanské a uzákoněna povinná školní docházka do 14 let. Vyučování bylo většinou omezeno na čtení s výkladem. Čítanka byla zároveň učebnicí reálií. Učivo vycházelo z nejbližšího okolí dítěte. **Josef Sokol** se blíže zabýval vyučováním na školách venkovských a ve vyučování používal pro učení o přírodě a společnosti název „věcné učení“. U nejmenších dětí doporučoval Sokol používat v hodinách básně, písně a povídky.

V 80. letech 19. století se mění názorově vyučování z pouhého věcného učení na předmět, který se zaměřuje nejen na bystření žákových smyslů, ale též na rozvoj vyjadřování a rozvoj stránky mravní.

Vyučovací látka se dělila na dvě části:

a) **popisnou (smyslovou)** – tvořenou vlastním názorným vyučováním a měla sloužit k osvojení představ o předmětech

b) **výpravnou (mravní)** – zaměřenou na pěstování mluvy a rozvoj mravní stránky osobnosti . Učivo bylo členěno většinou podle ročních období.

(Fabiánková, 1996, str. 5 - 8)

Věcnému učení (či názornému vyučování, prvouce) bylo vyučováno většinou na základě slabikářů a čítanek. **Josef Smrtka** (1898) rozebral dosud používané názvy a vymezil úkol předmětu. Navrhl název prvouka. Toto přejmenování převzal později **Josef Tůma**, který jej použil i ve své práci *Vyučování prvouce na školách venkovských*. Vyučování má podle Tůmy vycházet z individuálních potřeb a prostředí školy. Musí se pružně přizpůsobit místním podmínkám, například přírodnímu prostředí a hospodářskému a společenskému životu.

Nutnost samostatného předmětu zdůrazňuje **Josef Růžička**. Odlišné pojetí prvouky bylo patrné u **Jaroslava Petra**. Nevytyčil základní učivo , které by všichni žáci měli zvládnout. Učitel by měl vycházet hlavně ze znalosti prostředí, ze kterého žáci pocházejí, a měl respektovat jejich zájmy. Je zde patrný vliv pedocentralismu.

„Není třeba žádného určitého plánu, žádné umělé soustavy otázek a odpovědí. Právě nehledanost, nenucenost a volný přímý způsob učitelova rozprávění na děti nováčky dobře působí.“ (Petr, J., 1914, str. 9)

Petrova *Prvouka na škole venkovské* je sbírkou básní, pohádek, písní a her.

Rok 1915 se stal určitým mezníkem ve vývoji prvouky tím, že byly vydány nové učební osnovy, podle nichž byly členěny reálie následovně:

- učení věcné (prvouka) na nižším stupni (v 1. a 2. ročníku)
- vlastivěda jako samostatný předmět na středním stupni (ve 3. – 5. ročníku)
- zeměpis, dějepis, přírodopis a přírodozpyt na vyšším stupni (v 6. – 8. ročníku)

(Mejstřík, 1964, str. 13)

Věcné učení (prvouka) bylo zařazeno do mateřského jazyka jako jeho zvláštní složka. Z mateřského jazyka byla prvouka vyčleněna a stala se samostatným předmětem až v roce 1923.

Nové pojetí prvouky bylo poznamenáno pedocentrismem, jehož zastáncem byl **Rudolf Šimek**. Jeho *Česká prvouka* není metodickou příručkou, ale je dílem kritickým. Rozebírá zde jednotlivá pojetí prvouky . Ostré kritice podrobil pojetí Tůmovo. Roku **1930** byly vydány nové osnovy, v nichž zvítězilo Šimkovo pojetí. Osnovy poskytly učitelům volnost ve výběru učiva. Konkrétní učivo, které by žáci měli zvládnout, stanoveno nebylo. Prvouka byla koncipována jako samostatný předmět v 1. a 2. ročníku. Nové osnovy z roku **1933** byly pak jistým kompromisem mezi pojetím Šimkovým a Tůmovým. Prvouka není již pojímána jako předmět procvičující smysly, rozšiřující slovní zásobu a podporující individuální projev žáka, ale na první místo se opět dostává věc. V osnovách se již nerozlišuje prvouka na školách městských a na školách venkovských, je upozorňováno na nutnost přihlížet ve výuce prvouky k prostředí, ve kterém žáci žijí. **Roku 1939** vycházejí další učební osnovy. Úkoly však zůstávají téměř stejné jako v osnovách z roku 1933. prvouka spolu s vyučovacím jazykem byly středem pozornosti všeho vyučování a výchovy na nižším stupni obecné školy. Více prostoru bylo dáno výchově k bezpečnosti, k sebeobsluze a hygieně.

Mezi další autory uvedeného období patří **F. L. Sál**. Teoreticky vychází z názorů R. Šimka. Vypracoval svůj vlastní systém vyučování prvouce, který uvedl poprvé ve své prácí *Prvouka, nauka o životě, reálie* . Za základ práce nejen v prvouce, ale i v ostatních vyučovacích předmětech, považuje Sál dětské hry, a to hry kraje, ve kterém dítě žije. Autor nechává hodně na vzdělanosti a tvořivosti učitele. Nezbytná je znalost psychologie dítěte. Své myšlenky dále rozpracoval v knize *Nová prvouka*. Kniha obsahuje hry, mluvní cviky, otázky a odpovědi, vypravování, verše, říkadla, hádanky, rozpočitadla, písně, hry se zpěvem, pohádky a zábavy, kresebné předměty, ruční práce, čtení a psaní. Sálova kniha však není metodickou příručkou, ale poskytuje bohatou inspiraci pro práci v hodinách prvouky. *„ Hry mohou být východiskem pro ostatní školskou práci, jsou centry, kolem nichž se otáčí všechna koncentrační snaha trivií a školních disciplin. Jsou podkladem a kostrou 1. a 2. školního roku.“*

(Sál, 1926, str. 15)

Po 2. světové válce se stále učilo podle osnov z roku 1933. **V roce 1946** byly vydány Přechodné učební osnovy pro školy obecné, měšťanské a střední. Prvouce se vyučovalo jako samostatnému předmětu v 1. a 2. ročníku. Nově byly do prvouky zařazeny úkoly občanské nauky, například poučení o republice, o boji za národní osvobození, o Sovětském svazu, o slovenském národě.

Vlivem únorových událostí **roku 1948** došlo k výrazným změnám v celé naší republice. Ty se odrazily i ve školství. V dubnu 1948 byl vydán zákon o základní úpravě jednotné školy. Byla vyhlášena političnost školy a vznesen požadavek ideologické výchovy v duchu marxisticko-leninského světového názoru. V červenci roku 1948 byly schváleny *Učební plán a učební osnovy pro školy národní*. Prvouka byla nadále samostatným předmětem v 1. a 2. ročníku a byly jí přiděleny čtyři hodiny týdně. Její součástí byly i ruční práce a kreslení. Hlavní rozdíl tkvěl v cílech předmětu, které odpovídaly cílům komunistické výchovy.

V roce 1951 nastává výrazná změna v pojetí prvouky. Po vzoru sovětské pedagogiky se dostalo výjimečného postavení mateřskému jazyku, který se stal středem vyučování. A základě toho vycházejí **v dubnu roku 1953** osnovy, podle kterých ***přestává být prvouka samostatným předmětem***. Poučení o přírodě a společnosti se stalo součástí mateřského jazyka. V 1. ročníku bylo začleněno do části zvané „rozvíjení poznání a řeči “, ve 2. ročníku do oddílu „ čtení se slohem“. Učivo bylo uspořádáno v souladu se změnami ročních období. Vedoucí metodou se stalo čtení s výkladem. Ke čtení byly zařazovány tzv. *předmětové besedy*. Praxí se však ukázalo, že tyto dva předměty – mateřský jazyk a prvouka – se nadají účinně skloubit.

Nápravu se snažily zjednat *Učební osnovy pro 1. – 5. ročník ZDŠ* z **roku 1960**. Učení o přírodě a společnosti bylo v 1. a 2. ročníku sice stále zařazeno do mateřského jazyka, ale tvořilo jeho samostatnou složku – věcné učení. Ve 3. – 5. ročníku byl opět zaveden samostatný předmět vlastivěda.

Učební osnovy pro 1. – 4. ročník základní školy **z roku 1976** ***zavedly opět samostatný předmět prvouka.*** V učebním plánu mu byly vyhrazeny dvě vyučovací hodiny týdně v 1. a 2. ročníku.Ve 3. a 4. ročníku byly zavedeny dva samostatné předměty – přírodověda a vlastivěda. Obsahem předmětu nemají být pouze určité vědomosti, ale i metody a formy práce, pracovní postupy a dovednosti k organizování práce, k sebeobsluze a k péči o životní prostředí. Realizace cílů spočívá nejen v poznávacích činnostech, ale především v aktivitě, samostatnosti a tvořivosti. V 1. a 2. ročníku bylo učivo prvouky rozděleno do osmi tematických celků, které se týkaly školy, rodiny, přírody, techniky, bezpečnosti a zdraví. Kromě tematických celků se v průběhu 1. a 2. ročníku probíralo učivo o svátcích, památných dnech a výročích. Zde se výrazně projevovala politizace školy a učivo bylo mnohdy dětem nepřiměřené. **V 70. a 80. letech** se problematikou prvouky nejvíce zabývali K. Tupý, V. Vlčková, J. Nečasná a jiní. (Fabiánková, 1996 , str. 12 – 13)

2. 2. *Současné pojetí výuky prvouky*

Po 17. 11. 1989 nastala nutnost přehodnotit a upravit stávající učební osnovy. Ke změnám dochází od září školního roku 1991/92. Prvouce se vyučuje nejen v 1. a 2. ročníku, ale s výukou se pokračuje i ve 3. ročníku. Předmětu jsou přiděleny dvě hodiny týdně v 1. a 2. ročníku a tři hodiny týdně ve 3. ročníku. Přírodověda a vlastivěda se vyučují jako samostatné předměty od 4. ročníku.

Základní učivo se v podstatě nezměnilo, jde pouze o dílčí úpravy. Učivo je uvedeno v hlavních rysech, což dává učitelům velký prostor pro uplatnění své samostatnosti a tvořivosti.

Učivo je rozčleněno do tří okruhů:

1. ***příroda*** (živá i neživá)
2. ***společnost*** (rodina, širší společnost, práce a technika)
3. ***člověk*** (jeho zdraví, stavba těla, funkce orgánů, závislost člověka na přírodě i ostatních lidech, jeho vztah k sobě samému a celému prostředí).

Další možností členění učiva prvouky je členění na okruhy:

- ***domov***
- ***obec***
- ***region***

Nadále je však základním kritériem členění učiva vztah jedince ke společnosti, k přírodě a k sobě samému. (Fabiánková, 1996, str. 14)

Po roce 1991 probíhá základní proměna u škol všech stupňů. Vedle státních škol vzniká široká síť škol soukromých (i církevních), liberalizují se cíle, obsah, formy i metody vzdělávání a výchovy. Jejich určitou integraci mají zajistit modelová kurikula a standardy, aby se udržela potřebná náročnost i studijní profil. Do hry vstupují vedle pedagogických i profesních zřetelů i aspekty komerční.

(Jůva, V., sen. a jun., 1997, str. 66)

To se samozřejmě dotýká všech předmětů včetně prvouky.

Školský systém se neustále mění. Vzdělávací programy v ČR vycházejí ze ***Standardu základního vzdělávání*** (1995). Dokument vymezuje cíle a kmenové učivo v 7 oblastech základního vzdělávání: 1. oblast jazyková, 2. oblast matematiky, 3. oblast přírodovědní, 4. oblast společenskovědní, 5. oblast esteticko-výchovná, 6. oblast

zdravého životního stylu, 7. oblast pracovních činností a technologií. Každá oblast je naplňována konkrétními předměty. (Autorský kolektiv, 1996)

Na úrovni základního vzdělávání byly u nás vyvinuty konkrétní vzdělávací programy. Vzdělávací programy jsou základním pedagogickým dokumentem pro poskytování vzdělávání. Rozpracovávají cílové požadavky vzdělání a navrhují učivo pro jednotlivé ročníky. Je v kompetenci ředitelů a učitelů vybrat rámcově navržené učivo do ročníků a vyučovacích předmětů v jednotlivých školách, v konkrétních podmínkách (ve vztahu k možnostem žáků, složení učitelského sboru, materiálnímu vybavení škol, spolupráci s rodiči, regionálním podmínkám).

Vzdělávací programy jsou schvalovány a zaváděny ministerstvy školství nebo jinými orgány řízení vzdělávání ve státě nebo regionu a mají normativní charakter, tj. jsou závazné pro fungování příslušné úrovně vzdělávacího systému.

MŠMT byly schváleny oficiálně tři hlavní programy, podle kterých se vyučovalo.

1. **Vzdělávací program Základní škola** (od září 1996, asi 75% žáků) .
2. **Vzdělávací program Obecná škola** (od září 1993 , asi 13% žáků).
3. **Vzdělávací program Národní škola** (od září 1997, asi 50 škol) .

Učitelé měli větší volnost, než tomu bylo u osnov z r. 1991.

Od roku 2006 budou tyto vzdělávací programy nahrazeny jednotným Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání.

Nejvyšším cílem je „ plný rozvoj lidské osobnosti“. V tom současná pedagogika navazuje na pokrokový odkaz minulosti, samozřejmě v nových podmínkách a s novým zaměřením. Jak je vidět, celý vývoj prvoučného vyučování od středověku až po současnost byl velmi složitý. S postupem vývoje lidstva a jeho myšlení se rovnoměrně vyvíjel názor na školu a potřeby vzdělávání. I když zpočátku nebylo prvoučné vyučování do základního vzdělávání zařazováno, později se pak stalo jeho nedílnou součástí. Mnozí myslitelé a učenci totiž pochopili důležitost získávat poznatky o svém domově, obci, kraji, živé a neživé přírodě již od útlého dětství.

3. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

3. 1. Pojetí a cíle základního vzdělávání

Motto:

Co je pro školu lepší? Napsaný dokument, nebo chytrý učitel, který umí promýšlet učební strategie, spolupracovat na nich s ostatními učiteli?

.... a aby chodily děti do školy rády a dobře se připravily pro život....

(Beran, 2005, str. 3)

Rámcový vzdělávací program, (dále jen RVP) je dokument, který od roku 2006 nahradí všechny dosavadní vzdělávací programy ZŠ, OŠ, NŠ. Vymezuje závazné rámce vzdělávání, jsou zde uvedeny základní principy, klíčové kompetence a oblasti, které jsou pro školu závazné.

Tvorba ŠVP dává možnost svobodně formulovat představy o nejvhodnější podobě vzdělání na dané škole. Dává nebývalou možnost přemýšlet a projednávat množství společných úkolů i problémů, vede k týmové práci, posiluje potřebu dalšího vzdělávání - zkrátka navozuje nový styl práce jedinců i školy jako celku.

(Manuál pro tvorbu ŠVP, 2005, str. 8)

V souladu s novými principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v Zákoně o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání, se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let . Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních - státní a školní (viz graf č. 1).

Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují ***Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy.*** Školní úroveň představují ***školní vzdělávací programy,*** podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách.

(RVP, 2005, str. 1)

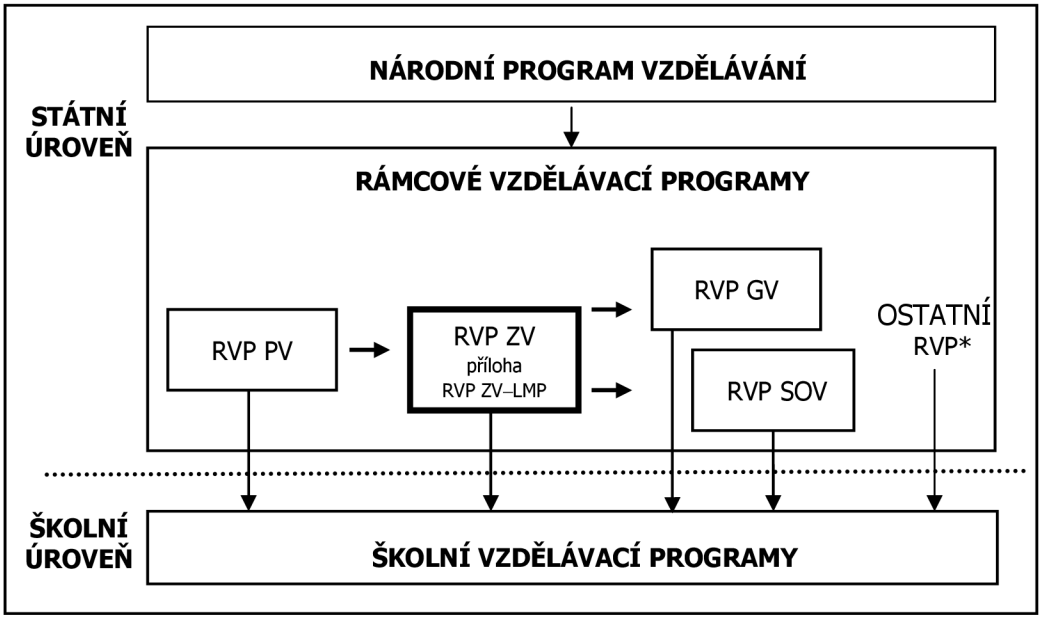

Graf č. 1 - Systém kurikulárních dokumentů

Legenda: RVP PV- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání;RVP ZV - Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání; RVP GV - Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání; RVP SOV - Rámcový vzdělávací program (programy) pro střední odborné vzdělávání. * ostatní RVP - rámcové vzdělávací programy, které kromě výše uvedených vymezuje školský zákon - Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro jazykové vzdělávání, případně další. (RVP, 2005, str. 1)

ŠVP poskytuje školám dostatečný prostor pro tvořivost, deklaruje možnost projektového vyučování a výuku tzv. integrovaných předmětů. Dokument si všímá žáků se specifickými vzdělávacími potřebami, žáků s mentálním postižením a také žáků talentovaných.

Základní vzdělávání na **1. stupni** usnadňuje svým pojetím přechod žáků z předškolního vzdělávání a rodinné péče do povinného, pravidelného a systematického vzdělávání. Je založeno na poznávání, respektování a rozvíjení individuálních potřeb, možností a zájmů každého žáka (včetně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami). Vzdělávání svým činnostním a praktickým charakterem a uplatněním odpovídajících metod motivuje žáky k dalšímu učení, vede je k učební aktivitě a k poznání, že je možné hledat, objevovat, tvořit a nalézat vhodnou cestu řešení problémů.

Základní vzdělávání vyžaduje na 1. i na 2. stupni podnětné a tvůrčí školní prostředí, které stimuluje nejschopnější žáky, povzbuzuje méně nadané, chrání

i podporuje žáky nejslabší a zajišťuje, aby se každé dítě prostřednictvím výuky přizpůsobené individuálním potřebám optimálně vyvíjelo v souladu s vlastními předpoklady pro vzdělávání. K tomu se vytvářejí i odpovídající podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Přátelská a vstřícná atmosféra vybízí žáky ke studiu, práci i činnostem podle jejich zájmu a poskytuje jim prostor a čas k aktivnímu učení a k plnému rozvinutí jejich osobnosti. Hodnocení výkonů a pracovních výsledků žáků musí být postaveno na plnění konkrétních a splnitelných úkolů, na posuzování individuálních změn žáka a pozitivně laděných hodnotících soudech. Žákům musí být dána možnost zažívat úspěch, nebát se chyby a pracovat s ní.

„V průběhu základního vzdělávání žáci postupně získávají takové kvality osobnosti, které jim umožní pokračovat ve studiu, zdokonalovat se ve zvolené profesi a během celého života se dále vzdělávat a podle svých možností aktivně podílet na životě společnosti.“ (RVP, 2005, str. 4)

Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání.

V rámcově vzdělávacím programu jsou **cíle definovány takto:**

- umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů
- vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci
- rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých
- připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti
- vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě
- učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný

- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi
- pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci

(RVP, 2005, str. 4)

3. 2. Klíčové kompetence

Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Klíčové kompetence nestojí vedle sebe izolovaně, různými způsoby se prolínají. Proto k jejich utváření a rozvíjení musí směřovat a přispívat veškerý vzdělávací obsah i aktivity a činnosti, které ve škole probíhají.

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány:

kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní.

(RVP, 2005, str. 6)

Výchovně vzdělávací strategie pro rozvoj klíčových kompetencí v prvouce

1. Kompetence k učení

Žák:

- se orientuje ve světě informací
- poznává podstatu zdraví, příčiny nemocí a upevňuje si preventivní chování
- seznamuje se se základními regionálně historickými, zeměpisnými a kulturními informacemi
- vyznačí v jednoduchém plánu obce místo bydliště, školy

2. Kompetence k řešení problémů

Žák:

- vnímá problémové situace, rozpozná a pochopí problém, samostatně vyvozuje závěry
- je veden k práci s odbornou literaturou, encyklopediemi
- je veden k rozhodování a řešení situací při ohrožení vlastního zdraví, bezpečnosti i zdraví druhých
- rozlišuje přírodní a umělé prvky v okolní krajině

3. Kompetence komunikativní

Žák:

- si rozšiřuje slovní zásobu
- je veden k aktivitě při výuce (kladení otázek), vzájemné naslouchání
- pojmenovává pozorované skutečnosti
- je veden k samostatnému vystupování a slušnému chování

4. Kompetence sociální a personální

Žák:

- účinně spolupracuje ve skupině při řešení problémů
- podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, dokáže poskytnout pomoc nebo o ni požádat
- respektuje a hodnotí názory a práci druhých

5. Kompetence občanská

Žák:

- respektuje pravidla ochrany životního prostředí a vytváří si ohleduplný vztah k přírodě
- chápe základní pravidla slušného chování, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu
- chrání naše tradice a kulturní i historické dědictví

6. Kompetence pracovní

Žák:

- si utváří pracovní návyky v samostatné i týmové činnosti

Osvojování klíčových kompetencí je proces dlouhodobý a složitý. Na konci školní docházky nelze tento proces považovat za ukončený, přesto tvoří důležitý základ pro celoživotní učení, vstup do života a do pracovního procesu.

3. 3. Vzdělávací oblasti

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV orientačně rozdělen do devíti **vzdělávacích oblastí.**

- **Jazyk a jazyková komunikace** *(Český jazyk a literatura, Cizí jazyk)*
- **Matematika a její aplikace** *(Matematika a její aplikace)*
- **Informační a komunikační technologie** *(Informační a komunikační technologie)*
- **Člověk a jeho svět** *(Člověk a jeho svět)*
- **Člověk a společnost** *(Dějepis, Výchova k občanství)*
- **Člověk a příroda** *(Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)*
- **Umění a kultura** *(Hudební výchova, Výtvarná výchova)*
- **Člověk a zdraví** *(Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)*
- **Člověk a svět práce** *(Člověk a svět práce)*

Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů je tvořen očekávanými výstupy a učivem. V rámci 1. stupně je vzdělávací obsah dále členěn na 1. období (1. až 3. ročník) a 2. období (4. až 5. ročník). Očekávané výstupy jsou na konci 3. ročníku jako orientační (nezávazné) a na konci 5. ročníku a 9. ročníku jako závazné. (RVP, 2005, str. 10)

3. 4. Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět

"Vzdělávací oblast ***Člověk a jeho svět*** *je jedinou vzdělávací oblastí RVP ZV, která je koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací oblast týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví a dalších témat. Uplatňuje pohled do historie i současnosti a směřuje k dovednostem pro praktický život. Svým široce pojatým syntetickým (integrovaným) obsahem spoluutváří povinné základní vzdělání na 1. stupni."*

(RVP, 2005, str. 29)

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru **Člověka jeho svět** je členěn do pěti tematických okruhů:

- **Místo, kde žijeme.**
- **Lidé kolem nás.**
- **Lidé a čas.**
- **Rozmanitost příroda.**
- **Člověk a jeho zdraví.**

3. 5. Tematický okruh Místo, kde žijeme

V tematickém okruhu **Místo, kde žijeme** se žáci učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti, učí se aktivně zapojovat do každodenního života, hledat nové i zajímavé věci a bezpečně se v tomto světě pohybovat. Důraz je kladen na dopravní výchovu, poznávání regionu, vytváření kladného vztahu k místu jejich bydliště, národu, vlasti. Různé činnosti a úkoly by měly přirozeným způsobem probudit v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště, postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi.

(RVP, 2005, str. 29)

MÍSTO, KDE ŽIJEME

Očekávané výstupy – 1. období

žák

- *vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí*
- *začlení svou obec (město) do příslušného kraje a obslužného centra ČR, pozoruje a popíše změny v nejbližším okolí, obci (městě)*
- *rozliší přírodní a umělé prvky v okolní krajině a vyjádří různými způsoby její estetické hodnoty a rozmanitost*

Očekávané výstupy – 2. období

žák

- *určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu*
- *určí světové strany v přírodě i podle mapy, orientuje se podle nich a řídí se podle zásad bezpečného pohybu a pobytu v přírodě*
- *rozlišuje mezi náčrty, plány a základními typy map; vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapách naší republiky, Evropy a polokoulí*
- *vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického*
- *zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích*
- *rozlišuje hlavní orgány státní moci a některé jejich zástupce, symboly našeho státu a jejich význam*

Učivo

- **domov** – prostředí domova, orientace v místě bydliště
- **škola** – prostředí školy, činnosti ve škole, okolí školy, bezpečná cesta do školy
- **obec (město), místní krajina** – její části, poloha v krajině, minulost a současnost obce (města), význačné budovy, dopravní síť

- **okolní krajina (místní oblast, region)** – zemský povrch a jeho tvary, vodstvo na pevnině, rozšíření půd, rostlinstva a živočichů, vliv krajiny na život lidí, působení lidí na krajinu a životní prostředí, orientační body a linie, světové strany
- **regiony ČR** – Praha a vybrané oblasti ČR, surovinové zdroje, výroba, služby a obchod
- **naše vlast** – domov, krajina, národ, základy státního zřízení a politického systému ČR, státní správa a samospráva, státní symboly
- **Evropa a svět** – kontinenty, evropské státy, EU, cestování
- **mapy obecně zeměpisné a tematické** – obsah, grafika, vysvětlivky

(RVP, 2005, str. 31)

Učivo zařazené do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět je v současné době zahrnuto v předmětech prvouka, vlastivěda a přírodověda.

4. Výchovné hodnoty prvouky

Prvouka je předmětem, který dává mimořádné výchovně vzdělávací hodnoty. Výsledkem práce učitele prvouky se nesmí stát pouze žákovy známky, ale jeho orientace ve světě, morální, kulturní a intelektuální vyspělost, tuha po sebevzdělávání a snaha o sebevýchovu.

Metody a formy práce ve výuce dávají velké možnosti pro plnění cílů všech složek výchovy. Jednotlivé složky prvouku prolínají a nelze je od sebe oddělovat. Při rozboru výchovných možností předmětu prvouka vyjdeme z členění výchovného procesu na složku rozumovou, mravní, pracovní, estetickou, ekologickou a tělesnou.

1. Výchova rozumová

Úkolem rozumové výchovy v prvouce je rozvíjet spolu s ostatními předměty duševní schopnosti žáků (vnímání, představivost, paměť, myšlení, fantazii). Prostřednictvím prvouky žáci získávají základní vědomosti o konkrétních přírodních a společenských jevech týkajících se jejich domova. Současně při osvojování poznatků se rozvíjí řeč žáků. Důraz se klade na schopnost vyjádřit se. Slovní vyjadřování je jednak ukazatelem, do jaké míry žák učivo pochopil, jednak je prostředkem rozvoje myšlení. V prvouce se mají žáci naučit i určitým metodám a pracovním postupům tak, aby byli později schopni získávat další poznatky svou samostatnou činností.

Rozumová výchova prostřednictvím prvouky seznamuje žáky se základními údaji z přírodních a společenských věd, vede žáky k chápání pojmů a nacházení souvislostí mezi nimi, vede žáky ke správnému a výstižnému vyjadřování, rozvíjí jejich poznávací procesy a učí je různým metodám a pracovním postupům, aby se co nejvíc rozvíjela jejich aktivita a samostatnost. (Fabiánková, 1996, str. 21)

2. Výchova mravní

Za mimořádně důležitou složku výchovy považujeme výchovu mravní. Na jejím úspěchu do značné míry závisí efekt působení ostatních výchovných složek.

Cílem je rozvíjet u žáků morální představy, pojmy a přesvědčení a současně adekvátní chování v duchu morálního hodnotového systému.

Z etického kodexu vyplývají jednotlivé dílčí úkoly mravní výchovy, jako je výchova k humanismu, výchova k vlastenectví, výchova k odpovědnému vztahu k hodnotám, k práci a k pravidlům společenského soužití i výchova kladných charakterových vlastností (uvědomělé kázně, pevné vůle, iniciativnosti, rozhodnosti, vytrvalosti ad.).

„ *Významnou součástí mravní výchovy je rozvoj jedince jako odpovědného člena společnosti.“* (Jůva, V., sen. a jun., 1999, str. 57)

Mravní výchova v prvouce vede žáky k projevování úcty k rodičům, prarodičům a ostatním lidem, k pozornému chování vůči nemocným a tělesně postiženým, vůči mladším dětem. Formuje pozitivní vztah žáků k domovu, k rodnému kraji a k celé vlasti, vede žáky k osvojení si základních pravidel slušného chování doma, ve škole, na ulici , ve společnosti, k chování odpovědnosti za porušování kázně a pořádku. Také učí žáky chápat závislost jedince na společnosti a celé společnosti na přírodě a vede je k odpovědnému chování vůči sobě, ostatním lidem i vůči rodině.

3. Výchova pracovní

„Pracovní výchova je příprava dětí a mládeže na práci.“

(Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J., 2003, str. 175)

V pracovní výchově jde především o pracovní morálku, o získání kladného citového vztahu k práci, o vypěstování určitých volních a charakterových vlastností, které jsou pro kvalitu práce nutným předpokladem.

Na 1. stupni jde hlavně o to, aby žák získal soustavu vědomostí a dovedností, které jsou základem další přípravy k povolání nebo ke studiu. Žáci získávají elementární poznatky o nejznámějších povoláních a jejich důležitosti.

Pracovní výchova v prvouce dává žákům možnost pochopit význam práce pro člověka i celou společnost, získat poznatky o různých profesích v místě bydliště a školy, osvojit si návyky pracovní kázně, upevňovat si návyk šetrného zacházení se všemi předměty a materiály. Jde o to, seznámit se s pracovními nástroji, stroji a technikou, která usnadňuje člověku práci, osvojit si pravidla bezpečnosti a hygieny práce a aktivně se podílet na zvelebování životního prostředí.

4. Výchova estetická

Estetická výchova rozvíjí jedince v oblasti umění a krásy. Podle problémů estetickovýchovné činnosti můžeme rozlišit estetickou výchovu uměleckými prostředky neboli výchovu uměleckou (výchova literární, výtvarná, hudební, divadelní, filmová a taneční) a estetickou výchovu mimouměleckými prostředky (estetiku prostředí, přírody, práce, hry a tělovýchovných činností). Estetická výchova se uskutečňuje jak ve škole, tak i v mimoškolských podmínkách i v rodině.

(Jůva, V., sen. a jun., 1999, str. 57, 58)

Estetická výchova na 1. stupni není záležitostí pouze estetickovýchovných předmětů, mezi které patří především výchova hudební, výtvarná a literární. Svoji důležitou roli sehrávají i ostatní vyučovací předměty. Učitelé mají dbát na to, aby si žáci během celého vyučovacího procesu osvojovali návyky kulturního chování odpovídající základním estetickým požadavkům (např. estetické vztahy mezi žáky, estetický ústní a písemný projev, úprava zevnějšku žáků, péče o estetiku třídy, snaha o estetickou stránku všech výrobků a výtvorů).

Úkolem estetické výchovy v prvouce je naučit žáky pozorovat předměty i objekty přírody z estetického hlediska, znázorňovat vnímané slovně i výtvarně. Žáci se učí rozlišovat hezké i nehezké chování lidí, získávají představu o kulturním prostředí, prostředí školy i domova. Upevňují si návyk péče o pěkný a čistý zevnějšek. Ukazujeme jim význam přírody i kulturních památek. Vedeme je aktivní účasti na zvelebování životního prostředí. Důležitou roli hraje citový vztah k přírodě, neboť budou-li žáci přírodu obdivovat a milovat ji, nebudou ji ničit.

5. Výchova ekologická

Otázka ochrany životního prostředí se dostává v současné době do popředí zájmu celé lidské společnosti. Ekologická výchova obecně je výchova k ochraně životního prostředí, k tvorbě takových podmínek života lidí, které neohrožují přírodu, živočichy a zvířata a nedevastují surovinové zdroje. Je prováděna jak hromadnými sdělovacími prostředky a osvětou, tak systematicky prostřednictvím ekologického vzdělávání na základních, středních a vysokých školách.

Vedle označení ekologická výchova se setkáváme s termínem výchova enviromentální (enviroment - prostředí), kterou např. Michael Farrell definuje jako výchovu *„ týkající se ochrany prostředí a moudrého užívání přírodních zdrojů.“*

(Jůva, V., sen. a jun., 1999, str. 56)

Na 1. stupni ZŠ dává právě prvouka nejvíce možností pro plnění úkolů ekologické výchovy. Při probírání přírodovědných témat si žáci postupně uvědomují, že člověk sice přírodu poznává, přetváří ji a využívá ve svůj prospěch, ale příroda zpětně působí na člověka. Ten bez ní nemůže existovat. Proto ji musí chránit. Člověk musí stále hledat cesty, aby životnímu prostředí ubližoval co nejméně.

Ekologická výchova v prvouce dává žákům možnost získat základní vědomosti o přírodě a společnosti, pěstovat dovednosti a návyky nutné pro aktivní péči o životní prostředí. Ekologická výchova formuluje žádoucí charakterové vlastnosti a postoje k problematice životního prostředí. Prostřednictvím vycházek a bezprostředního pozorování přírody působit na rozvoj citového vztahu k přírodě a prostřednictvím společenskovědních učit vzájemnému ohleduplnému chování mezi lidmi, přátelství, spolupráci, kulturnímu chování a jednání, což je též pro naše životní prostředí nezbytné. Naučit žáky chápat zodpovědnost každého jednotlivce vůči přírodě, ostatním lidem i sobě samému. (Fabiánková, 1996, str. 23)

6. Výchova tělesná

„Tělesná výchova (výchova zdravotní a pohybová) má za cíl rozvíjet zdraví jedince a upevňovat jeho tělesnou zdatnost a zároveň rozvíjet jeho volní vlastnosti – odvahu, rozhodnost, sebeovládání, ukázněnost a houževnatost.“

(Jůva, V., sen. a jun., 1999, str. 58)

Učivo prvouky dává možnost rozvíjet zdravotní složku tělesné výchovy. Žáci si osvojují návyky správné životosprávy, režimu dne a hygieny. Dostávají poučení o ochraně před úrazy, nehodami při styku s přírodninami (jedovatými plody, zvířaty) i s technickým zařízením. Jsou seznamováni s prevencí nemocí i se zásadami první pomoci.

Prostřednictvím prvouky žáci získávají poznatky a upevňují si dovednosti důležité pro ochranu zdraví, rozvíjejí své kladné charakterové vlastnosti (pomáhat druhému, nebýt lhostejný, neohrožovat zdraví druhého, být ohleduplný), při poučení o správném režimu dne jsou vedeni k tomu, aby se tělesná výchova stala pravidelnou součástí jejich

života, k čemuž by mělo pomoci i pravidelné zařazování tělovýchovných chvilek do hodin prvouky (odstraňování jednostranného sedavého zaměstnání).

(Fabiánková, 1996, str. 23)

Jednotlivé složky výchovy existují izolovaně jen ve vědecké abstrakci. V praxi se neustále prolínají, doplňují a integrují. Právem můžeme hovořit o výchově jako o jediném komplexním procesu. Složky výchovy určují obecné cíle každé výchovně-vzdělávací činnosti.

5. Pardubický kraj

5. 1. Pardubicko

Říká se, že Česká republika leží ve středu či v srdci Evropy. Zadíváme-li se na mapu podrobněji, zjistíme, že i samotný náš stát má své pomyslné srdce, jímž pulsuje životodárná krev do našich částí těla. Tím srdcem je Pardubicko. Tou krví, která se z něj či skrze něj rozlévá, jsou zboží, informace a finance. Jde o kraj s bohatou minulostí, rychle se měnící přítomností a zajímavými perspektivami.

Součástí Pardubického kraje je i **Pardubicko**, které je součástí tzv. Zlatého pruhu země české - nejúrodnější části Polabí, které leží na východě Čech na severozápadním okraji Pardubického kraje. Hraničí na jihu s Chrudimskem, na jihozápadě s Kutnohorskem, na severozápadě s Kolínskem, na severu s Královéhradeckem, na severovýchodě s Rychnovskem, na jihovýchodě s Orlickoústeckem.

5. 1. 1. Poloha a rozloha kraje

Pardubický kraj se rozkládá na pomezí historických zemí Čech a Moravy – ve středním Polabí a mezi Žďárskými vrchy a Orlickými horami. K jeho symbolům patří Kunětická hora, řada motivů spojených přímo s Pardubicemi jako perník, Semtex či Velká pardubická, ale i loutkářská Chrudim, Smetanova Litomyšl, Jilemnického Letohrad nebo rodiště Bohuslava Martinů - Polička.

Pardubický kraj se nachází ve východní části Čech. Polohu kraje vymezují sousedící kraje – Středočeský, Královehradecký, Olomoucký, Jihomoravský a Vysočina. Na severovýchodě hraničí s Polskem.

Obrázek č. 1 – Kraje České republiky

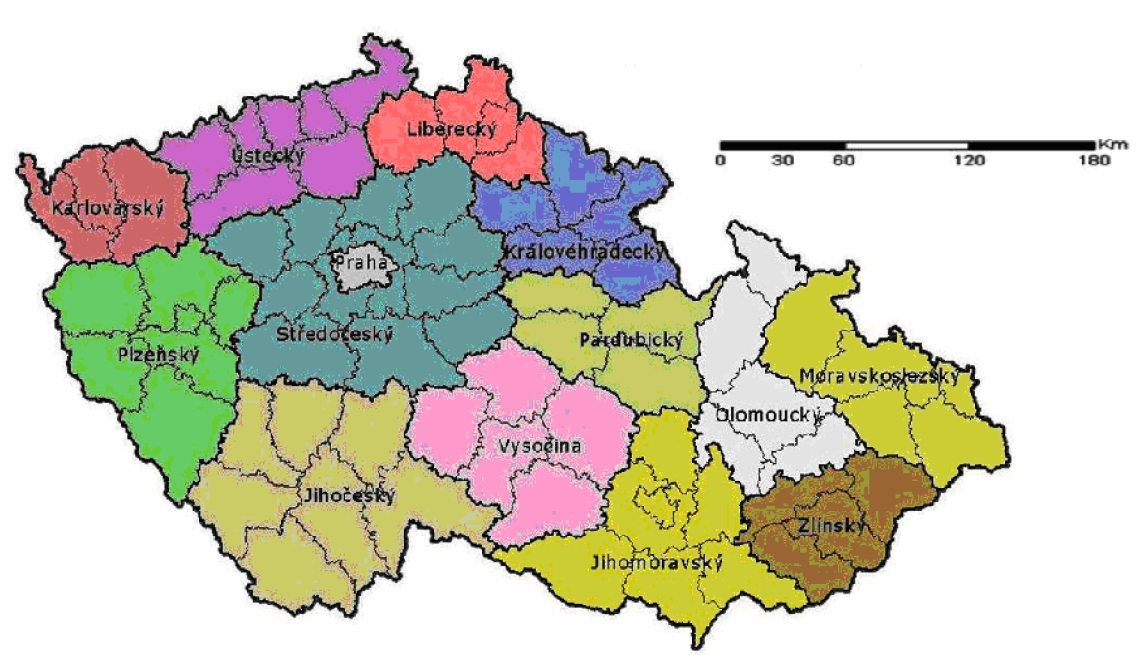

Obrázek č. 2 – Správní obvody Pardubického kraje

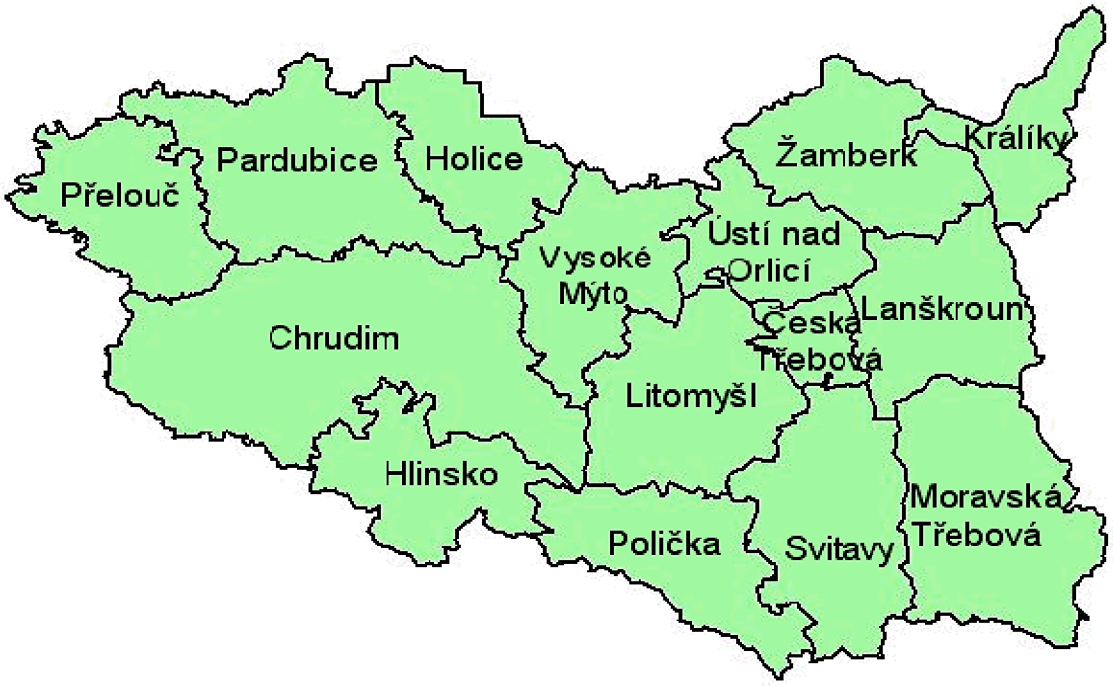

Základní regionální statistiky :

- celková rozloha kraje činí 4 519 km^2 (5,7% plochy ČR) a je čtvrtým nejmenším krajem ČR (bez hlavního města Prahy)
- z celkové výměry kraje připadá 60,7 % na zemědělskou půdu a 29,3 % na lesní pozemky
- nejvyšší bod je Králický Sněžník (1 424 m n.m.)
- nejnižší bod je hladina Labe u Kojic (202 m n. m.)
- počet obyvatel v kraji činí 505 486
- průměrná hustota obyvatel je 119 obyvatel na km^2
- v kraji je 452 obcí, z toho 32 měst
- největší města kraje - Pardubice (89 tis.obyv.), Chrudim (24 tis.obyv.), Svitavy (17 tis.obyv.) Česká Třebová (17 tis.obyv.), Ústí nad Orlicí (15 tis. obyv.), Vysoké Mýto (12 tis.obyv.), Moravská Třebová (11 tis.obyv.)
- chráněná území - CHKO Orlické hory, CHKO Železné hory, CHKO Žďárské vrchy
- městské památkové rezervace - Litomyšl, Moravská Třebová, Pardubice
- památky UNESCO - Litomyšl
- významné podniky - Aliachem a.s. Pardubice, Foxconn CZ s.r.o. Pardubice, AVX Czech. Republic. s.r.o. Lanškroun, Karosa a.s. Vysoké Mýto
- krajová jedinečnost - hřebčín v Kladrubech nad Labem, hippologické muzeum ve Slatiňanech, dostihový závod Velká pardubická steeplechase
- významná historická událost - J. Kašpar uskutečnil v roce 1910 první vzlet letadlem na území České republiky a v roce 1911 první dálkový let Pardubice-Praha.
- významné historické osobnosti - Bedřich Smetana (hudební skladatel), Bohuslav Martinů (hudební skladatel), Jan Kašpar (průkopník aviatiky), Arnošt z Pardubic (biskup a diplomat), Josef Ressel (vynálezce)

(www.pardubickykraj.cz)

Znak Pardubického kraje byl schválen Zastupitelstvem Pardubického kraje 26. dubna 2001 a oficiálně předán 14. srpna 2001 předsedou Poslanecké sněmovny ČR Václavem Klausem do rukou hejtmana Romana Línka.

Obrázek č. 3 – Znak Pardubického kraje

Popis - červeno-modrý čtvrcený štít. V prvním poli je český lev, ve druhém poli moravská orlice, ve třetím poli stříbrná kvádrovaná zeď. V její prolomené bráně je zlatý glóbus. Portál brány uzavírá klenák, ve kterém je černá lyra. Ve čtvrtém poli je polovina stříbrného koně ve skoku se zlatou zbrojí a uzděním.

Symbolika

První dvě pole znaku zaujímají historické znaky Čech a Moravy. Třetí se symbolizuje celý kraj. Otevřená stříbrná brána se zlatým glóbem představuje vstřícnost kraje vůči vnějšímu světu. Černá lyra připomíná mistry hudby, kteří v Pardubickém kraji žili. Modrá barva v poli štítu značí množství řek, jezer a vodních ploch, které jsou v kraji. Stříbrná barva hradební zdi symbolizuje pás hor, který obepíná kraj širokým obloukem. Čtvrté pole tvoří znak města Pardubic, ve kterém je sídlo Pardubického kraje. (www.pardubickykraj.cz)

5. 1. 2. Geologie a geomorfologie

„ Podloží Pardubicka vznikalo již ve starohorách. Jednotlivé geologické epochy modelovaly reliéf krajiny do dnešní doby. Moře se střídalo se souší a vytvářelo mocné vrstvy usazenin, kterými ve třetihorách proniká žhavé magma. Zůstává pod povrchem země a erozí ve čtvrtohorách se obnažil vrchol Kunětické hory.“

(Bartoš, Hrubý, 1995, str. 12)

- ***G E O L O G I E***

Geologie Pardubicka je poměrně velice jednoduchá. Je tvořena téměř výhradně křídovým útvarem, který je součástí České křídové tabule, která vznikla v druhohorách z usazenin někdejšího křídového moře, které sahalo od Krušných hor až na západní Moravu. Jen na jihu sem zasahuje výběžek Železných hor (Labská Týnice), jež je pra a prvohorního stáří. Tento druhohorní útvar je na několika místech protržen vyvřelinami čedičového typu třetihorního stáří (Kunětice, Semín, Spojil, Sovolusky aj.). Nejtypičtější je právě dominanta kraje Kunětická hora, jejíž vznik spadá do hlavní fáze

vulkanizmu (spodní miocén). Na kontaktech s druhohorní opukou došlo při vyvření čediče k přetavení opuky na porcelanit. Výplň četných dutin ve vyvřelých horninách tvoří některé sekundární nerosty (analcin, hyalit, stroncianit, nathrolit, pyrit, haematit aj.). Celkový obraz Pardubicka byl dokončen až ve čtvrtohorách. Došlo k překrytí původní druhohorní tabule mohutnými vrstvami diluviálních a aluviálních náplavů místních řek. V těchto náplavech možno najít některé minerály. Tyto terasovité náplavy jsou často kryty vátými písky, které vytvářejí místy výrazné přesypy (Živanice, Bohdaneč, Rokytno). Také rašeliny slatinného typu využívané k lázeňským účelům jsou čtvrtohorního původu.

Mnohotvárný reliéf pardubického regionu je výsledkem dlouhodobého geologického vývoje od starohor do současnosti. Výškové rozpětí zde dosahuje jedné z největších hodnot v rámci České republiky, a to přibližně od 200 m n. m. na 1423,7 m n. m. na vrcholu Kralického Sněžníku. (Faltysová, Bárta, 2002, str.16 – 21)

- ***GEOMORFOLOGIE***

Po stránce geomorfologické je Pardubicko součástí Pardubické kotliny, která zahrnuje údolí Labe v užším smyslu mezi průlomem Železnými horami u Týnce nad Labem a soutokem s Úpou a Metují u Jaroměře. Na západě sousedí s Nymburskou kotlinou, severně od Jaroměře se Skalickou tabulí. Největší šířky dosahuje kotlina právě na Pardubicku, kde zahrnuje též Bohdanečskou bránu. Na severozápadě je ohraničena Bydžovskou tabulí, na východě Třebechovickou křídovou tabulí a na jihovýchodě Trstěnickou tabulí. Jižní část sousedí s Chrudimskou tabulí. Dno kotliny klesá až na 200 m n.m. Je tvořena jednotlivými stupni teras. Severně od Loučné je povrch zpestřen pahorky nesoucími místy zbytky štěrkových náplavů a má ráz pahorkatiny. Nejvyšším místem Pardubické kotliny je vulkanický suk Kunětické hory (295 m n.m.), obtékaný Labem po východní straně. Geomorfologie Pardubicka je dána tvary mladých říčních akumulací. S výjimkou pahorkatinné části na Holicku určují geomorfologický ráz kotliny terasy Labe a jeho přítoků. Údolní úsek v Bohdanečské bráně je staršího data a teprve později si Labe vytvořilo dnešní koryto. Vývoj ústí Loučné byl dán vývojem Labe, protože v mladším pleisocenu ústila spolu s Chrudimkou do Labe u Přelouče.

Z původních typů se vyskytují především středoevropské hnědozemní půdy hlavně v okolí Sezemic, jihovýchodně a západně od Pardubic a jižně od Labe. Téměř na stejné ploše jsou slabě podzolované půdy vyskytující se severně od Labe, západně

a severozápadně od Pardubic zhruba po Opatovický kanál a méně i v jihozápadním cípu okresu. podél Labe a Loučné jsou zastoupeny aluviální půdy ve stejném množství jako rendziny a boroviny nacházející se jihovýchodně od Přelouče a v širším okolí Holic. Bez významu jsou horniné půdy v oblasti podzolů (jižně od Přelouče) a středně podzolované půdy (severovýchodně Holic). Z celkové plochy okresu (880 km^2) je 56 000 ha zemědělské půdy a z té pak okolo 45 000 ha orné půdy.

(Faltysová, Bárta, 2002, str. 21 – 27)

5. 1. 3. Reliéf

Pro krajinu a přírodu Pardubického kraje je typická rozmanitost a kontrasty. Reliéf se zvedá z úrodné nížiny Polabí až k Orlickým horám a Králickému Sněžníku, který bývá nazýván ***„střecha Evropy“****, protože se tu nachází hlavní evropské rozvodí.*

Západní částí kraje protéká Labe, do něhož se vlévají přítoky z Východočeské tabule. Krajině severovýchodně od Pardubic výrazně dominuje neovulkanický suk Kunětické hory.

Směrem k okrajům se reliéf Východočeské tabule zvedá v systém pískovcových a slínovcových souvrství, kde se vytvořily skalní stěny, které zvětrávají v bizarní útvary. V blízkosti Proseče vznikly na jejich ochranu přírodní památky Pivnice a Střítežská rokle a přírodní rezervace Maštale, jejímiž skalními roklemi protéká řeka Novohradska.

Na východě kraje se táhnou jižní hřebeny Orlických hor, a především masiv Kralického Sněžníku (1 424 m n.m.). Národní přírodní rezervace v jeho vrcholové části chrání unikátní krasové jevy v mramorech, zachované smíšené a bukové lesy a řadu skalních útvarů. (www.pardubice.cz/kam)

Obrázek č. 4 – Geografická mapa Pardubického kraje

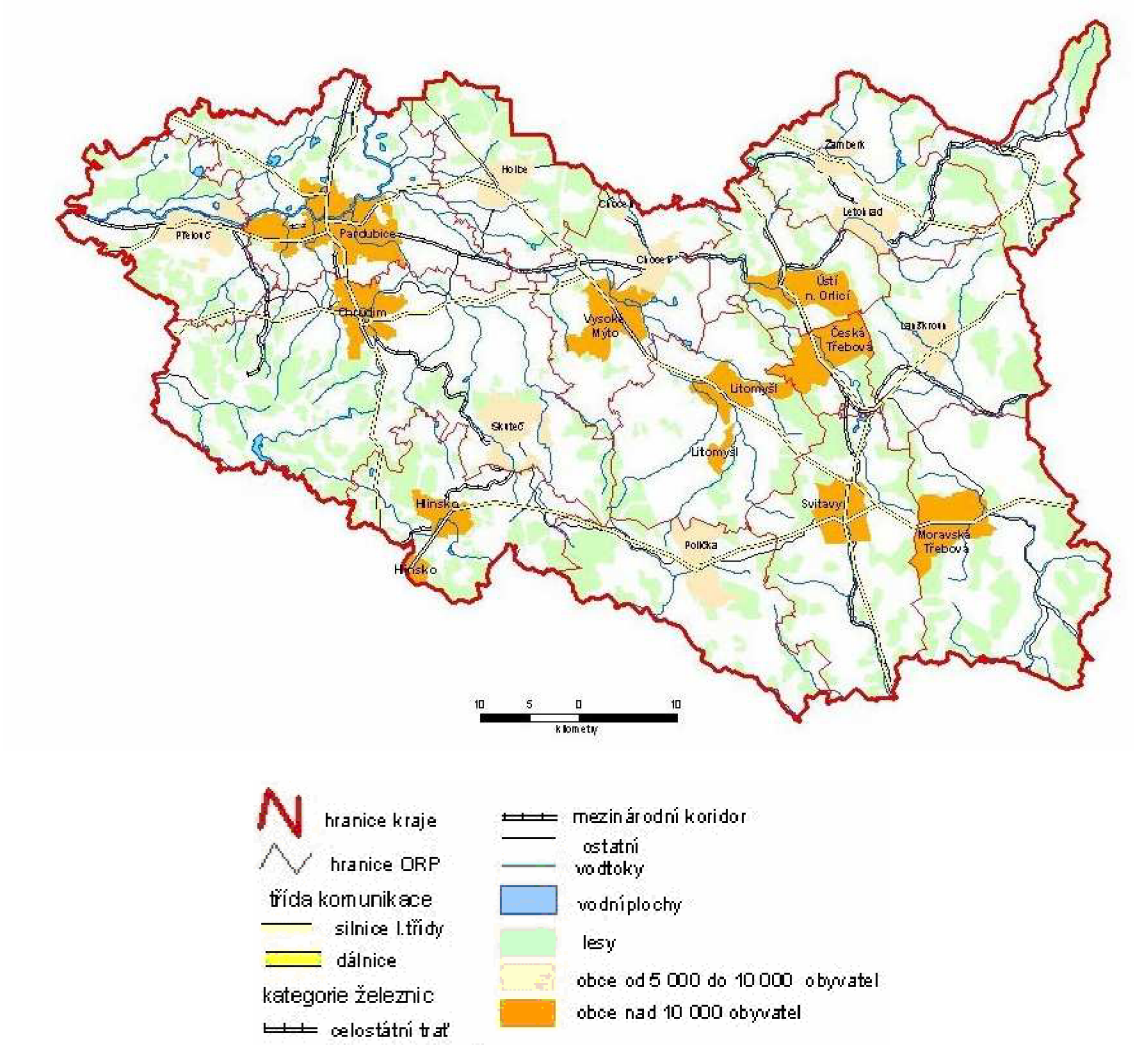

5. 1. 4. Podnebí

Podnebí pardubického regionu je určováno jak polohou ve Střední Evropě, tak i lokálními klimatotvornými vlivy.

Teplota vzduchu je rozhodujícím způsobem ovlivňována především nadmořskou výškou. Oblasti s nadmořskou výškou do cca 300 m zařazujeme do **teplé klimatické oblasti** s průměrnou červencovou teplotou vzduchu na 18°C, průměrným počtem letních dnů na 50 a průměrným počtem mrazových dnů pod 110. Většina území pardubického regionu leží v **mírně teplé klimatické oblasti** s průměrnou červencovou teplotou vzduchu 16 - 18°C, průměrným počtem letních dnů 20 - 50 a průměrným počtem mrazových dnů 110 - 160. Jen oblasti s nejvyšší nadmořskou výškou patří do **chladné**

klimatické oblasti s průměrnou červencovou teplotou vzduchu 12 - 16°C, průměrným počtem letních dnů do 30 a průměrným počtem mrazových dnů nad 140.

(Faltysová, Bárta, 2002, str. 27 – 29)

5. 1. 5. Vodstvo

Obrázek č. 5 – Vodstvo v ČR

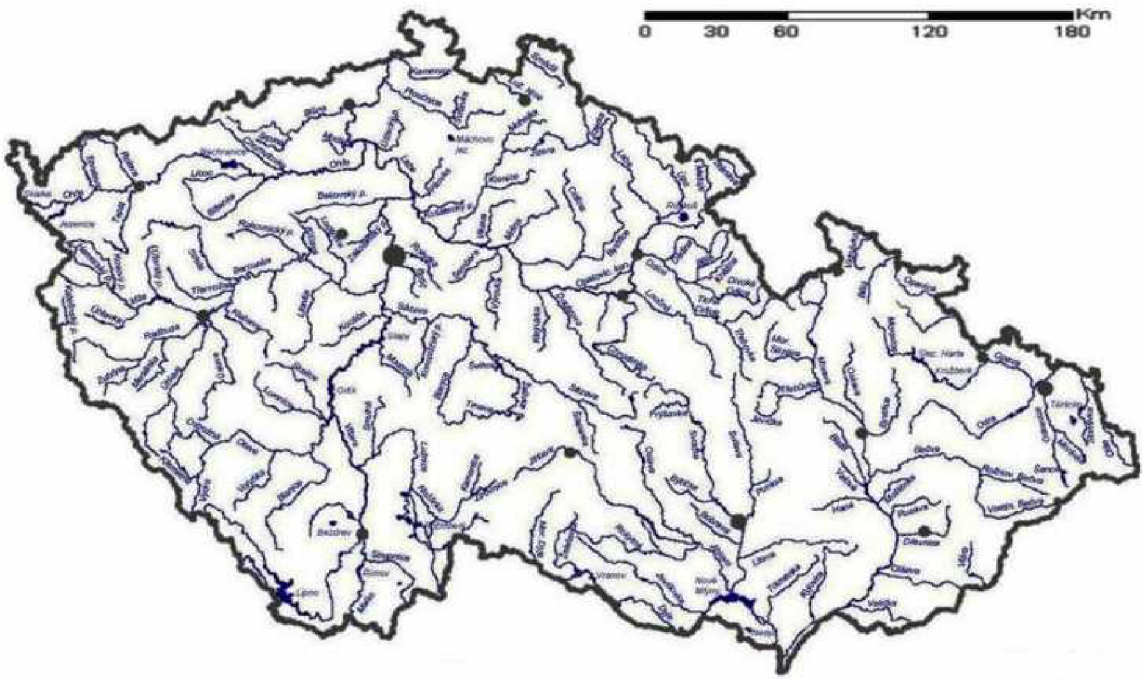

Z **vodohospodářského** hlediska je Pardubický kraj mimořádně významnou oblastí s přebytky vodních zdrojů nadregionálního významu, a to jak vod podzemních, tak odběrů vody povrchové z vodních toků. Je pramenní oblastí toků bez přísunu znečištění z cizích povodí. Na středních a dolních tocích je nižší znečištění toků z odpadních vod, s výjimkou Labe a horního toku Svitavy. Ke třem největším vodním plochám kraje patří Sečská přehrada (na Chrudimce), dále Bohdanečský rybník (na Opatovickém kanále) a Pastviny (na Divoké Orlici). Část území je pokryta velkoplošnou ochranou, tj. pásmy ochrany vod, chráněnými oblastmi přirozené akumulace vod (CHOPAV). Zásoby podzemních vod jsou vázány zejména na východočeské synklinály české křídové pánve (Ústí nad Orlicí a Svitavy) a na kvartérní sedimenty Labe (Pardubice). Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole, Králický

Sněžník tvoří hranici tří úmoří: Černého moře, Severního moře a Baltského moře. Proto se mu také říká „střecha Evropy“. Vzhledem k tomu, že toto místo leží v severovýchodním cípu Pardubického kraje, nezasahuje do tohoto kraje úmoří Baltského moře. Nevýznamnější řekou kraje je Labe, které pramení v Krkonoších (na Labské louce ve výši 1380 m n. m.) .Velkou část tvoří povodí Labe, jen na východě pramení několik řek patřících k povodí Dunaje, dokonce i samotná řeka Morava. Ta pramení právě u Králického Sněžníku, samotný kraj však brzy opouští. Z důležitých toků patřící k tomuto úmoří bychom mohli ještě jmenovat Moravskou Sázavu (pramenící v podhůří Orlických hor), Třebůvku a Svitavu, která se na rozdíl od ostatních řek nevlévá přímo do Moravy, ale v Brně se vlévá do Svratky, později do Dyje, a pak teprve do Moravy. Jméno, které dostala díky své průzračnosti, zdědilo i stejnojmenné okresní město. Řeka Třebůvka má nedaleko svoji „téměř jmenovkyni“, řeku Třebovku. Ta, spolu s ostatními řekami, o kterých bude psáno dále, již patří k povodí Labe. Vlévá se zleva v Ústí nad Orlicí do Tiché Orlice, která se později po soutoku s Divokou Orlicí vlévá do Labe v Hradci Králové. Dalšími významnými přítoky jsou řeky Loučná, Doubrava a Chrudimka, která se do Labe vlévá v Pardubicích. Labe protéká Pardubickým krajem jen v úseku mezi Opatovicemi nad Labem a Týncem nad Labem. V tomto úseku vede říční „obchvat“ kolem Pardubic, a to poměrně starý Opatovický kanál. Ten spolu s okolními slepými rameny Labe a rybníky mezi Opatovicemi, Pardubicemi, Bohdančí a Vápnem vytváří zajímavou a cennou krajinu plnou vodních živočichů a ptáků. S řekami je to v tomto kraji situace podobná jako v České republice. Hodně řek zde pramení a potom odtékají různými směry pryč, kde se později stávají velkými řekami, jako například Morava či Svitava. Jedinou výjimkou je právě Labe. To je splavné od Chvaletic, kde je také říční přístav, jeden z nejdůležitějších u nás.

V současnosti je na Pardubicku 197 rybníků o celkové výměře 1066,8 ha. Na mnoha místech vznikají nové nádrže na místech vybraných písků, mají význam jako zdroj pitné vody a pro rekreaci. Z velkých rybničnatých ploch z minulosti zbyl pouze Bohdanečský rybník (250 ha).

Pardubický kraj představuje vodohospodářskou významnou oblast akumulace podzemních i povrchových vod. V kraji je i několik vodních nádrží. Na Divoké Orlici je vodní nádrž Pastviny, na Chrudimce vodní nádrž Seč (plocha 220 ha). Tyto vodní

nádrže plní ochrannou a hydroenergetickou funkci. Mají také spolu s vodní nádrží Nemilka na Moravské Sázavě vodárenský účel. Téměř celý kraj patří k oblastem s velkými zásobami podzemních vod. (Faltysová, Bárta, 2002, str. 31 – 40)

Obrázek č. 6 – Opatovický kanál

Výjimečné technické dílo budované postupně na konci 15. století za vlády Viléma z Pernštejna. V délce 34 km vede vodu z Labe u Opatovic přes Čeperku, Podůlšany, Staré Ždánice, Bohdaneč, Břehy a Semín zpět do Labe. Napájel největší soudobou soustavu rybníků v Čechách. Kanál tvořil páteř systému, který vodu přiváděl, ale současně krajinu na jiných místech odvodňoval. U Opatovic reguloval přítok vody jez na Labi. Vysokou technickou úroveň ukazují také kanály vedené ve dvou úrovních nad sebou na okraji obce Opatovice. Na jeho toku bylo postaveno 32 mlýnů a vodní elektrárna v obci Břehy.

(www.pardubickykraj.cz)

5. 1. 6. Chráněná území

Žijeme v krajině, přetvářené po staletí člověkem. Přeměna původní, jak se obecně říká divoké přírodě, probíhala v různých oblastech odlišně. Výsledkem dlouhodobého procesu je však dnešní krajina. Chráněná území jsou pro nás nesmírně cenná a povětšinou chráněná zákonem o ochraně přírody.

Chráněné krajinné oblasti *jsou rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení.*

(zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, § 25 odst.1)

Národní přírodní rezervace *je menší území mimořádných přírodních hodnot, v němž jsou na typický reliéf s typickou geologickou stavbou vázány ekosystémy, význačné nebo jedinečné v národním nebo mezinárodním měřítku.*

(zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, § 28 odst.1)

Národní přírodní památka *je přírodní útvar menší rozlohy, zejména geologický či geomorfologický útvar, naleziště nerostů nebo vzácných či ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů, s národním nebo mezinárodním ekologickým, vědeckým či estetickým významem, a to i takový, který vedle přírody formoval svou činností člověk, může orgán ochrany přírody vyhlásit za národní přírodní památku; stanoví přitom také její bližší ochranné podmínky.*

(zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, § 35 odst.1)

Ochrana přírody má v pardubickém regionu dlouholetou tradici. V současné době zde najdeme všechny kategorie zvláště chráněných území vymezené zákonem č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, kromě kategorie národního parku.

CHKO Železné hory zasahuje svými okraji do jihlavského regionu. Odtud sem naopak svou menší částí zasahuje CHKO Žďárské vrchy a CHKO Orlické hory.

(Faltysová, Bárta, 2002, str. 67 – 68)

Obrázek č. 7 - CHKO Orlické hory

CHKO se nachází na území Pardubického a Královéhradeckého kraje Oblast byla vyhlášena pro jedinečnost krajiny a vzájemnou vyváženost jednotlivých prvků. Jedná se také o význačnou vodohospodářskou oblast přirozené akumulace vod.

Obrázek č. 8 - CHKO Žďárské vrchy

CHKO se nachází na území Pardubického kraje a kraje Vysočina. Ochrana je zaměřena především na společenstva rašelinišť, skalních útvarů, jedlobučin, olšin a vlhkých luk.

Obrázek č. 9 - CHKO Železné hory

CHKO se nachází na území Pardubického kraje a kraje Vysočina. Klidná a harmonická oblast lesů, vodních ploch i lidských sídel je pestrá po geologické i botanické stránce. (www.chko.cz)

Národními přírodními rezervacemi jsou Bohdanečský rybník a rybník Matka (okres Pardubice), Králický Sněžník (okres Ústí nad Orlicí) a Lichnice-Kaňkovy hory (okres Chrudim, CHKO Železné hory).

Národními přírodními památkami na Pardubicku byly vyhlášeny rybník Šejval (okres Pardubice) a Semínský přesyp (okres Pardubice).

Přesto že se na tomto území vyskytuje mnoho přírodních úkazů a hodnot, tak se však na druhé straně ochraně přírody nepodařilo ani zpomalit trend ničení přírody velkoplošnými zásahy v krajině. Ústup domácích druhů v naší krajině je pouze výsledkem lidské činnosti. V nížině a pahorkatině regionu byly zcela systematicky likvidovány biotypy rašelinných a podmáčených luk. Není proto divu, že celá řada vzácnějších a citlivějších druhů zcela vymizela nebo se stala vzácnými, např. mečík střechovitý, mečík bahenní, vstavač obecný aj. Velkou destrukci zaznamenala také vodní společenstva. Z druhů vodních makrofyt známých odtud před 30ti lety jich přežívá jen kolem 30 %, hojných je jen 10 % . (Faltysová, Bárta, 2002, str. 68 - 69)

Celkové znečištění krajiny má na úbytku rostlinstva i živočišstva nemalý podíl. Úroveň životního prostředí stoupá západovýchodním směrem. Zatímco okolí Pardubic díky průmyslu patří k silně narušeným oblastem, na severozápadě je to již životní prostředí vysoké úrovně. Znečištění vodních toků je ve srovnání se znečištěním ostatních toků v České republice průměrné.

5. 1. 7. Kulturní památky a zajímavosti

Kulturní zařízení a aktivity kraje se soustřeďují převážně do měst. Mezi nejvýznamnější lze v okrese Chrudim zařadit Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi, státní zámek Slatiňany a jeho hippologické muzeum, skanzen – Soubor lidových staveb Vysočina na Veselém Kopci a v přilehlých lokalitách Hlinecka. V okrese Pardubice návštěvníky zejména přiláká pardubický zámek s expozicemi Východočeského muzea a Východočeské galerie. Dále pozdně gotický hrad na Kunětické hoře a Africké muzeum v Holicích věnované zdejšímu rodákovi – cestovateli dr. Emilu Holubovi. Mnoho návštěvníků zavítá každoročně i do Národního hřebčína v Kladrubech nad Labem, který kromě pravidelných prohlídek pořádá nejrůznější akce pro milovníky koní. K turisticky atraktivním místům okresu Svitavy patří hrad Svojanov či

zámecký areál v Litomyšli zařazený v roce 1999 na Seznam světového dědictví UNESCO. Z okresu Ústí nad Orlicí jsou známé zříceniny hradů Lanšperk, Litice, Žampach a historická jádra měst. Hudba je v Pardubickém kraji převážně spojována s pardubickou Komorní filharmonií, svoji tradici má operní festival Smetanova Litomyšl i hudební festivaly v Poličce.

Z divadelních scén je nejznámější Východočeské divadlo v Pardubicích. Již od roku 1995 se v Přelouči uděluje „Cena Františka Filipovského“ za dabing.

Obrázek č. 10 – Resselovo náměstí se starou radnicí - Chrudim

Obrázek č. 11 – Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi

Loutky a dekorace Miloše Kasala

Obrázek č. 12 – Kočičí hrádek

Slatiňany se nacházejí na trase pěší turistické stezky "Údolím řeky Chrudimky." Za zámeckým parkem se nachází místní kuriozita - **Kočičí hrádek**. Ten dal v lese postavit jeden ze zámeckých pánů pro své děti. I dnes zůstává tento objekt oblíbeným místem pro "řádění" dětí.

(www.slatinany.cz)

Obrázek č. 13 – Hřebčín Slatiňany

Hřebčín Slatiňany byl založen r. 1898 jako zámecký hřebčín. Vznikl z původních stájí pro dostihové koně a koně pro parfosní hony, které patřily spolu s přilehlým zámkem a panstvím rodině Auerspergů. V zámku se nyní nachází Hippologické muzeum s rozsáhlými sbírkami.

Obrázek č. 14 - Starokladrubský kůň – Kladruby nad Labem

Starokladrubští koně, chovaní na světě kontinuálně více než 400 let, jsou jedním z nejstarších plemen koní. Jde o teplokrevné plemeno, vzniklé na podkladě starošpanělské a staroitalské krve. Patří k takzvaným barokním rasám. Současní koně mají evidované předky až do poloviny osmnáctého století a tvoří čtyři bílé a čtyři vrané kmeny. Chovným cílem je galakarossier - mohutný kočárový kůň, určený k ceremoniální a reprezentativní službě.

Obrázek č. 15 – Lázně Bohdaneč

Městečko leží v Polabské nížině 8 km severozápadně od Pardubic a má cca 3 000 obyvatel. Nadmořská výška města je 218 m.n.m. Lázeňská historie sahá do r. 1897, kdy zdejší rodák Jan Veselý začal využívat blízká bohatá ložiska rašeliny k léčebným účelům. V roce 1913 byl uveden do provozu nově vystavěný pavilon Gočár a byly zřízeny sluneční a vzdušné lázně. V dalším období dochází k dalšímu rozvoji a věhlasu těchto lázní. Léčebné lázně Bohdaneč a.s. jsou od roku 1992 akciovou společností, která navázala na téměř stoletou tradici léčení pohybového ústrojí.

(www.laznebohdanec.cz)

Obrázek č. 16 - Zámek Litomyšl

Renesanční zámek s arkádovým nádvořím a sgrafitovou výzdobou byl postaven v letech 1568 - 1581 pro Vratislava z Pernštejna mistrem Giovannim Battistou Aostallim. V roce 1999 byl zámecký areál v Litomyšli zapsán na Seznam světového dědictví UNESCO

(www.litomysl.cz)

Obrázek č. 17 – Skanzen lidových staveb – Veselý kopec u Hlinska

Jde o expozici lidové architektury v přirozeném prostředí Českomoravské vysočiny. Od roku 1972 se pracovníkům památkové péče podařilo zpřístupnit veřejnosti první původní stavby.

Obrázek č. 18 – Holice v Čechách Africké muzeum Dr. Emila Holuba

Obrázek č. 19 – Hrad Svojanov

Nad údolím říčky Křetínky jižně od Svitav se rozkládá tajemný hrad Svojanov, opředený mnoha pověstmi. Založil ho ve 13. století Přemysl Otakar II.

Obrázek č. 20 – Kunětická hora

Středověký hrad, jehož první přímé zmínky pocházejí z dob husitské revoluce, stojí na vysoké sopečné vyvřelině uprostřed roviny a nabízí tak nádherný výhled do kraje. Představuje charakteristickou dominantu Východolabské tabule.

Pardubice jsou jedním z nejkrásnějších východočeských měst. Leží na soutoku řek Labe a Chrudimky. První dochovaná zmínka o existenci Pardubic pochází z roku 1295. Již s městskými právy zdědil město roku 1340 Arnošt z Pardubic, pozdější první arcibiskup pražský. V roce 1491 Pardubice koupil Vilém z Pernštejna, nejmocnější šlechtic tehdejšího Českého království. Vedle zvelebování města a panství se Vilém pustil i do pozdně gotické přestavby zdejšího vodního hradu, jeho synové Vojtěch a Jan pak pokračovali ve stylu renesančním. Tento historický unikát – přechod obranného vodního hradu na rozlehlý a pohodlný zámek - můžeme obdivovat dodnes. Pernštejnům však vděčíme i za celé historické městské jádro s renesančním náměstím, malebnými uličkami a s dominantou Pardubic – Zelenou bránou. Pardubické staré město je od roku 1964 městskou památkovou rezervací. Po slavné éře Pernštejnů, kteří zadlužené panství prodali v roce 1560, přišel další významný okamžik pardubické historie v roce 1845, kdy Pardubicemi poprvé projel vlak na trati Praha – Olomouc. Železnice předznamenala rozvoj obchodu, průmyslu chemického, strojírenského, potravinářského elektrotechnického, což s sebou přinášelo rozkvět společenského a kulturního života města.

K životu současných Pardubic neodmyslitelně patří kultura a sport. Má zde sídlo Univerzita Pardubice, najdete zde Východočeské muzeum, Východočeskou galerii, Komorní filharmonii a Východočeské divadlo. Mezi mládeží je široko daleko proslulý rockový klub Žlutý pes, své jméno si již získala „Devětadvacítka“, což je městská scéna pro otevřenou kulturu. Vedle programů stálých kulturních institucí se ve městě každoročně koná mnoho sportovních akcí včetně akcí mezinárodních. Ve sportu jsou Pardubice spojovány s dostihy, zejména s Velkou pardubickou, která se zde pravidelně běhá již od roku 1874. Dalšími tradičními sportovními událostmi jsou Pardubická tenisová juniorka, plochodrážní Zlatá přilba a mezinárodní šachový turnaj Czech open. Hustá síť cyklotras a cyklostezek, která protkává město i okolí, areál vodních radovánek v Cihelně i krytý plavecký bazén s venkovním vodním areálem jsou pak dokladem toho, že Pardubice myslí v oblasti sportu i na nejširší veřejnost. Pardubice jsou i městem zeleně. Vegetace prorůstá do města podél obou řek, po obvodu Pardubic jsou tři lesní komplexy, uprostřed města udržované parky. Na území města se v současnosti vyskytuje 1400 rostlinných druhů!

Město Pardubice i jeho krásné okolí rozhodně stojí za to si dobře prohlédnout, pokochat se výhledem ze Zelené brány, jízdou na výletní lodi, nebo se ponořit do zeleně podél Labe či Chrudimky ať již pěšky, či na kole.

V Pardubicích lze nalézt množství staveb od význačných architektů 20. století. Náměstí republiky je přímo jejich skanzenem. Průčelí je tvořeno divadlem Antonína Balšámka. Bylo vystavěno bylo v letech 1906 až 1909. Vedle Zelené brány byla v letech 1914 až 1917 postavena budova Městské spořitelny, dnes České spořitelny, od Františka Roitha. Podle projektu Josefa Gočára byla po druhé straně Zelené brány postavena v letech 1924 až 1925 Anglobanka, dnes Komerční banka. Gočárovým dílem je i bývalý hotel, dnes Obchodní centrum Grand, na druhé straně náměstí. Zprovozněn byl v roce 1931. Na rohu náměstí u divadla stojí budova Okresního úřadu, někdejší generální ředitelství pošt a telegrafů z roku 1925. Jejím autorem je architekt Ladislav Machoň, který budovou reálky a bytovými domy vtiskl podobu celému Smetanovu náměstí. Je rovněž autorem hlavní pošty a pasáže na třídě Míru. Konec náměstí Republiky směrem k zámku tvoří bývalé Průmyslové muzeum architekta Karla Řepy z roku 1931, dnešní potravinářská škola. Řepa ve městě projektoval řadu staveb. Vyvrcholením jeho díla se stalo hlavní pardubické nádraží, které projektoval spolu s Josefem Dandou. Bylo otevřeno v roce 1958. K unikátním stavbám patří mlýny Josefa Gočára na pravém břehu Chrudimky a krematorium Pavla Janáka na hlavním pardubickém hřbitově. Nepřehlédnutelnou stavbou je budova IPB pojišťovny architekta Soběslava Macase, která byla otevřena v posledním roce 20. století.

Památník národních hrdinů z období okupace tvoří prostor bývalého popraviště, kde od 3. června do 9. července 1942 nechalo pardubické gestapo v období tzv. heydrichiády zastřelit 194 obětí, mezi nimi obyvatele obce Ležáky a členy odbojových organizací z Pardubicka, Hradecka a Kolínska. V roce 1946 byl položen základní kámen památníku s urnami prsti z Terezína, Osvětimi a popelem popravených českých vlastenců na Zámečku. Brzy nato byl památník zpřístupněn a celý dokončen v roce 1975.

Populární plochodrážní motocyklový závod má tradici od roku 1929, kdy se z iniciativy Františka Hladěny uskutečnil poprvé na travnaté dráze dostihového závodiště. Od druhého ročníku v roce 1930 se konal již s mezinárodní účastí, od roku 1964 je pořádán na škvárové dráze plochodrážního stadionu v Pardubicích – Svítkově. Trofejí tohoto slavného závodu je tradiční zlatá přilba, kterou pro vítěze vyrábí každoročně znovu od roku 1990 Zlatnictví Lejhanec v Pardubicích. Nejvíce přileb do dnešní doby získal plochodrážník Ole Olsen. Do rodného Dánska si jich odvezl celkem sedm.

Dostihová závodní dráha byla v Pardubicích vybudována v roce 1856. První Velká pardubická steeplechase se běžela 5. listopadu 1874. Průběh dostihu i výsledek vzbudily doma i za hranicemi mimořádný ohlas a od té doby se běžela Velká každý rok. Výjimkou byla pouze válečná léta, politické události v roce 1968 a v letech 1876 a 1908 zmařilo konání dostihu počasí. Jediným koněm, který ve Velké pardubické zvítězil čtyřikrát, je ryzák Železník v sedle s žokejem Josefem Váňou. Josef Váňa je zatím nejúspěšnějším jezdcem Velké pardubické, zvítězil celkem pětkrát, kromě čtyř vítězství se Železníkem zvítězil popáté v roce 1997 v sedle hnědáka Vronského. Jedinou ženou, která zvítězila v tomto dostihu, byla Lata Brandisová s klisnou Normou v roce 1937.

Historie vysokého školství v Pardubicích je těsně svázána s rozvojem dopravní sítě a potravinářského, chemického a strojního rozvoje města a regionu. Výuka na nově založené Vysoké škole chemické v Pardubicích byla zahájena v roce 1950. Z jednooborové školy se s přibývajícím počtem fakult stala instituce poskytující vysokoškolské vzdělání univerzitního typu, nesoucí od března roku 1994 nový název Univerzita Pardubice. V současné době studuje na Univerzitě Pardubice téměř 5 000 studentů na čtyřech fakultách: Fakultě chemicko-technologické, Fakultě Ekonomicko – správní, Dopravní fakultě Jana Pernera a na Fakultě humanitních studií.

Město vlastní 68 ha z celkové plochy Městské průmyslové zóny. Tato plocha je podle územního plánu navržena k průmyslové výstavbě. Lze ji rozšířit na 150 ha. Území, které město zakoupilo ke stavebním účelům, leží v sousedství zóny volného obchodu (Free Zone), která je v provozu již několik let. Výhody její šestihektarové plochy využívá několik výrobních a obchodních podniků. Přímo v bezcelní zóně se vyřizují veškeré celní záležitosti dovozu a vývozu zboží. Výhodou pro budoucí investory je možnost rozšířit tento systém i na jiné pozemky. V roce 2000 město Pardubice vybudovalo základní komunikaci a připojení k nejdůležitější infrastruktuře, a připravilo tak průmyslovou zónu pro nastupující investory. Několik investorů pracuje na dokumentech nutných ke schválení jejich záměrů vybudovat v této oblasti své výrobní podniky. Společnost Matsushita – Panasonic zahájila výrobu v březnu 2002.

(www.pardubice.cz/kam)

Obrázek č. 21 - Pardubický zámek

Pardubickou dominantou je pardubický zámek. Představuje v mnoha ohledech výjimečný památkový objekt, který vznikl za vlády pánů z Pernštejna na přelomu 15. a 16. století. V českých zemích nenajdete obdobu k jeho unikátně dochované původní dispozici rovinného vodního hradu uzavřeného od okolního světa mohutnými zemními valy, poskytujícího zároveň pohodlí rozlehlého renesančního zámku.

Obrázek č. 22 - Východočeské divadlo

Secesní budova byla postavena roku 1909 podle projektu A. Balšánka, rozšířené po požáru v letech 1925 - 1926 známou vídeňskou firmou Fellner a Helmer. Socha génia na průčelí je dílem B. Kafky mozaiky vedle vchodu "Libušin soud" a "Žižka před Prahou" jsou od F. Urbana.

Obrázek č. 23 - Dům U Jonáše

Dům čp. 50 na východní straně Pernštýnského náměstí, nazývaný "U Jonáše" patří k nejcennější měšťanské architektuře ve městě. V přízemí se dochovala cenná sklípková klenba z počátku 16. století. Průčelí domu zdobí rozměrný štukový reliéf, jehož dominantu tvoří postava biblického proroka Jonáše polykaného velrybou. Autorství tohoto uměleckého díla je přisuzováno místnímu sochaři a řezbáři Jakubovi Teplému, který byl též autorem výzdoby několika dalších domů. V současné době zde najdete expozice Východočeské galerie.

Obrázek č. 24 - Zelená brána

Zelená brána představuje dominantu městské památkové rezervace. Svou charakteristickou věž s měděnou střechou získala po velkém požáru města v roce 1538. Jako "Zelená brána" je výslovně zmíněna poprvé roku 1547. Dnes je objekt tvořen vstupní renesanční branou, na jejíž průčelí dali pardubičtí radní v roce 1903 umístit reliéf dle návrhu Mikoláše Alše. Zpodobňuje erbovní pověst pánů z Pardubic, jejichž erb užívají Pardubice jako městský znak. Za vstupní branou se vypíná více než 60 m vysoká věž, která současnou podobu získala mezi lety 1910 - 1912. Věž je v sezóně přístupná a skýtá krásný výhled na městskou památkovou rezervaci a zámek, i na široké okolí včetně hradu Kunětická hora. V prostorách předbraní je instalována výstavka připomínající historii Zelené brány a některých dalších objektů Městské památkové rezervace. Kromě archiválií včetně map, plánů města a historických fotografií si zde můžete prohlédnout i sádrové modely Zelené brány a kostela sv. Bartoloměje. (www.pardubice.cz/kam)

Z oblasti **sportu** je nejznámější areál pardubického závodiště, místo konání Velké pardubické stepleechase. Milovníci vůně benzínu a silných strojů si zase vybaví tradiční motocyklové závody o „Zlatou přilbu České republiky“. I v mnoha dalších sportovních odvětvích hraje Pardubický kraj prim. Pardubické extraligové hokejové družstvo se stalo líhní hokejových talentů světového formátu. A na zdejší tenisové kurty vzpomínají skoro všechny naše hvězdy bílého sportu, neboť tenisová „Pardubická juniorka“ otvírá mladým talentům brány do světa vrcholového sportu.

(www.pardubickykraj.cz)

Obrázek č. 25 - Velká pardubická Steeplechase

Jezdí se již od roku 1874 na nejtěžší překážkové dráze evropského kontinentu a těší se vzrůstající oblibě. Tento dostih navázal na tradici parforsních honů.

Obrázek č. 26 - Zlatá přilba

Plochodrážní závod motocyklů. Prvně se uskutečnil v roce 1929 na travnatém povrchu (dostihové závodiště). Nyní se jezdí na nově upravené závodní ploché dráze ve Svítkově. Závod je do dnešních dnů vyhledáván předními světovými plochodrážními jezdci a vítězná trofej Zlatá přilba je velmi ceněna.

Obrázek č. 27 – Logo hokejového klubu Pardubice

Z hlediska **dopravy** je v Pardubickém kraji nejvíce využívaná silniční a železniční síť. Územím kraje vede více než 500 km železničních tratí. Pardubice tvoří jeden z nejvýznamnějších dopravních uzlů v Česku, leží na mezinárodních železničních magistrálách vedoucích z Paříže a Berlína přes Prahu do Vídně. Na první železniční koridor (Děčín-Praha-Břeclav) se v Pardubicích napojují celostátně významné tratě ve směru na Liberec a na Havlíčkův Brod. Naopak do kraje zatím nepostoupila realizace projektovaných hlavních silničních tahů – současná síť silnic o celkové délce 3 580 km nezahrnuje ani jediný kilometr dálnice nebo čtyřproudové rychlostní komunikace. V letecké dopravě hraje klíčovou úlohu veřejné mezinárodní letiště v Pardubicích. Vodní dopravu umožňuje v Pardubickém kraji jen krátký splavný úsek Labe. Realizace přístavní dopravně-logistické zóny v Pardubicích vyžaduje splavnit ještě 23 km řeky nad Chvaleticemi. Poté se Pardubice přímo napojí nejen na významný námořní přístav Hamburk, ale i na celou síť evropských vodních cest.

(www.czso.cz)

5. 2. Mikroregion Přeloučsko

Obrázek č. 28 – Mikroregion Přeloučsko

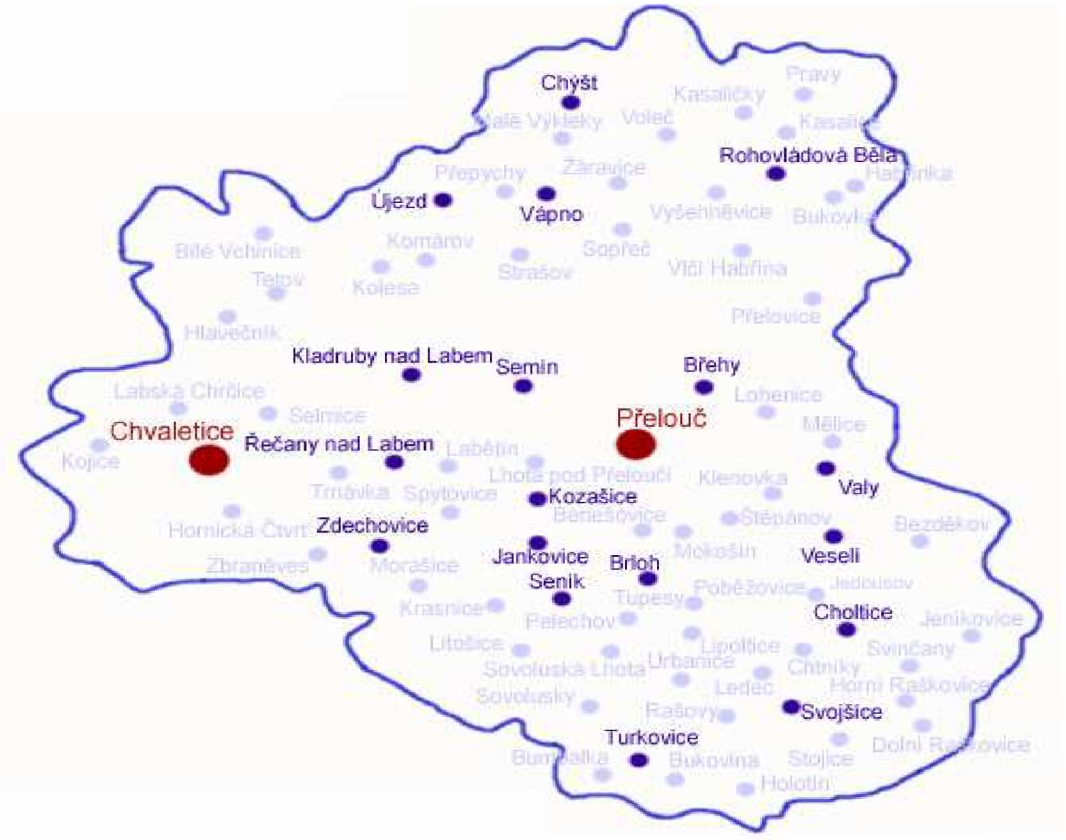

Obrázek č. 29 – Přelouč

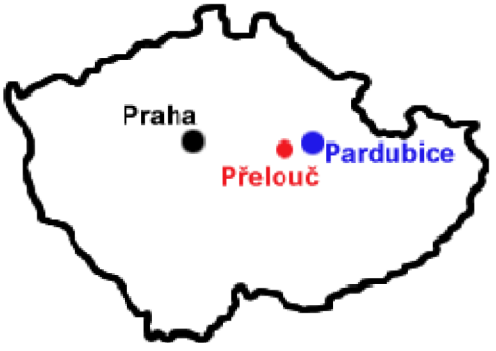

Město **Přelouč** se nachází ve východním Polabí . Je součástí Pardubického kraje, je druhým největším městem na Pardubicku a patří k nejstarším historicky doloženým místům regionu. Město leží na Labi v nadmořské výšce 220 m . Má cca 9 800 obyvatel a katastrální rozlohu včetně integrovaných obcí 30,5 km čtverečných. Převážná část obyvatel Přelouče asi 8 800 žije

v lokalitě městského typu, asi 1 000 obyvatel žije v 7 integrovaných obcích, kde převládá bydlení venkovského typu. Městem prochází silnice II/322 (Pardubice-Kolín/Praha) a I/33 (Hradec Králové - Kutná Hora). Výhodou je poloha na železniční trati Praha - Česká Třebová . Přelouč je výchozí stanicí lokální tratě do Prachovic. Významným rozvojovým faktorem bude splavnění Labe, které tvoří severní hranici průmyslové zóny města. První zmínka o Přelouči se datuje do roku 1086, kdy král Vratislav I. věnoval Přelouč benediktinskému klášteru v Opatovicích.

Přelouč se může pochlubit řadou svých významných rodáků, některým z nich byla zřízena pamětní deska. Jsou to kupříkladu spisovatel František Flos, divadelní a filmový herec František Filipovský i jeho stejnojmenný otec, hudební skladatel a ředitel zdejšího kůru. V Přelouči se narodili i malíři František Emler, Jindřich Brotánek a herečka Jiřina Petrovická.

Vhodným místem pro letní rekreaci je nedaleký rybník Buňkov s autokempem ve Břehách. Písníky Mělice - Lohenice zase nabízí skutečně vynikající koupání v čisté a poměrně teplé vodě. Velké vodní plochy mohou využít také majitelé surfů nebo zájemci o vodní lyže. Sportovním příznivcům může Přelouč poskytnout tenisové a volejbalové kurty a dále pak fotbalové hřiště. Pro příznivce klidnějších sportů jsou ve městě kulečníkové herny a kuželna. Pro posezení s přáteli po sportovním výkonu nabízí Přelouč a okolí dostatek hospůdek, barů i lepších restaurací. Ze současných kulturních a společenských akcí Přelouče můžeme každoročně sledovat na počátku prázdnin Celostátní žákovský turnaj v kopané, každoroční třetí sobotu v září předání Ceny Františka Filipovského za celoroční herecký výkon v dabingu a také říjnovou soutěž Přeloučská věž ve společenském tanci. Okolí města nabízí bohatou nabídku silnic nižších tříd pro cyklistické výlety.

(www.preloucsko.cz)

Obrázek č. 30 – Chvaletická elektrárna

Město **Chvaletice** se nalézá v na západním okraji okresu Pardubice na levé straně řeky Labe při silnici spojující Pardubice a Kolín. V současnosti je řeka Labe splavná pro nákladní lodě právě do Chvaletic, plánováno je však splavnění až do Pardubic. Městem prochází též významný mezinárodní železniční koridor – trať Praha – Česká Třebová.

Chvaletice se staly historickým místem vzniku hornického průmyslu v této lokalitě. V druhé polovině 70tých let vyrostla pro město nová dominanta - Elektrárna Chvaletice o výkonu 4 x 200 MW. V současnosti jsou Chvaletice městem dynamiky, zeleně, sportu a moderního životního stylu.

(www.chvaletice.cz)

Dominantou obce **Choltice** je raně barokní zámek, jednopatrová budova ve tvaru L. Součástí této stavby je kaple sv. Romedia (1695) s cennou výzdobou interiérů. V části zámku je instalováno obecní muzeum. Romantiku zámeckého areálu v Cholticích dotváří volně přístupný rozlehlý park s kaskádou rybníků.

Každým rokem v červenci se zde setkávají majitelé a příznivci motocyklů Harley-Davidson z celého světa.

Obrázek č. 31 – Zámek v Cholticích

Obrázek č. 32 – Kladrubský kostel se zámkem

Zcela výjimečnou památkou východních Čech, která spojuje dnešek s dávnými dobami honosných panovnických dvorů, představuje národní hřebčín v **Kladrubech nad Labem**. Název obce pochází ze slov klády rubati či roboti. Pod obec Kladruby spadají obce Komárov, Kolesa a Bílá Vchynice.

Nejstarší hřebčín na světě je světoznámý díky plemennému chovu koní. Byl založen roku 1552 a povýšen na dvorní hřebčín roku 1579 císařem Rudolfem II.

Starokladrubský kůň je jediná rasa koní, vzniklá pro ceremoniální účely, panovnických dvorů, splňující nejvyšší nároky pro kočárové koně. Původ starokladrubského koně je španělsko-neapolský. Jedinečná populace starokladrubských koní byla spolu s celým hřebčínem vyhlášena r. 1995 národní kulturní památkou.

S proslulým a ve světě patrně nejstarším velkým hřebčínem sousedí zámek, původně renesanční, ale během staletí barokně a novorenesančně upravovaný.

Obrázek č. 33 – Koně z kladrubského chovu

Obec **Semín** leží asi 5 kilometrů severozápadně od města Přelouč a asi 15 km západně od města Pardubice. První písemná zmínka se vztahuje k roku 1339. Dominantou obce je románský kostelík svatého Jana Křtitele, který byl založen ve 2. polovině 12. století a byl částečně přestavěn během radikální barokní přestavby. U kostela je dřevěná zvonice ze 16. století Boží muka. Nedaleko se nachází Semínský akvadukt převádějící vody Opatovického kanálu přes Sopřečský potok.

V obci se nachází NPP Semínský přesyp - naleziště kozince písečného, kvetoucího od května do července světle fialovými kvítky. Obec Semín je postavena na písečném přesypu, který zde vznikl v pleistocénu (období čtvrtohor) vyvátím písku z nánosů labských teras. Zbytek přesypu na návsi sloužil od minulosti jako zdroj písku pro místní potřebu a jako hřiště pro děti. Tím se stále udržoval odkrytý a proto se zde mohla zachovat typická pískomilná společenstva rostlin, která potřebují volný písek. Kromě již zmíněného kozince zde roste ze vzácnějších pískomilných rostlin ještě rmen sínský, jitrocel indický, paličkovec šedý a kuřička jarní.

Obrázek č. 34 – Kamzičník písečný

(www.biopix.dk)

5. 3. Obec Řečany nad Labem

Obrázek č. 35 – Mapa s obcí Řečany nad Labem

(www.mapy.quick.cz)

V západní části Pardubického kraje se nachází i obec **Řečany nad Labem** (nadmořská výška je 207 m n.m.). Od Pardubic jsou Řečany nad Labem vzdáleny 20 km. Naše vesnička leží na poloviční cestě po levém břehu Labe z Přelouče do Chvaletic. Celková rozloha obce činí 552 km^2. Žije zde 1373 obyvatel.

Mezi obcemi Řečany nad Labem a Kladruby nad Labem protéká řeka Labe. Její splavnost začíná až v nedalekých Chvaleticích. Polabská nížina určuje také celkový ráz krajiny. Naše obec leží v podhůří Železných hor jižně od Přelouče.

Přírodní ráz krajiny byl utvořen před více než tisícem miliónů let. Území náleží k teplé oblasti. Převládajícím půdním typem je hnědozem a půdy podzolové.

Z hlediska ochrany přírody jsou zde významné především lokality spjaté s rameny a rybníky v okolí Labe, kde sem tam najdeme lokality podobné lužním lesům velkých toků. Tato vlhká území se podstatně liší nedalekými písečnými přesypy a borovými lesy. V obci máme tři rybníky Houšovec, Pastoušku a Tišinu. Jde o slepá ramena Labe, která jsou domovem většího počtu ryb.

Živá příroda prošla velmi složitým vývojem a v době, než ji začal přetvářet člověk, byla celá krajina pokryta lesem. Na výživných půdách byly dubohabrové háje a podél řeky listnaté lesy a olšiny. Vytvoření bezlesých ploch je tedy výhradně až důsledek lidské činnosti.

Místní květena představuje soubor téměř jednoho tisíce pěti set rostlin. Toto množství zahrnuje jak druhy původní, tak i cizí. Raritou blízké obce Semín je výskyt chráněné rostliny - kozince písečného (Astragallus arenarius), kvetoucího od května do července světle fialovými kvítky. Mimořádně významným souborem jsou vodní rostliny. Vyskytujíce se na rybnících i slepých ramenech Labe. Hojně zde roste stulík žlutý, leknín bělostný, kosatec žlutý. Na loukách můžeme vidět kopretinu bílou, kohoutek luční i čekanku obecnou nebo mák vlčí. Častou rostlinou je sedmikráska chudobka.

Tím, že se obec rozkládá v úrodné Polabské nížině, je dán její zemědělský charakter i pěstování obilnin, především pšenice a kukuřice, cukrové řepy, řepky olejky i brambory. V naší obci si pěstují lidé na zahrádkách zeleninu k běžné domácí potřebě.

Příroda Řečanska má své zajímavosti i zoologické . Žijí zde hojně zajíci, bažanti a koroptve. Významné místo tu zaujímá chov skotu, vepřů a v nedalekých Kladrubech chov koní. Původně byli chováni koně v Kladrubech v mnoha barvách, posledních 200 let pouze jako bělouši a vraníci. Po roce 1918 byl zaveden v Kladrubech nad Labem také chov anglických polokrevníků, kteří se výborně hodí pro jezdecký sport včetně dostihů. Za zmínku stojí i rybníkářství a chov ryb.

Negativní dopad na krajinu měla Elektrárna Chvaletice, kde bylo v r.1998 uvedeno do chodu odsiřovací zařízení.

5. 3. 1. Historie obce

Území tří polabských vesnic Trnávky , Řečan a Labětína bývalo v dávných dobách nehostinným místem. Nepronikli sem nejstarší zemědělci, ale ani unětická kultura doby bronzové. Objevila se tu až lužická kultura lidu popelnicových polí. V Řečanech se našly popelnice při stavbě kostelíka i některých rodinných domků.

Zdejší krajina byla řídce osídlena. Polabí bylo v těchto místech silně bažinaté, těžko prostupné, porostlé keři a trním. Od 10. století ale bylo i toto území postupně osídlováno. Jedním z nejlepších míst k přistání a osídlení byly Řečany. Protože leží

u Labe v území s tůněmi a zbytky starých labských ramen, bylo jejich původní jméno Řečňany, tj. ves lidí v říčním území. Jméno bylo postupem doby změněno na Řečeňany, Řečejany, Řečjany a konečně Řečany. Na různých listinách se však vyskytovaly i různé zkomoleniny názvu např. 1333 Reczechynau, 1368 Rzeczengau, 1405 Rzeczenyaw, 1436 Wřiečeny.

Nejstarší stavbou v obci je kostel. **Řečanský kostel** patří k nejstarším, které se nám v Čechách z doby románské zachovaly. Stojí na kopečku, kde údajně dříve bylo pohanské obětiště a pohřebiště. Kostel vznikl velice brzy, protože asi na tomto území bylo třeba zesílit vliv křesťanství. Je to románský, jednolodní kostelík s apsidou obrácenou přesně na východ. Střecha lodi je sedlová, střecha apsidy tvoří půl kužele. Na západní straně vyčnívá ze střechy lodi malá, dřevěná věž.

Řečanský kostel byl vysvěcen 14. listopadu roku 1165 Panně Marii pražským biskupem Danielem I. za přítomnosti českého krále Vladislava II. a jeho manželky Jitky Durynské, dvořanů z Čech, Bavor, Durynska, zakladatele kostela kastelána čáslavského a tří mnichů cisterciáků sedleckého kláštera, kteří se stali patrony kostela. Při této příležitosti prý král Vladislav daroval kostelu drahá roucha a mešní nádobí. Biskup Daniel vložil do oltáře ostatky svatých s listinou, tzv. autentikou, která potvrzovala okolnosti založení kostela. Autentika byla nalezena roku 1737 zdechovickým farářem Procházkou, který ji opsal do Pamětní knihy.

Z více než 800letého trvání kostela toho víme jen poskrovnu o jeho historii.Je nám známo, že v první polovině 17. století vyhořel a že v dalších stoletích byl často opravován. (Kronika vesnic Zdechovicka)

Obrázek č. 36 – Řečanský kostel

Rybník Houšovec prý býval hluboký. Nejmenší hloubka byla 34 loktů. Vedl přes něj dřevěný most, jehož pilíře bylo vidět při malé vodě. Vyčníval z něho také dubový pařez, zvaný „ hladový pařez“. Protože rybářům vadil při lovu, byl před několika lety vytažen. S Houšovcem souvisí také velmi stará **pověst.**

V Řečanech na věži visel zvon zasvěcený sv. Janu. Jednou se zachtělo pánu této krajiny drahého chrta. Nemohl ho dostat jinak než za řečanský zvon Jan. Pán s tím souhlasil, že zvon za chrta dá. Poslal lidi, aby zvon sňali. Sotva však zvon snesli k zemi, vyletěl jim z rukou a odkutálel se do rybníka Houšovce. Ani památky po něm nezůstalo, jen když se kutálel bylo slyšet slova : „Já, zvon Jan, byl jsem za chrta dán.“

Za mnoho a mnoho let prala jedna bába jménem Vavřinka přízi v rybníce. Při máchání se příze najednou zamotala do zvonu a bába ho i s přízí tahala z vody. A protože byl velice těžký, zaklela při tom. V tom okamžiku zvon opět spadl do rybníka a zase bylo slyšet: „ Já, zvon Jan, byl jsem za chrta dán.“

(Lichtenberg, 1972, str. 20)

Pověst zbásnil K.B. Schneider pod názvem Jan za chrta dán. Pod stejným názvem napsal divadelní hru i V. K. Klicpera.

Další pověst vypráví, že Prušáci v době první slezské války na útěku z Čech potopili v rybníku Houšovci vojenskou pokladnu plnou peněz. Když prý utíkali přes most, zbořil se s nimi a mnoho vojáků prý zahynulo. S nimi zmizela i ta pokladna. O tuto pověst se však dělí s rybníkem Houšovcem i rybník Tišina.

Obrázek č. 37 – Rybník Houšovec

Součástí historických zpráv o obci je i zmínka **o škole a školství**. První školy, které vznikaly na našem území, byly školy církevní. Jestli byla při řečanské faře na přelomu 16. a 17. století škola, není známo. Je ale jisté, že taková škola byla ve Zdechovicích. Je tedy možné, že řečanské děti do ní docházely. První zprávy o škole v Řečanech jsou až z konce 19. století.

V roce 1881 se dohodly obce Řečany a Labětín, že si postaví společnou školu. Na jaře 1882 se začalo se stavbou a 1.dubna 1883 byla odevzdána svému účelu. Stála celkem 17.947.80 zlatých.

Roku 1921 byla zřízena i třetí třída a škola se stala trojtřídní. Ovšem byla to pouze škola obecná. Kdo chtěl pokračovat ve studiu na měšťanské škole II. stupně, musel docházet do Přelouče nebo Týnce nad Labem. Proto byl v Řečanech ustaven přípravný výbor, který měl za úkol vytvořit všechny podmínky pro vznik vyšší školy.

Deputace řečanských občanů se vydala v roce 1936 do Prahy a získala příslib, že vyšší škola bude moci zahájit svou činnost hned v dalším školním roce, bude-li mít ovšem vhodnou budovu. A ta nebyla. Mluvilo se sice o stavbě nové školní budovy, hledalo se vhodné stavební místo, ale chyběly peníze. Takže veškeré úsilí mělo ráz pouze přípravný a propagační.

V době 2. světové války byla školní budova zabrána německou armádou. Vstup do budovy byl zakázán. Správce školy získal pro vyučování hostinec v Labětíně. Učit se tam ale také nezačalo, protože i toto místo bylo obsazeno Němci. Žáci se tedy scházeli jen jednou týdně v hostinci U Koblihů. V době Květnového povstání německé vojsko kvapně odjelo z vesnice, ve škole po něm zůstala veliká spoušť.

Až po válce si Řečanští opět vzpomněli na svou školu II. stupně a začali se o ni zajímat a starat. Přípravnému výboru se podařilo dosáhnout toho, že byla zřízena 1.9.1946. Ve všech obcích řečanského újezdu bubnovali obecní zřízenci a oznamovali rodičům i dětem, že škola vchází v život a že děti už nemají chodit do Přelouče. Zřízení a otevření školy přijali občané s velkým uspokojením. Konečně dosáhli toho, o co usilovali po celá desetiletí. Všude – na schůzích, u obchodníka, lékaře – se mluvilo o škole. Dokonce proběhla i finanční sbírka mezi lidmi i blízkými obcemi, aby škola měla alespoň něco do začátku. A kde se vzala vůbec budova pro školu? Měšťanské škole ji propůjčila škola obecná (dnešní budova obecního úřadu), která se prozatímně přestěhovala do tehdejší kampeličky (dnešní pošta). Ale ani tahle budova nemohla vyhovovat delší dobu. V budově byly jen tři místnosti a ještě ve špatném stavu.

Od roku 1947 měla škola už čtyři třídy. Postupně, podle možností i finanční situace, se opravovala školní budova, učebny se vybavovaly novým nábytkem. Ve školním roce 1951-52 navštěvoval školu zatím největší počet žáků – 171. Do prvních tříd nastoupilo 56 dětí. Proto byla otevřena pobočka při první třídě, prozatímně umístěná v malém sále hostince Vzlet (dnes U Koblihů). V dalším roce se přesunula do domu čp.144, bývalé Herranovy vily, kam se přestěhovala i mateřská škola.

Podle nového školského zákona z roku 1953 vznikla v Řečanech jednotná osmiletá škola střední. Ve třech školních budovách bylo umístěno osm tříd s 233 žáky. Každý rok se počet žáků zvyšoval. Ve školním roce 1961-62 stoupl na 288. Žáci byli rozděleni do 11 tříd. Pro malý počet učeben se muselo přistoupit ke směnovému vyučování na prvním stupni. Ale tehdy už bylo jasné, že se situace zlepší. 20. února 1961 byl položen základní kámen nové školní budovy a nový školní rok, rok 1962-63

byl už zahájen v novém. Dlouholeté úsilí řečanských občanů bylo tedy konečně korunováno úspěchem.

Školu vystavěli pracovníci Pozemních staveb Chrudim. Nebyla by ale vybudována bez obětavé pomoci brigádníků z řad občanů. Jen na hlavní budově, pokud se to dalo vůbec podchytit, bylo odpracováno 7 067 brigádnických hodin, na kterých se podílely i jednotlivé přiškolené obce: Trnávka, Labětín, Zdechovice, Morašice, Spytovice a Kladruby. Určitě stojí za to připomenout i některé příklady pomoci brigádníků. Například veškerou elektroinstalaci v celém objektu školy provedl kolektiv rodičů. Rodiče vykopali a vybudovali základy pro tělocvičnu a jídelnu. Jedině díky tomu se stavba ani v kritických obdobích nezastavila a byla dokončena v rekordním termínu.

Slavnostní otevření školy bylo velkou událostí pro obec i široké okolí. Zúčastnila se ho řada oficiálních hostů, zástupci MNV, okolních obcí i škol. Po přestřižení pásky bylo všem přítomným umožněno prohlédnout si nové školní prostory. Potom sehráli v místním kině představení herci pardubického divadla.

Vyučování bylo zahájeno v pondělí 3. září 1962. Všichni žáci se shromáždili v hale v přízemí, kde je do školního roku v novém krásném prostředí přivítal ředitel školy pan František Jelínek.

Otevřením nové budovy ale všechny starosti neskončily. Stále bylo nutno věnovat pozornost odstraňování závad, ať už kolaudačních nebo těch, které se objevily za provozu. Velké úsilí bylo zaměřeno na úpravu okolí školy. Za pomoci vojáků a vojenské techniky bylo upraveno prostranství za školou a připraveno pro vznik školního hřiště. Za přispění místního školkařského závodu byla dokončena parková úprava okolí školy.

Otevřením nové moderní tělocvičny v roce 1963 se podstatně zlepšila výuka tělesné výchovy. (Skokan, 1965, str. 44 – 48)

V prvním roce svého působení měla škola vysoký počet žáků – 326. V dalších letech stav kolísal. Byly zrušeny některé školy v okolí (1964 v Kladrubech, 1972 v Selmicích, 1981 na čas přestala fungovat škola ve Zdechovicích). Děti z těchto obcí začaly docházet do zdejší školy.

Nesmírnou zásluhu na výstavbě nové školní budovy měl tehdejší ředitel pan František Jelínek. V té době byl jeho zástupcem pan učitel Václav Jakšl. Své funkce vykonávali do června 1966. Dalším ředitelem se stal pan Václav Eisner, který na škole

působil do konce školního roku 1970-71. Jeho zástupcem byl pan Jaroslav Burda, který na škole pracoval do odchodu do důchodu v roce 1986. Po p. Eisnerovi do konce školního roku 1978-79 byl ředitelem školy pan Luboš Janeček.

(Kronika vesnic Zdechovicka)

5. 3. 2. Současnost obce

Obrázek č. 38 – Letecký pohled na obec Řečany nad Labem

V současné době žije v Řečanech nad Labem 1373 obyvatel. Občané z naší obce většinou dojíždějí za prací do Přelouče, Pardubic, Chvaletic nebo Kolína. Jde především o průmyslové podniky jako je elektrárna Chvaletice, chemička v Semtíně a další chemické, strojírenské, potravinářské a elektrotechnické podniky. Někteří lidé mohou pracovat v místních Lesoškolkách, jiní ve stavební keramice, tiskárně nebo u Českých drah. V obci je několik obchodů s potravinami, zeleninou, textilem, obuví a drogerie. Fungují zde služby pro obyvatele jako jsou kadeřnictví, kosmetika, manikúra, truhlářství, topenářství i zahradnictví. V centru obce je pošta, lékařské a rehabilitační středisko, nedaleko odtud je obecní úřad s knihovnou. Najdeme tu i hostinec a restaurace.

Kromě dopravy silniční, zde můžeme najít i nově vybudované vlakové nádraží, které leží na hlavní vlakové trati Praha – Česká Třebová. Autobusy ČSAD umožňují dopravu především školákům a lidem do zaměstnání.

Obrázek č. 39 – Nádraží v Řečanech nad Labem

V obci sídlí základní škola i mateřská škola.

Charakteristika základní školy

Motto: „*Učený z nebe nespadne žádný, škola tě připraví pro život řádný.*“

Obrázek č. 40 – Základní škola v Řečanech nad Labem

Do základní školy dochází v současné době 180 žáků od 1. – 9.ročníku. Průměrná naplněnost tříd je 20 žáků.

Součástí školy je školní družina. V areálu školy se nachází školní jídelna, tělocvična, sportoviště a keramická dílna. Ke škole rovněž patří odlehlý areál mateřské školy.

V dvoupatrové budově základní školy je devět tříd, odborné učebny (počítačová, fyzika + chemie, dílny, cvičná kuchyň, multifunkční) a dvě oddělení školní družiny. V přízemí se nachází šatny a kotelna. Prostorné chodby jsou využity jako žákovská knihovna, fotogalerie, k prezentaci žákovských prací a relaxaci žáků.

Pedagogický sbor má 13 členů, v němž se spojují mladí i zkušení pedagogové. Ve škole pracuje poradce pro volbu povolání, metodik prevence sociálně patologických jevů. Ve školní družině jsou 2 vychovatelky. Na škole vykonává dyslektickou asistenci 7 pedagogů. Všichni učitelé mají základní kurz první pomoci.

Do základní školy docházejí žáci z obce Řečany nad Labem a z okolních obcí. Výhodou pro dojíždějící žáky je dostupnost školy – 10 min. od nádražní budovy. Stanice autobusu je přímo před školou.

Spektrum nadání a schopností žáků navštěvujících naši školu je velice široké. Máme dobré zkušenosti s integrací žáků se specifickými poruchami učení a chování. Malý třídní kolektiv navíc poskytuje více prostoru pro individuální přístup.

Škola je zapojena do několika projektů v rámci ekologické výchovy. Jsme členy společnosti MRKEV, spolupracujeme s ekocentrem PALETA v Pardubicích. Máme vypracovaný celoroční plán ekologické výchovy, jehož součástí je např. i adopce zvířat ze ZOO. Žáci jsou vedeni ke třídění odpadu, pravidelné jsou i sběrové akce. Výtěžky jsou použity na lyžařské kurzy, ozdravné pobyty, plavecké výcviky.

Svou nabídkou aktivit se škola snaží doplnit možnosti přirozeného rozvoje dětí ve venkovském prostředí o návštěvy Východočeské galerie v Pardubicích, Východočeského divadla v Pardubicích, Obecní knihovny v Řečanech nad Labem. Nedílnou součástí života školy jsou exkurze a výlety za přírodními a kulturními zajímavostmi kraje. Žáci navštěvují i řadu zájmových útvarů (keramický kroužek, dovedné ruce, sportovní kroužek, jazykové kroužky, taneční kroužek, výuka hry na zobcovou flétnu, dramatický kroužek).

Snažíme se navázat co nejužší spolupráci s rodiči a širokou veřejností. Během školního roku jsou pořádány tři schůzky rodičů, na jejich přání jsou poskytovány informace nebo pomoc kdykoliv během školního roku. Rodiče jsou zváni na celoškolní besídky. O dění ve škole jsou informováni prostřednictvím školního zpravodaje

a webových stránek na adrese zs.recanynadlabem.indos.cz. Škola zajišťuje kulturní vystoupení na Vítání občánků a spolupracuje s místním Klubem důchodců v Řečanech nad Labem. SPZŠ pořádá každým rokem školní ples s předtančením žáků naší ZŠ. Naše škola spolupracuje s několika organizacemi: Policie ČR, Městská policie Pardubice (dopravní hřiště), Hasičský sbor, Sokol Řečany nad Labem, Plemenářský podnik Kladruby nad Labem.

Obrázek č. 41 – Areál Základní školy v Řečanech nad Labem

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6. Úvod

K realizaci své praktické části jsem si vybrala Základní školu v Řečanech nad Labem. Tato škola je mým současným pracovištěm. Na škole, kde působím, probíhá dosud výuka dle programu Základní škola. Ale máme již zpracovaný svůj Školní vzdělávací program, vycházející z příslušného Rámcového vzdělávacího programu, jenž stanovuje závazný rámec a obsah vzdělávání. Jeho tvorba byla a je příležitostí k tomu, aby se uplatnily nové způsoby výuky, které by žákům přinesly pozitivní prožitky a zajímavé zkušenosti. V letošním školním roce bychom si měli my, pedagogové, ověřit teoretické zpracování ŠVP v praxi a případně odstranit nedostatky.

Cílem praktické části mé diplomové práce bylo ukázat, jakým způsobem lze aplikovat regionální prvky do výchovně vzdělávacího procesu. Jsem přesvědčena o tom, že by přírodovědné a společenskovědní učivo mělo vycházet z regionálních podmínek, neboť učení prostřednictvím toho, co je žákům nejbližší, tedy domov, obec, region, probouzí u dětí aktivitu a přirozený zájem o poznávání.

Se žáky 3. ročníku jsem realizovala tři vyučovací bloky - ***Město a vesnice, naše obec; Krajina kolem nás; Život v přírodě***. Výuka byla zaměřena na upevnění již probraného učiva a osvojení nového učiva s maximálním přihlédnutím a využitím regionálních prvků. Zábavnou a zajímavou formou si děti měly rozšířit a upevnit své dosavadní vědomosti a dovednosti.

V následujícím textu popisuji průběh realizace praktické části své diplomové práce.

Za textem praktické části jsou k dispozici přílohy k dokreslení průběhu vyučovacích bloků.

6.1. Charakteristika třídy a prostředí

Výuka probíhala v průběhu školního roku na Základní škole v Řečanech nad Labem. Jde o venkovskou školu, kterou navštěvuje 180 žáků. Na prvním stupni je pět tříd, na druhém stupni jsou čtyři třídy. Pracuje zde 15 pedagogických a 8 provozních pracovníků. Ředitelem naší základní školy je Mgr. Tomáš Zemánek.

Na této škole pracuji už od roku 1983. Nejprve jako skupinová vedoucí PO, potom jako vychovatelka školní družiny a v současné době jako učitelka 1. stupně. Jsem třídní učitelkou 5. ročníku.

Svoji výuku jsem realizovala ve třetím ročníku základní školy. Třídní učitelkou této třídy je Mgr. Andrea Pušová, se kterou úzce spolupracuji. Žáky 3. třídy znám ze své školní praxe a mám s nimi dobré zkušenosti. Do třídy chodí 15 žáků, 5 chlapců a 10 děvčat. Jedná se o třídu živou a komunikativní. Prospěchově se řadí k průměrným ročníkům. Dvě žákyně mají slabý prospěch z českého jazyka. Jedná se o sestry, které jsou ze sociálně slabé, neúplné rodiny. Ve třídě dosud nebyly řešeny vážnější kázeňské přestupky. Žádné z dětí není zařazeno mezi integrované žáky se specifickými poruchami učení.

Třída je vybavena novým moderním nábytkem. Lavice jsou uspořádány do půlkruhu. Za lavicemi je koberec, který často paní učitelka používá při práci s dětmi v kruhu a ve skupinách. V čele místnosti visí zelená tabule. Stěny třídy jsou vyzdobeny obrazy a nástěnkami s dětskými výtvory. Celou místnost prosvětlují tři trojdílná okna.

Žáci jsou při hodinách klidní, velmi dobře spolupracují s učitelem i mezi sebou. Jsou samostatní, ctižádostiví, aktivní a přístupní motivaci, protože se rádi dozvídají nové informace.

1. Blok – téma: MĚSTO A VESNICE, NAŠE OBEC

Věková skupiny: **3. ročník ZŠ Řečany nad Labem**

Počet žáků: **15**

Časový rozsah: **5 vyučovacích hodin**

Vyučovací předměty: **Čtení a literární výchova, prvouka, prvouka, matematika, výtvarná výchova**

Prostor: **Školní třída, obec Řečany nad Labem**

Obor vzdělávací oblasti : **Člověk a jeho svět**
1. stupeň
Místo, kde žijeme

Školní výstupy podle RVP:

Žák:

- zná adresu bydliště, umí napsat správný název obce
- orientuje se v místě bydliště
- seznámí se s okolím školy, dokáže popsat cestu do školy
- orientuje se v plánu obce – vyznačí v jednoduchém plánu místo bydliště a školy
- ovládá základní a vedlejší světové strany, značky v plánu
- popíše cestu na určené místo (na nádraží, na poštu, k lékaři)
- z možných cest k danému cíli zvolí tu nejbezpečnější
- pozná základní dopravní značky (v okolí školy, bydliště)
- řídí se pravidly pro chodce
- rozliší druhy dopravy v obci (městě)
- zvládne cestování veřejnou dopravou, orientuje se v jízdních řádech
- pojmenuje správně části své obce, města (zná názvy ulic, náměstí)
- zná orientační body v obci (městě)

- seznámí se s významnými budovami obce (města), vysvětlí jejich funkci, význam
- seznámí se s průmyslem, zemědělstvím a službami v obci (městě)

Učivo: Orientace v místě bydliště, okolí školy, obec, vesnice, osada, části obce (náves), město, části města (náměstí), orientační body v obci, model, plán (značky v plánu), významné budovy, bezpečná cesta do školy, dopravní značky (výstražné, zákazové, příkazové, upravující přednost, informativní), veřejná doprava.

Předmět: ČTENÍ A LITERÁRNÍ VÝCHOVA

Výchovně vzdělávací cíle :

Žáci dokáží rozlišit prózu od verše, pochopí obsah pověsti, rozvíjí své vyjadřovací schopnosti a logické myšlení, volně reprodukují text podle svých schopností, zvládnou hlasité i tiché čtení, při jednoduchém rozboru literárního textu dokáží používat elementární literární pojmy, snaží se zapojovat do diskuse, pracují tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností

Téma: Pověst

Učivo: Jan a Tomáš Linhartovi: Jan za chrta dán
(Pověsti z Pardubicka a z Hradecka)

Metody:

Sokratovský rozhovor, Heuristický rozhovor, metoda řešení problému, práce ve skupinách, individuální činnost, vyprávění.

Organizační forma výuky: Vyučovací hodina smíšená

Zopakování pojmů:

Text, próza, poezie, pověst, pohádka, spisovatel, ilustrátor, zastaralá slova (archaismy).

Pomůcky:

Magnetofonový přehrávač s nahrávkou, kniha Pověsti a příběhy východních Čech, 15 okopírovaných textů pověsti, 8 obálek s rozstříhaným textem, tabule, křída, sešit na čtení, pastelky.

Realizace vyučovací hodiny:

I. ÚVOD

Pozdrav a přivítání s žáky. Zápis do třídní knihy.

II. HLAVNÍ ČÁST

a) Motivace

Děti, pojďte na koberec, lehněte si, zavřete oči a já vám pustím hudbu. Zaposlouchejte se a představte si, že jste v pohádce.

b) Rozhovor

Zkusíme si odpovědět na několik otázek.

1. Jak na tebe melodie působila?

(Příjemně, tajemně, vesele)

2. Do jaké pohádky tě hudba zavedla?

(O Zlatovlásce, Pyšná princezna, Princové jsou na draka)

3. Poznal jsi nějaké hudební nástroje?

(Klavír, flétnu, klarinet, triangl)

4. Jak poznáš pohádku?

(Nadpřirozené bytosti – draci, skřítci, vodníci, víly; mluvící zvířata, věci; dobro vítězí na zlem; často se používá číslo tři, sedm, devět; kouzelné věci)

b) Seznámení s textem

Vidím, že toho o pohádkách víte dost. Dnes si představíme nový literární žánr – pověst. Pověstí označujeme žánr lidové vypravěčské prózy, který se váže na určitou skutečnou událost, osobu nebo místo, ale je zcela nebo částečně vybájen. Jedna taková místní pověst se váže i k obci Řečany nad Labem a nazývá se „ Jan za chrta dán.“

Nyní vám rozdám texty a společně si pověst přečteme.

- Učitel výrazně přečte pověst. Děti pouze poslouchají.

Jan za chrta dán

V pahorkaté krajině poblíž levého břehu labského se rozkládá velká obec Řečany. Tamější kostelík, se kterým se pojí pověst, byl vysvěcen již v roce 1165. Na věži kostela jsou dva zvony.

Nedaleko tohoto kostela se nachází rybník zvaný Houšovec, jenž prý nemá ani dno, neboť jeho vodu nelze úplně vyčerpat.

U tohoto rybníka máchala před dávnými lety jedna domkářka Vavřinka přízi a prádlo, když jí to prádlo uvázlo na nějakém předmětu. Domkářka jej chtěla vyprostit

a táhla vzhůru, co mohla, a hle, vytahovala z rybníka zvon. Když byl již z poloviny vytažen, utrhl se a s hukotem padal do hlubiny. Přitom prý domkářka zaslechla přidušené volání: „Jan za chrta dán." O tom zvonu se povídá, že když Řečany přešly pod protestantského pána, pán chtěl svého času vyměnit zvon svatého Jana za loveckého psa. Ale když chtěli snést zvon z věže, uletěl jim do rybníka Houšovce, přičemž bylo slyšet teskné volání: „Já, zvon Jan, jsem za chrta dán."

O tom rybníku ještě koluje i jiná pověst. Když v sedmileté válce ustupovali Prusové před Rakušany do Slezska, tu v Řečanech vrhli svou válečnou pokladnu do rybníka Houšovce.

Léta uběhla, teprve asi po 80 letech začal jakýsi zámožný soukromník pátrat po utopené pokladně. Mnoho peněz vynaložil za vyčerpání vody, ale pracoval marně. Kupodivu voda v rybníku zůstávala stále ve stejné výši. Podle pozorování je řečanský rybník nejspíše bezprostředně spojen s Labem. Proto se zdá být bezedným a ani zvon Jan, ani pruská pokladna nebudou nikdy nalezeny.

(Upraveno podle knihy Pověsti a příběhy východních Čech, str. 186)

c) Orientační rozhovor

1. Líbila se vám ukázka, nebo nelíbila?
2. Co vás zaujalo ? Proč?

    1. Hlasité čtení – čteme po odstavcích, čtou dobří čtenáři, které učitel vyvolává. Ostatní sledují zrakem text.
    2. Následuje paralelní souběžné čtení textu 2 – 3 žáky. Zapojí se i méně zdatní čtenáři.

d) Interpretační otázky a úkoly

1. Jde o prózu nebo poezii? Proč?

(Jde o prózu. Próza – souvislý text, řazený v odstavcích. Poezie – sloky, verše, rým)

2. Podle čeho poznáš, že je příběh zcela nebo částečně vybájen?

(*Prý nemá ani dno, prý domkářka zaslechla)*

3. Jaké prostředí je v pověsti zobrazeno?

(Obec Řečany nad Labem, rybník Houšovec, řečanský kostelík)

4. Jaké postavy zde vystupují?

(Domkářka Vavřínka, zámožný soukromník)

5. O kterém rybníku se pověst zmiňuje?

(O rybníku Houšovci)

6. Proč je podle pověsti řečanský rybník bezedný?

(Nejspíše bezprostředně spojen s Labem)

7. Je v textu přímá řeč? Jak ji poznáš?

(Ano. Je dána uvozovkami. „Já, zvon Jan, jsem za chrta dán.“)

8. Z kolika odstavců se pověst skládá?

(Z 5 odstavců)

9. Jak rozumíš první větě v třetím odstavci?

(U tohoto rybníka máchala před dávnými lety jedna domkářka Vavřinka přízi a prádlo, když jí to prádlo uvázlo na nějakém předmětu)

10. Objevují se zde zastaralá slova (archaismy)? Uveď příklad.

(Ano. Domkářka = manželka domkáře; vlastnice domku.)

11. Nahraď zastaralý výraz školmistr, vysoké učení slovy běžně užívanými .

(Učitel, univerzita – vysoká škola)

12. Znáš nějakou jinou pověst?

e) Možnosti následných literárně – estetických činností

- Do sešitu na čtení si zapíšeme autora, název pověsti a namalujeme k pověsti vlastní ilustraci . Poté si obrázky vzájemně ukážeme.
- Děti dostanou do dvojice nastříhanou pověst na odstavce. Dvojice se snaží bez textu seřadit celou pověst. Zjišťujeme, zda je mezi odstavci logická návaznost, zda by vadilo, kdybychom vynechali některý odstavec. Děti si zkontrolují podle textu, zda se jim podařilo přesně seřadit kartičky.
- Dramatizace pověsti – zkusíme si zahrát v rolích.

III. ZÁVĚR

Připomenutí hlavních znaků pověsti. Zhodnocení hodiny. Pochválení žáků.

Předmět: PRVOUKA

Výchovně vzdělávací cíl:

Žáci dokáží označit rozdíly mezi městským a venkovským prostředím, pojmenují nejdůležitější části a místa obce i města a umístění významných budov a objektů, žáci se dokáží orientovat ve své obci, zvládnou si utřídit informace a společně vypracovat jednoduchý orientační plánek obce; upevňují si kladný vztah k místu svého bydliště. Žáci spolupracují ve skupině, rozvíjí si verbální vyjadřováním, dokáží si navzájem naslouchat, být zodpovědní, umí se rozhodnout a zformulovat své odpovědi, při pohybu v obci si uvědomují pravidla bezpečnosti.

Organizační forma výuky: 1 vyučovací hodina , 1 hodina vycházka

Zopakování pojmů:

Obec, venkov, město, hlavní město, centrum , náves, významné budovy a jejich označení – obecní (městský) úřad, radnice, vozovka, chodník, přechod pro chodce, křižovatka, semafor, dopravní prostředky, dopravní značky, bezpečnost silničního provozu, důležitá telefonní čísla.

Pomůcky:

Obálka s nastříhanými čtverečky - červené, modré, zelené barvy, obrázky staveb v obci, 15 pracovních listů č. 1, 15 pracovních listů č. 2, dopravní značky, důležitá telefonní čísla, pexeso, 3 rozstříhané barevné zprávy (červená, modrá, zelená), psací potřeby, pastelky.

Realizace výukového bloku:

I. ÚVOD

Pozdrav a přivítání s žáky

II. HLAVNÍ ČÁST

a) Motivace

Děti, posaďte se na koberec a společně jsme si popovídáme o tom, jak je důležité znát současnost, ale i historii svého blízkého okolí.

Naše dvě hodiny prvouky nám poslouží především k tomu, abychom si všechny poznatky, které dosud máte o naší obci, zopakovali. Jednotlivé znalosti si procvičíme také v terénu, tedy při vycházce. Rozdělíte se do skupinek, v nichž budete společně a co nejlépe plnit zadané úkoly.

b) Rozhovor

Zkusíme si odpovědět na několik otázek.

1. Bydlíte na vesnici nebo ve městě? Jak se jmenuje vaše obec?

(Na vesnici. Řečany nad Labem)

2. Čím se liší město od vesnice?

(Více domů, výškové stavby, více obyvatel, průmyslové podniky, nákupní centra, zdravotnická zařízení, více škol, kulturní zařízení, sportovní centra, banky, městská hromadná doprava)

3. Kolik obyvatel žije v obci?

(Přibližně 1370)

4. Protéká naší obcí nějaká řeka? Jak se jmenuje?

(Ano. Labe)

5. Má naše obec pojmenované ulice? Znáte alespoň tři z nich?

(Ano. Spálená, Obránců míru, Školní, Jiráskova, Karla Čapka, Houšovecká, V Koutě, Družstevní, Lesní)

6. Co všechno v naší obci můžeme najít?

(Základní školu, mateřskou školu, obecní úřad, knihovnu, poštu, zdravotní středisko, nádraží, park, kostel, pomník, obchody, restaurace, kadeřnictví, kosmetiku, autoopravnu)

7. Kdo stojí v čele obecního úřadu? Znáte jeho jméno?

(Starosta. Václav Pokorný)

8. Které město je nejblíže naší obci?

(Přelouč)

c) Práce ve skupinách

Žáky jsem rozdělila do tří skupin. Abychom předešli případným dohadům, měla jsem obálku s barevnými čtverečky – 5 červených, 5 modrých a 5 zelených. Každý si vylosoval jednu kartičku. Podle barev se vytvořily 3 smíšené skupiny, v každé bylo 5 dětí a ty si samy zvolily své vedoucí.

Každé družstvo dostalo 4 obrázky staveb z obce **(příloha č. 1).** Úkolem bylo stavby pojmenovat a seřadit podle časového sledu. Po splnění jsme provedli společnou kontrolu.

d) Samostatná práce - pracovní list č. 1

Žáci se přesunuli do svých lavic. Každý dostal pracovní list. Děti jsem upozornila na to, že nejdříve mají vyplnit své jméno, třídu a datum. Datum bylo napsané na tabuli. Poté jsme si přečetli všechny body pracovního listu a blíže si je vysvětlili. Upozornila jsem žáky, že list nebude klasifikovaný, ale že i přes to ho mají vyplnit pečlivě.

Po odevzdání pracovních listů jsme si řekli správné odpovědi.

e) Rozhovor

Jistě jste si všimli naší nástěnky. Je zaměřena k dopravní výchově a připomíná nám to, co bychom měli už znát **(příloha č. 2, příloha č. 3).**

1. Viděli jste v obci některou z těchto značek a co znamená?

(Ano. Značky v obci jsou - Hlavní silnice, Dej přednost v jízdě, Pozor, děti , Stůj, dej přednost v jízdě, Přechod pro chodce)

2. Víte, jak jsme si dopravní značky rozdělili?

- *Svislé - jsou trvale umístěny na sloupcích.*
- *Vodorovné - jsou vyznačeny přímo na vozovce .*

Dále se dělí na : a) výstražné (dávají výstrahu - např. Pozor, děti)
b) zákazové (něco zakazují – např. Zákaz vjezdu všech vozidel)
c) příkazové (něco přikazují – např. Přikázaný směr jízdy)
d) značky upravující přednost (např. Hlavní silnice)
e)informativní (něco vysvětlují – např.Slepá ulice)

3. Po které straně vozovky máte chodit?

(Vlevo, abychom včas viděli protijedoucí vozidlo)

4. Jak chodíme po chodníku?

(Vpravo)

5. Jmenuj tři dopravní prostředky, které můžeš vidět v obci

(Osobní automobily, jízdní kola, vlak)

6. Jak přivoláš pomoc? Znáš důležitá telefonní čísla?

(Policie – 158, záchranná služba – 155, hasiči – 158)

f) Hra – pexeso (příloha č. 4)

Hra se realizovala ve třídě na koberci za lavicemi. Žáci hledali dvojice stejných obrázků. Vyhrál žák, který nalezl nejvíce kartiček.

g) Skupinová práce – skládání zprávy – příprava na vycházku

Děti, na koberci jsou rozstříhané tři zprávy. Každá je napsána jinou barvou – červenou, modrou a zelenou. Úkolem každé skupiny je najít ústřižky své barvy a zkusit zprávu složit. Na závěr, pokud budete všichni dobře spolupracovat, složíte celý text. Naše tajná zpráva obsahuje informace o vycházce, která bude následovat **(příloha č. 5).**

Po zdárném složení zpráv, vystoupil vedoucí 1. skupiny a přečetl ostatním znění své zprávy – „ Pravidla bezpečného chování“. Vedoucí 2. skupiny seznámil děti s „Trasou vycházky“. Vedoucí 3. skupiny upozornil na to „Jak budeme plnit úkoly“.

h) Pracovní list č. 2

V závěrečné části hodiny se děti posaďte do lavic, kde máte připravený 2. pracovní list s dopravní tematikou. Prohlédnětě si pozorně obrázek a zapište, kdo z účastníků provozu se chová nesprávně. Potom obrázek vybarvěte.

Následovalo vyhodnocení pracovních listů.

III. ZÁVĚR

Pochvala dětí, poděkování za spolupráci.

PŘESTÁVKA – hygiena, převlékání, přezouvání, příprava na odchod ze školy.

Pracovní list č. 1 – MĚSTO A VESNICE, NAŠE OBEC

Jméno a příjmení:…….. Třída: ……

Datum: ……..

1) Je místo, kde žiješ vesnice nebo město? vesnice

2) Doplň polohu tvého bydliště:

STÁT *Česká republika* **KRAJ** *Pardubický*

3) Napiš charakteristické znaky pro vesnici a pro město:

V E S N I C E	**M Ě S T O**
ve středu vesnice je náves, někdy tu stojí kostel nebo kaple, je tu obecní úřad, škola, většinou rodinné domy, zdravější životní prostředí	*hodně obyvatel, je zde jedno nebo několik náměstí, stojí tu radnice, kostel, úřady, nemocnice, školy, banky, kino, lidé bydlí v rodinných domech nebo panelácích*

4) Napiš správně celou adresu svého bydliště:

……..…

……..…

……..…

5) Uveď alespoň 4 názvy měst a vesnic, které jsou nejblíže vaší obci:

Chvaletice, Přelouč, Kladruby nad Labem, Labětín

6) Nevhodná slova škrtni zelenou pastelkou:

V naší obci máme – **divadlo**, pomník, **hotel,** park, mateřskou školu, obchod, knihovnu**, koupaliště**, obecní úřad, **radnici, banku**, nádraží, tiskárnu, **nemocnici**, zdravotnické zařízení, **metro**, rybník, řeku, fotbalové hřiště.

7) Napiš, co pro tebe znamená slovo* DOMOV*:

.....

……

……

Pracovní list č. 2 – MĚSTO A VESNICE, NAŠE OBEC

Jméno a příjmení:…….. Třída: ……

Datum: ……..

Jak si počínat při chůzi po chodníku a přes silnici

- **Napiš čísla těch účastníků provozu, kteří se chovají nesprávně:**

  1, 2, 3, 8, 10, 11, 12

- **Obrázek vybarvi**

VYCHÁZKA - CESTA OBCÍ

Organizace

Celý dnešní den se věnujeme naší obci. V předešlé hodině čtení jsme se seznámili s historií, v prvouce jsme si připomenuli současnost obce. Ve třech zprávách jsme si zopakovali pravidla správného chování při vycházce, určili jsme si trasu a dostali jste pokyny, jak pracovat. Trasu vycházky jsem zvolila tak, abychom si mohli vyzkoušet všechny získané znalosti a vědomosti z předešlých hodin v praktických činnostech na jednotlivých místech v obci.

Pojmy

Světové strany, buzola, mapa **(příloha č. 6)**, plánek, služby, obchody, památky.

Pomůcky

3 buzoly , 3 mapy Řečan n.L., 3 pracovní listy, psací potřeby, pastelky.

I. HLAVNÍ ČÁST:

Putovali jsme společně podle předem dohodnuté trasy.

a) Plánek trasy

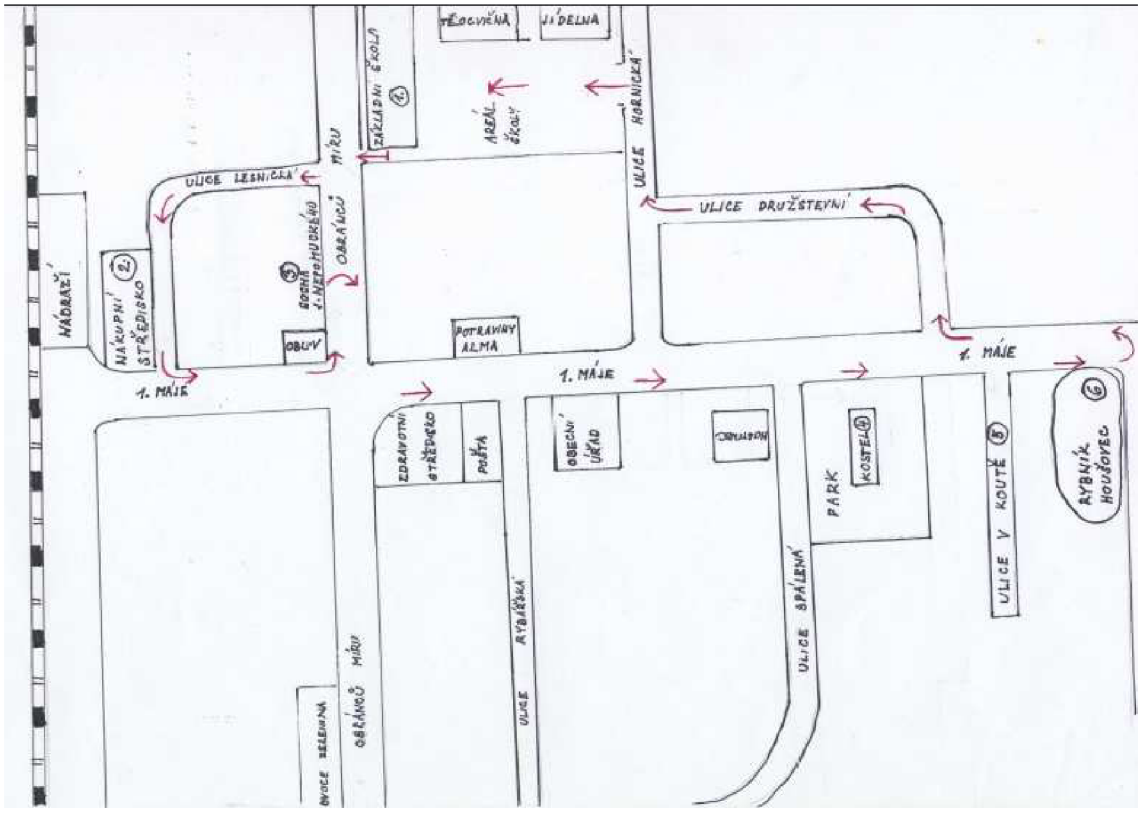

b) Práce na stanovišti

Žáci ve svých skupinách vyplňují pracovní listy, na řešení jednotlivých úkolů spolupracují a zapisovatel zaznamenává odpovědi a výsledky pozorování. Děti vycházejí z informací, které jim cestou poskytne učitelka, nebo které zjišťují na místě. **(pracovní list č. 3)**

1. stanoviště – základní škola

1. Kdy byla postavena naše základní škola? Letopočet najdete před vchodem do šatny.
2. Co tvoří areál školy?

2. stanoviště - u nákupního střediska

3. Jaké služby a obchody můžeme najít v areálu nákupního střediska Jitřenka?

3.stanoviště – u sochy Jana Nepomuského

4. Pozdravte kolemjdoucí a slušně je požádejte o jakoukoliv informace, která se týká sochy **(příloha č. 7).**

4. stanoviště - u kostela v parku

Učitelka podá základní informace o kostele, ukáže obrázky románských staveb. Pokud jsou žáci pozorní, jistě správně odpoví na další dotazy.

5. Z které doby pochází kostel?
6. Čím se vyznačuje románská stavba? **(příloha č. 8)**

5. stanoviště – ulice V Koutě

7. Podle buzoly zorientujte mapu a určete, kde se nacházejí Řečany n.L.
   Pracovat s buzolou a mapou jsme se už učili.
8. Urči schéma ulice V Koutě

6. stanoviště – rybník Houšovec

9. Vypracujte jednoduchý plánek trasy naší cesty.

c) Kontrola práce žáků

Společná kontrola a vyhodnocení probíhá přímo na stanovišti, kde děti čtou své odpovědi. Chybné odpovědi opravujeme na místě.

Zajímavý byl úkol na 3. stanovišti, kde kolemjdoucí občané podávali dětem informace o soše Jana Nepomuckého. Ne každý věděl, o jakou sochu jde. Přečetli jsme si, co žáci zapsali. Učitelka vše uvedla na správnou míru .

... Jan Nepomucký – patron vod, nechtěl vyzradit zpovědní tajemství, byl mučen, prohlášen za svatého, narodil se v Nepomuku, chrání naši vesnici ...

- 3 lidé nevěděli o koho jde

- 2 špatné odpovědi (Jan Hus, Kristus)

Všichni žáci, kteří se snažili a společně pracovali na zadaných úkolech byli pochváleni s důrazem na 1. skupinu, která vypracovala pracovní list pečlivě a bez chyby.

d) Hra

Po cestě jsme si zahráli pohybovou hru.

Děti, zahrajeme si hru? Znáte hru Škatulata batulata? Každý si vyberte 1 strom a u toho budete stát. Tomáš zůstane na vyznačeném místě a bude říkat: „ Škatulata batulata, hýbejte se z místa na místo“. Vy se bude co nejrychleji přesouvat k jinému stromu. Na koho strom nevyjde, vystřídá Tomáše. Ten se snaží také co nejrychleji získat místo u stromu. Stromů je o 1 méně než hráčů.

e) Návrat do školy

Převlékání, přezouvání, hygiena, pití a úklid pomůcek na určené místo – buzoly, mapy. Po odevzdání pracovního listu jsme si řekli správné řešení .

III. ZÁVĚR

Zhodnocení práce. Pochvala dětí. Atmosféra při vycházce byla příjemná. Žáci dbali pokynů a dodržovali kázeň. Nadšeně a se zájmem spolupracovali. Vyplněné pracovní listy jsme vystavili na nástěnku ve třídě.

Pracovní list č. 3 – MĚSTO A VESNICE, NAŠE OBEC

Skupina – složení: ……
……..……

Třída: …….. ***Datum:*** ……....

1. stanoviště

1. Kdy byla postavena naše základní škola?

1962

2. Co tvoří areál školy?

Budova školy, jídelna, tělocvična, fotbalové, volejbalové a basketbalové hřiště, lesík, školní pozemek, travnaté plochy se stromy a keři .

2. stanoviště

3. Jaké služby a obchody můžeme najít v areálu nákupního střediska Jitřenka?

Kadeřnictví, manikúra, textil, potraviny, pohostinství, prodejna stavební keramiky

3.stanoviště

4. Pozdravte kolemjdoucí a slušně je požádejte o jakoukoliv informace, která se týká sochy.

Sv. Jan Nepomucký je považován za patrona vod. Byl svatořečen v 18. století. Okamžitě se stal oblíbeným českým patronem.

4. stanoviště

5. Z které doby pochází kostel?

Z 12. století (1165) , z doby románské.

6. Čím se vyznačuje románská stavba?

Silné kamenné zdi, malá okna a vchody, půlkruhový oblouk, sdružená okna.

5. stanoviště – ulice V Koutě

7. Podle buzoly zorientujte mapu a určete, kde se nacházejí Řečany n.L.

Na východ leží Přelouč, na západ Chvaletice, na sever leží Kladruby nad Labem, na jih od obce jsou Zdechovice.

8. Urči schéma ulice V Koutě

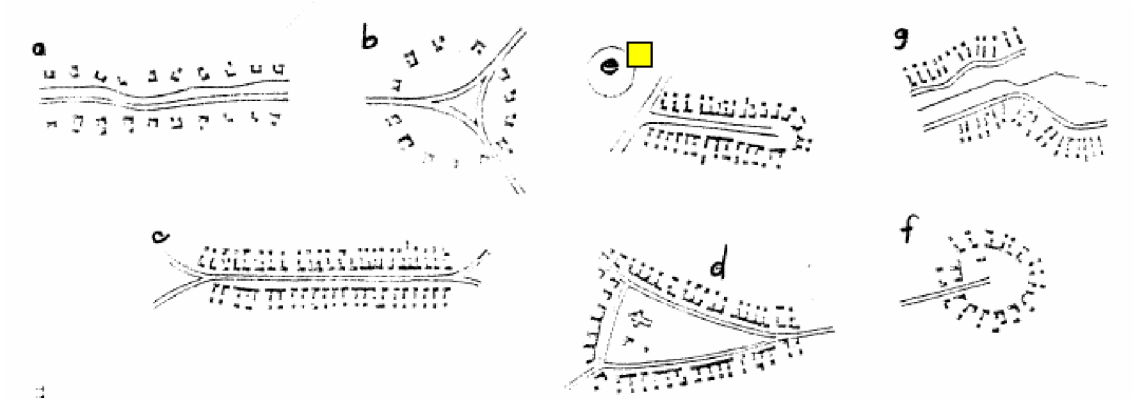

Správné schéma - e.

<u>6. stanoviště – rybník Houšovec</u>

9. Vypracujte jednoduchý plánek trasy naší cesty.

Předmět: **MATEMATIKA**

Výchovně vzdělávací cíle :

Žáci používají přirozená čísla k modelování reálných situací, dokáží číst, zapisovat a porovnávat přirozená čísla do 1000, užívají a zapisují vztah rovnosti a nerovnosti, provádí zpaměti jednoduché početní operace s přirozenými čísly, řeší a tvoří úlohy, ve kterých aplikují a modelují osvojené početní operace.

Téma: Slovní úlohy

Učivo: Lesoškolky a služby v obci - slovní úlohy
(správný postup a řešení, numerace v oboru do 1000).

Organizační forma výuky: Vyučovací hodina smíšená

Zopakování pojmů:

Násobení, dělení, sčítání, odčítání, diagramy, slovní úloha, rozbor, zápis, grafické znázornění, výpočet, odpověď.

Pomůcky:

CD přehrávač s nahrávkou, modré kartičky s příklady na násobení, červené kartičky s příklady na dělení, nástěnná tabule s diagramy, křída, karty s obrázky (Ovoce a zelenina, Papírnictví, Potraviny),15 pracovních listů, psací potřeby, pastelky.

Realizace vyučovací hodiny:

I. ÚVOD

Pozdrav a přivítání s žáky

II. HLAVNÍ ČÁST

a) Motivace

Děti, pojďte na koberec, posaďte se do kruhu a z následující hudební ukázky poznáte, na jaké téma dnes budeme v hodině matematiky pracovat. Část textu písně je napsaný na tabuli. Dobře poslouchejte.

...ten dláždí ulice, ten kove podkovy,
ta krmí slepice, ta peče cukroví,
ten umí to a ten zas tohle
a všichni dohromady udělají moc...

1. Kdo z vás poznal, o čem píseň pojednávala?
2. Čím jsou vaši rodiče?
3. Pracuje někdo z vašich známých přímo v Řečanech nad Labem? Co dělá?
4. Víte, kde jsou v naší obci Lesoškolky a co se v nich vyrábí?
5. Vzpomenete si na služby, které poskytuje naše obec?

Dobře víte, že každé povolání je něčím užitečné. Zvlášť, když člověk svou práci umí, přemýšlí u ní a, když je třeba, umí počítat.

a) Hra - matematická rozcvička

Děti sedí v kruhu na koberci. Uprostřed jsou modré a červené kartičky. Modré obsahují příklady na násobení (např. 3. 4, 5. 20, 7.100,…) , na červených jsou příklady na dělení (např. 24 : 4, 120 : 2, 500: 5,…).

Děti si posílají mezi sebou míček. Kdo má míč v ruce, vysloví příklad na násobení, pošle míček spolužákovi a ten řekne výsledek. Hrajeme tak dlouho, až se všichni 3krát vystřídají. Potom volíme příklady na dělení. Pokud si některý z žáků nemůže rychle vzpomenout na příklad, vytáhne si kartičku a příklad přečte.

b) Opakování učiva

Děti, posaďte se na místa a podíváme se na nástěnnou tabuli. V minulé hodině matematiky jsme se seznámili s tím, jak se sestavují jednoduché diagramy **(příloha č. 9).**

Jeden žák přečte z tabule zadání.

- ***Majitel nákupního střediska Jitřenka, které je v naší obci, požádal svého zaměstnance, aby sestavil diagramy, ve kterých bude znázorněno množství zboží, které mají ve skladě.***

Úkol: Přečtěte z diagramů, jaké množství zboží mají v nákupním středisku Jitřenka. Jaké situace bychom mohli zobrazit diagramem?

(Cestovní kancelář ANASTA v Labětíně – počet účastníků zájezdu do jednotlivých zemí; knihkupectví v Přelouči – prodejnost knih – pohádky, básně, encyklopedie; výše sklizně jednotlivých druhů ovoce v našem zahradnictví; sportovní výkony žáků naší třídy v lehké atletice)

c) Slovní úlohy

- Co vás napadne, když řeknu slovo LES?

(stromy, druhy stromů, druhy lesů, lesní porost, lesní plodiny, lesní zvěř, odpočinek, lesní cesty, vláha, zdroj kyslíku, dřevo, dřevařský průmysl, ochránci přírody, národní parky, životní prostředí, Lesoškolky v naší obci).

Lesoškolky s.r.o. v Řečany nad Labem pěstují úplný sortiment lesních dřevin v široké škále lesních přírodních oblastí a lesních vegetačních stupňů. Školkařské plochy jsou vybudovány v lesních porostech, na chudých lesních půdách, což příznivě ovlivňuje kořenový systém sazenic. Sazenice jsou pěstovány tradiční sedmiřádkovou technologií. Vypěstované semenáčky jsou buď dále doškolovány nebo podřezávány tak, aby vytvářely bohatý kořenový systém.

Nyní si připravte školní sešity, napište si dnešní datum a společně budeme u tabule řešit slovní úlohy. Dbejte na správnost a úpravu v sešitech.

- **1. Hospodářská střediska**

1. Ústředí Řečany nad Labem

2. Středisko Kladruby nad Labem

3. Středisko Albrechtice nad Orlicí

4. Brandýs nad Labem

Řidič jel první den z Řečan nad Labem do střediska Albrechtice nad Orlicí a zpět do Řečan nad Labem, ujel 104 km. Druhý den jel z Řečan nad Labem do Brandýsa nad Labem a zpět a ujel o 62 km více než první den. Kolik km ujel řidič druhý den? Co zjistíš z tabulky?

Rozbor:

Co máme vypočítat? Kolik kilometrů ujel řidič první den? Druhý den ujel více kilometrů nebo méně kilometrů než první den? Jaké znáte jednotky délky? Kolik metrů je 1 kilometr?

Zápis : 1. den 104 km

2. den o 62 km více než první

2. den ? nebo d

Grafické znázornění :

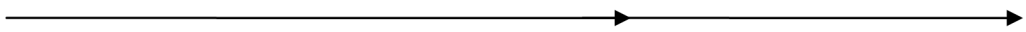

Výsledek získáme přičtením 62 km k prvnímu dni.

Výpočet:

a) 104 + 62 = 166 d = 104 + 62

1 km = 1000 m d = 166

166 km = 166 000 m

b)

Střediska	Vzdálenost v km	***Tam a zpět ?***
Řečany nad Labem – Kladruby nad Labem	3	***3 . 2 = 6***
Řečany nad Labem – Albrechtice nad Orlicí	52	***52 . 2 = 104***
Řečany nad Labem – Brandýs nad Labem	83	***83 . 2 = 166***

Odpověď:

Druhý den najel řidič 166 km.

(tj. 166 000 m – děti dokázaly určit, přestože počítáme pouze do 1000).

Z tabulky zjistíme cestu tam a zpět násobením číslem 2.

Zkouška: 166 – 62 = 104 nebo 166 > 104 o 22

- **2. Ceník lesních dřevin**

Semenáček je rostlina vyrostlá ze semene, u níž v průběhu pěstování nebyl upravován kořenový systém. Prodávají se v balení po deseti kusech.

Semenáčky borovice lesní stojí v lesních školkách 180 Kč. Semenáčky dubu letního stojí 2krát více než semenáčky borovice lesní. Semenáčky smrku ztepilého jsou o 60 Kč levnější než semenáčky dubu letního. Které semenáčky jsou nejdražší?

Rozbor :

Kolik stromů se objevuje ve slovní úloze? Které z nich jsou jehličnaté, které listnaté? Kolik stály semenáčky dubu letního? Kolik stály semenáčky smrku ztepilého?

Zápis :

Borovice lesní	180 Kč
Dub letní	2 . více než borovice lesní
Smrk ztepilý	o 60 Kč méně dub letní
Nejdražší které semenáčky	?

Grafické znázornění :

oooooooooo oooooooo

oooooooooo oooooooo OOOOOOOOOO OOOOOOOO

oooooooooo oooooooo OOOOOOOOOO OOQQQQQQ

Výsledek získáme násobením, odčítáním a porovnáním.

Výpočet:

$$180$$
$$180 \cdot 2 = 360$$
$$360 - 60 = 300$$
$$180 < 360 > 300$$

Odpověď:

Nejdražší jsou semenáčky dubu letního.

Zkouška:

$$180 < 360$$
$$300 < 360$$

- **3. Zaměstnanci ve středisku Řečany nad Labem**

V Lesoškolkách Řečany nad Labem pracují stálí a sezónní zaměstnanci. Sezónní zaměstnanci jsou brigádníci, kteří nastupují od dubna do října, kdy je více práce venku.

V Lesoškolkách Řečany nad Labem je v letošním roce zaměstnáno na celý pracovní úvazek 22 mužů, 17 žen a 30 sezónních pracovníků. Na zkrácený pracovní úvazek vypomáhají 3 důchodci. Zjistěte, kolik je celkem zaměstnáno lidí v lesním závodě?

Rozbor :

Přečteme si zadání. Kdo pracuje v Lesoškolkách v Řečanech nad Labem? Kolik je tam mužů? Kolik tam pracuje žen? Kolik bylo zaměstnáno brigádníků? Kolik vypomáhá důchodců? Kolik lidí pracuje v závodě celkem?

Zápis :

Mužů	22
Žen	17
Sezónních pracovníků	30
Důchodců	3
Celkem	? nebo d

Grafické znázornění :

////////// ////////// // ********** ******* xxxxxxxxxx xxxxxxxxxx xxxxxxxxxx ooo

Výsledek určíme pomocí sčítání.

Výpočet: 22 + 17 + 30 + 3 = 72 d = 22 + 17 + 30 + 3

d = 72

Odpověď:

V Lesních školkách v Řečanech nad Labem pracuje nyní celkem 72 lidí.

Zkouška:

Počítáním po jedné jsme se přesvědčili o správnosti. Úloha byla vyřešena správně.

d) Hra – Na řemesla

Pantomimicky předvede dvojice nějaké řemeslo (povolání). Ostatní hádají. Několikrát dvojice vystřídáme.

e) Skupinová práce

Podle pokynů učitele se žáci již v předešlé hodině matematiky rozdělili do Tří skupin po pěti dětech. V každé skupině byl alespoň jeden žák s výborným prospěchem z matematiky, který celou práci ve skupině řídil.

V obci máme i další obchody, jako je Ovoce a zelenina, Papírnictví a Potraviny. Domácím úkolem z předchozí hodiny bylo zjistit ceny zboží v našich obchodech. Vedoucí každé skupiny dostane kartu s obrázky z určitého obchodu **(příloha č. 10),** a potom skupina pracuje podle pokynů, které jsou uvedeny na zadní straně karty. Učitel obchází jednotlivé skupiny a sleduje průběh jejich činnosti.

Úkoly: 1. Urči ceny vyobrazeného zboží. Napiš je tužkou na cenovky.
2. Urči, které zboží je nejdražší a které je nejlevnější.
3. Utvoř jednoduchou slovní úlohu na zadané téma podle pracovních karet.
4. Vymysli nákup pro vaší rodinu z uvedených druhů zboží.
5. Stačilo by ti na nákup zboží 100 Kč (150 Kč, 200 Kč, 500 Kč)?
6. Kolik Kč by ti v prodejně vrátili?

f) Samostatná činnost - pracovní list č. 4

Žáci dostanou pracovní list, pracují samostatně a podle pokynů vyplní tajenku. Po dokončení práce, si provedeme společnou kontrolu a na tabuli zapíšeme znění tajenky.

III. ZÁVĚR

Zhodnocení hodiny, pochvala dětí

Pracovní list č. 4 – MĚSTO A VESNICE, NAŠE OBEC

Jméno a příjmení:…….. Třída: ……

Datum: ……..

Vypočítej výsledky a seřaď od nejmenšího po největší a v tomto pořadí zapiš do tabulky. Výsledkem bude název zaměstnání, se kterým se setkáme i v naší obci.

Z	*E*	*D*	*N*	*Í*	*K*

40 : 2 + 15	=	*35*	**Í**
28 + (93 : 3)	=	*59*	**K**
(36 : 2) – (21 : 3)	=	*11*	**E**
(90 : 3) – (88 : 8)	=	*19*	**D**
(64 : 4) – 9	=	*7*	**Z**
15 + (84 : 6)	=	*29*	**N**

Předmět: VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Výchovně vzdělávací cíle :

Žáci dokáží na základě vlastní zkušenosti nalézat a do komunikace zapojovat obsah vizuálně obrazných vyjádření, rozvíjí svou představivost a tvořivost, dokáží zobrazit výtvarně grafické představy dějových situací a uvědoměle používat tvarovou a barevnou nadsázku.

Téma: Znak obce

Technika a formát: Kresba, kolorovaná kresba – papír A4

Organizační forma výuky:

Vyučovací hodina smíšená, práce ve dvojicích, individuální činnost.

Zopakování pojmů: Kresba, kolorovaná kresba

Pomůcky:

Tužka, nůžky, čtvrtka A4, pastelky, fixy, tuš, vodové barvy, kulatý štětec, kelímek s vodou, obrázky – znaky obcí a měst, encyklopedie, tabule, křída.

Realizace vyučovací hodiny:

I. ÚVOD

Pozdrav a přivítání s žáky

II. HLAVNÍ ČÁST

a) Motivace

Děti, víte, co dnes budeme kreslit? Pokud správně vyluštíte křížovku, přečteme si téma dnešní hodiny v tajence. Křížovku budeme luštit společně. *(Křížovka je nakreslená na tabuli, učitelka klade otázky).*

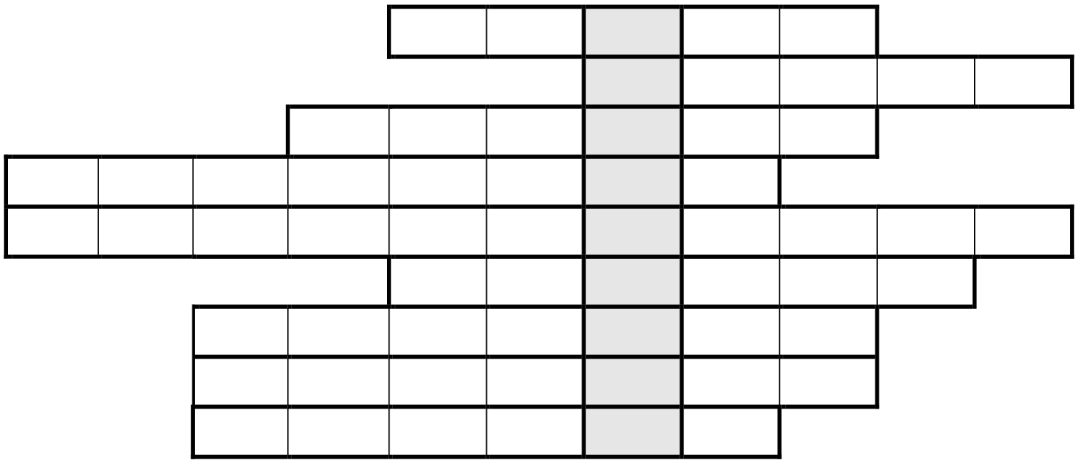

2. Co znamená světelný signál o oranžovým světlem?
3. Jak se nazývá střed vesnice?
4. Jak se jmenuje naše obec?
5. Koho zavoláme na telefonním čísle 155?
6. Kdo se stará o to, aby v obci bylo vše potřebné pro občany?
7. V jaké ulici se nachází budova naší školy?
8. Napiš název hromadného dopravního prostředku.
9. Kdo dbá na pořádek v obci i ve městě?
10. Kde se nachází řečanský kostel?

				P	O	Z	O	R		
						N	Á	V	E	S
			Ř	E	Č	A	N	Y		
Z	Á	CH	R	A	N	K	U			
O	B	E	C	N	Í	X	Ú	Ř	A	D
				Š	K	O	L	N	Í	
		A	U	T	O	B	U	S		
		P	O	L	I	C	I	E		
		K	O	S	T	E	L			

b) Práce ve dvojicích

Každá dvojice v lavici dostala několik znaků obcí a měst **(příloha č. 11).** Společně jsme si povídali a vyhledávali znaky, patřící k našemu regionu. Prostřednictvím otázek si žáci uvědomili, co takový znak obsahuje, proč je pro obec – město důležitý a co symbolizuje.

c) Zadání úkolu

V předešlých hodinách jsme si povídali o naší obci. Seznámili jste se s historií i současností obce Řečany nad Labem. Má naše obec svůj znak? Dosud ne, proto se z nás stanou návrháři, kteří tento symbol obce zkusí vytvořit.

Vyjádřete svoji představu o tom, co podle vás symbolizuje naši vesnici. Vzpomeňte si na pověst o obci, na to, kde se vesnice nachází, čím se může pochlubit, co se vám zde nejvíce líbí.

d) Pracovní postup (individuální práce v lavicích)

- Na čtvrtce vytvoříme obrys znaku obce
- Pomocí nůžek tvar vystřihneme – dbáme na bezpečnost při práci
- Barevnými pastelkami (fixy) nakreslíme svou představu – návrh znaku obce
- Kresbu můžeme kolorovat vodovými barvami

e) Shrnutí učiva

Na závěr jsme práce vystavili a společně vybrali několik nejlépe zdařilých kreseb **(příloha č. 12)**. Povídali jsme si o tom, co jednotlivé kresby představují. Děti vycházely z pověsti i ze současnosti obce. Do znaku kreslili zvon, nezapomněli ani na řeku Labe, labský most, řečanský kostel. Nejlepší návrhy jsme uveřejnili ve Školním zpravodaji, který vychází pravidelně v naší škole.

III. ZÁVĚREČNÁ ČÁST:

Pochválení dětí , ukončení hodiny, pozdrav

SHRNUTÍ

Vyučovací blok na téma Město a vesnice, naše obec byl realizován v pěti vyučovacích hodinách (čtení a literární výchova, dvě hodiny prvouky, matematika, výtvarná výchova). Činnosti probíhaly převážně ve škole, pouze jedna hodina prvouky – vycházka byla realizována v obci Řečany nad Labem.

Střídaly se zde společné činnosti s prací ve skupině a se samostatnými pracemi. Práce ve skupině byla jistě velkým přínosem. Bylo vidět, že tato forma činnosti dětem velice vyhovuje. Žáci byli opravdu šikovní. Co se týče pracovních listů, bylo velmi důležité a přínosné, že jsme si vždy na začátku vysvětlili všechny body. Předešli jsme tím i případným „hromadným“ dotazům ze strany žáků.

Při hodině čtení byli žáci aktivní a komunikativní. S chutí se seznámili s pověstí o Řečanech. Hodiny prvouky navazovaly na hodinu čtení. V první části jsem si ověřila znalosti o obci a hravou formou jsme si zopakovali pravidla silničního provozu. Při vycházce jsem zvolila trasu cesty tak, abychom prošli kolem všech zajímavých a důležitých bodů v obci. Velkou zkušeností pro děti byla komunikace s dospělými. Zjistila jsem, že většina žáků má s navázáním kontaktu problémy. Někteří se styděli zeptat, jiní svůj ostych překonali. V hodině matematiky jsme řešili slovní úlohy, týkající se Lesoškolek s.r.o. Řečany nad Labem a služeb v obci. V této činnosti byli bystřejší chlapci. Žákyně často chybovaly, byly méně aktivní a občas měly potíže s pochopením zadání. Výtvarnou výchovu jsme zahájili luštěním křížovky. Návrh znaku obce byl zprvu pro žáky velkým problémem, ale později se ukázalo, že až tak obtížný úkol to není. Několik návrhů jsme mohli zveřejnit i ve Školním zpravodaji.

Mezi jednotlivými vyučovacími hodinami byly každých 45 minut přestávky. Žáci realizovali hodně činností mimo lavice, proto jsem už nepovažovala za nutné zařazovat tělovýchovné chvilky.

Pracovní list č. 1 - úspěšnost žáků

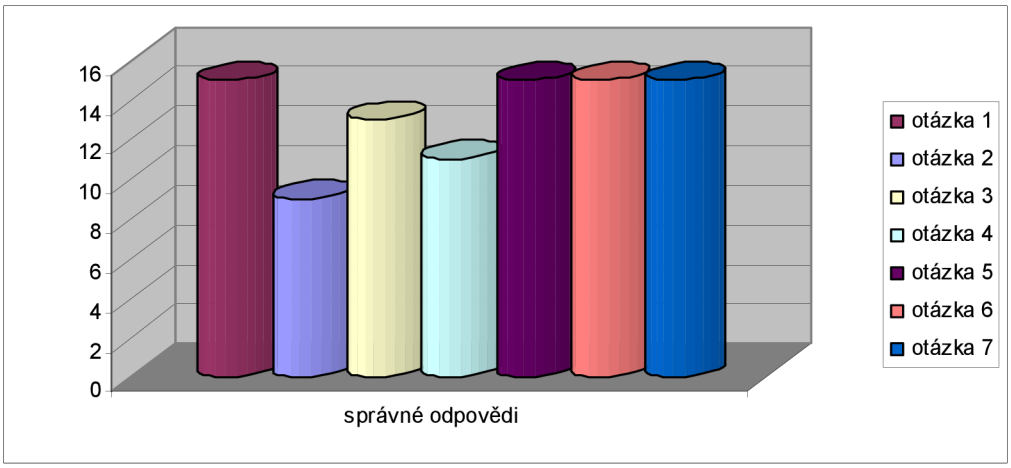

Z grafu je možné vyčíst, jak žáci zvládali jednotlivé úkoly. Úlohu č. 1 (*Je místo, kde žiješ vesnice nebo město?*) zvládli všichni správně. Úkol č. 2 (*Doplň polohu tvého bydliště*) zvládlo 9 žáků, 4 žáci neznali kraj našeho regionu. Práci s buzolou a určování světových stran budeme i nadále procvičovat. Úkol č. 3 (*Napiš charakteristické znaky pro vesnici a pro město.*) mělo správně 13 dětí, pouze 2 žáci znaky obce a města popletli. Úkol č. 4 (*Napiš správně celou adresu svého bydliště.*) zvládlo 11 dětí, 4 žáci popletli, nebo neznali směrovací číslo, nebo číslo svého domu. V úloze č. 5 (*Uveď alespoň 4 názvy měst a vesnic, které jsou nejblíže vaší obci.)* nebyly žádné problémy. Děti znaly nejbližší obce a města. Správně řešili i úkol č. 6 (*Nevhodná slova škrtni zelenou pastelkou – co není v obci).* Poslední úkol č. 7 (*Napiš, co pro tebe znamená slovo DOMOV*) napsali všichni po svém, ale správně. Pod pojmem domov si každý představoval něco jiného. Někteří pod pojem DOMOV zahrnuli svůj dům, svůj byt, svůj pokojíček, jiní psali o svých nejbližších, o své rodině.

Pracovní list č. 3 – úspěšnost skupin

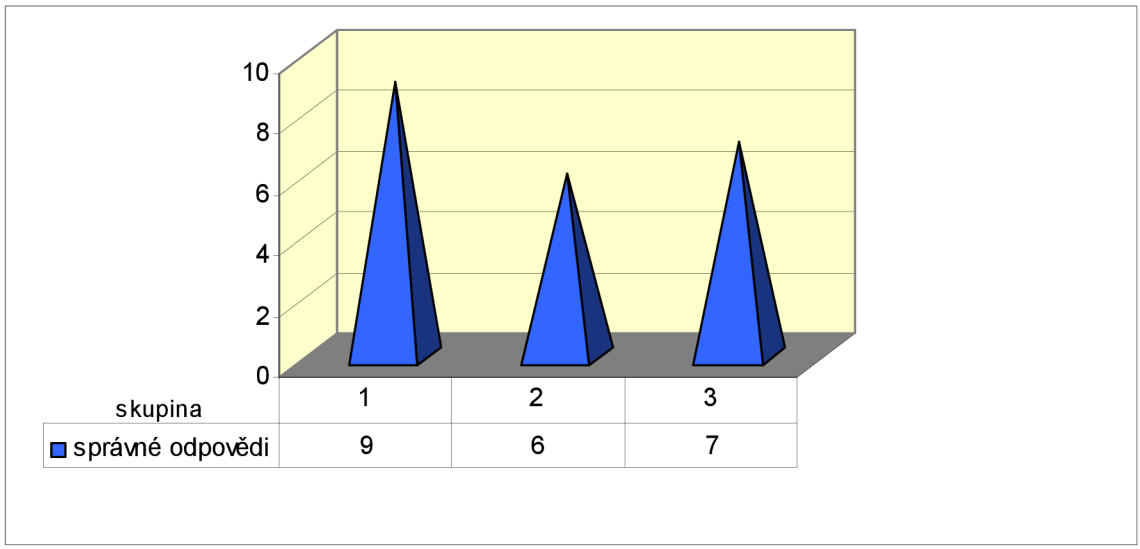

Z grafu je patrné umístění skupin. Na 1. místě se umístila skupina č. 1 s devíti správnými odpověďmi. Tato skupina si dokázala poradit se všemi úkoly. 2. místo obsadila skupina č. 3 se sedmi správnými odpověďmi. Špatně měli otázku č. 5 (*Z které doby pochází románský kostel?*) a otázku č. 7 (*Podle buzoly zorientuje mapu a určete, kde se nacházejí Řečany.*). Na 3. místě byla skupina č. 2 se šesti správnými odpověďmi. Chybovali v otázce č. 5 (*Z které doby pochází románský kostel?*), č. 6 (*Čím se vyznačuje románská stavba?*) a v otázce č. 8 (*Urči schéma ulice V Koutě.*). Myslím si, že u této skupiny hrála hlavní roli nepozornost a nesoustředěnost.

.

2. Blok – téma: KRAJINA KOLEM NÁS

Věková skupiny: **3. ročník ZŠ Řečany nad Labem**

Počet žáků: **15**

Časový rozsah: **4 vyučovací hodiny**

Vyučovací předměty: **Prvouka, český jazyk – sloh, výtvarná výchova, výtvarná výchova**

Prostor: **Školní třída, obec Řečany nad Labem**

Obor vzdělávací oblasti : **Člověk a jeho svět**
1. stupeň
Místo, kde žijeme

Školní výstupy podle RVP:

Žák:

- dokáže se orientovat v místní krajině
- začlení svou obec (město) do příslušného kraje
- rozlišuje různorodost povrchu krajiny okolí
- pojmenuje nejbližší pohoří, horu; názvy nejbližších obcí a měst
- pojmenuje druhy a názvy vodních toků v obci a okolí
- rozlišuje typy a význam umělých vodních toků v okolí
- vyjmenuje zajímavá a památná místa svého kraje
- pozoruje okolní krajinu v jednotlivých ročních obdobích

Učivo: Místní a okolní krajina, region, povrch krajiny (nížina, pahorkatina, vysočina, hornatina,pohoří, hora, nadmořská výška), druhy vodních toků, přírodní a umělé vodní zdroje, směrová růžice, stanoviště, hlavní a vedlejší světové strany, mapa, turistická mapa, barvy na mapě.

Předmět: **PRVOUKA**

Výchovně vzdělávací cíle :

Žáci se dokáží orientovat v krajině, určit hlavní a vedlejší světové strany, umí se podle nich orientovat; poznávají okolní krajinu, rozlišují různé typy krajiny; dokáží určit druhy vod v místní krajině; dovedou si vzájemně pomáhat a pracovat ve skupinách.

Organizační forma výuky: Vyučovací hodina smíšená

Zopakování pojmů:

Krajina, orientace, orientační body, zorientovat se, světové strany (hlavní i vedlejší), kompas, směrová růžice, orientace v přírodě (pařezy, mraveniště, větve stromů, včelíny, Polárka - Severka), Malý vůz, Velký vůz, typy krajiny (nížina, pahorkatina, vrchovina, hornatina, hory, velehory), nadmořská výška, barvy na mapě, vodstvo (pramen, potůček, potok, řeka, přehrada, rybník).

Pomůcky:

7 rozstříhaných obrázků krajiny s úkoly, směrová růžice, kompas, karty s označením hlavních světových stran, izolepa, 15 pracovních listů, mapa České republiky, mapa obce a okolí, nástěnka ve třídě, psací potřeby, pastelky.

Realizace vyučovací hodiny:

I. ÚVOD

Uklidnění třídy, pozdrav.

II. HLAVNÍ ČÁST

a) Motivace

Básník Jan Čarek napsal v jedné básni: *„Jen mít oči k vidění, vidět to, co jiný z lidí nevidí a neuvidí …“* Děti, všímáte si svého okolí? Zvláštnost a krásu domova nejlépe vnímáme po delší nepřítomnosti, například když se vracíme z prázdnin. Pro cizince je tato země nová, zajímavá, pro nás důvěrně známá. Spojme tedy oba pohledy, náš – na důvěrně známé prostředí a zvídavý cizinců – na neznámý kraj.

Zkuste si vzpomenout na své prázdninové cesty. Jakou krajinou jste projížděli? Byla plochá, nebo v ní byly kopce a hory? Co se vám na ní líbilo? Srovnejte ji s krajinou svého domova.

Dnes si o okolní krajině budeme povídat. Souhlasíte?

b) Práce ve dvojicích

Každá dvojice si vybere obálku, ve které byl rozstříhaný obrázek krajiny **(příloha č. 14).** Po jeho složení žáci našli na druhé straně otázky, o kterých měli přemýšlet.

V jedné skupině pracují tři žáci.

1. V které roční době byl snímek pořízen?
2. Vidíte v této krajině pahorkatiny, vrchy a hluboká údolí? Je krajina plochá, rovná?
3. Je naše krajina podobná této na obrázku? V jaké krajině se naše obec nachází?
4. Víte, jakou mají Řečany nad Labem nadmořskou výšku?

c) Rozhovor k otázkám

Na některé otázky žáci znali odpověď, ostatní jsme si společně doplnili a zodpověděli.

1. V které roční době byl snímek pořízen?

(Jaro, léto, podzim, zima).

2. Vidíte v této krajině pahorkatiny, vrchy a hluboká údolí? Je krajina plochá, rovná?

(Výšku krajiny měříme v metrech. Porovnáváme ji s hladinou moře, proto jí říkáme nadmořská výška. Nížina má 200 m n.m.- rovinatý ráz; vysočiny dělíme na – pahorkatiny do 500m n.m., vrchoviny do 900 m n.m., hornatiny od 900 m do 2000 m n.m., velehory nad 2000 m n.m.)

3. Je naše krajina podobná této na obrázku?

(Naše obec se nachází v Polabské nížině).

4. Víte, jakou mají Řečany nad Labem nadmořskou výšku?

(Nadmořská výška v naší obci je 207 m n.m.).

d) Práce s mapou ČR

Určitě jste si děti všimly, že máme ve třídě mapu České republiky. Jak vidíte, tak povrch naší země je velice rozmanitý. Najdeme zde nížiny, vysočiny i hory.

Pozorně si mapu prohlédněte.

1. Jaké barvy na mapě vidíme a co označují?

(Nížiny vyznačují odstíny zelené, vysočiny a hory odstíny hnědé barvy, modrou barvou jsou na mapě označeny vodní zdroje).

2. Určete na jakou světovou stranu se vydáte, když pocestujete do jednotlivých sousedních států.

(V krajině nebo na mapě se orientujeme podle světových stran:
Hlavní světové strany a jejich označení : sever – S, jih - J, východ – V, západ - Z
Vedlejší světové strany a jejich značení: severovýchod – SV, severozápad – SZ, jihovýchod – JV, jihozápad – JZ.
Světové strany nám určuje směrová růžice.
JZ – SZ Německo, S – SV Polsko, J V Slovensko, J Rakousko).

e) Hra

Ve třídě si společně pomocí kompasu označíme hlavní světové strany a viditelně připevníme označení na stěny.

Jeden z žáků počká chvíli za dveřmi. Ostatní ukryjí v místnosti předem určený předmět. Žák vstoupí do třídy a postaví se na předem stanovené místo. Spolužáci ho navigují k vyhledání ukrytého předmětu (např. Pět kroků na sever).

f) Orientace na mapě Řečan nad Labem

Přesuneme se na koberec. Máme zde základní mapu naší obce a kompas. Číslicemi jsou označeny důležité body v obci.

1. Obecní úřad
3. Základní škola
5. Vlakové nádraží
6. Mateřská škola

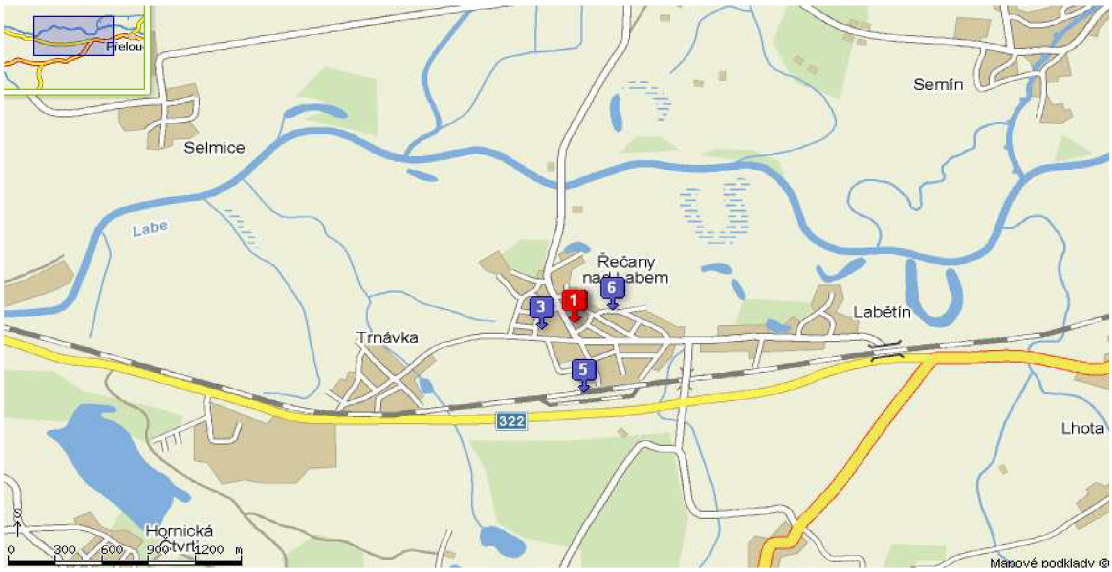

Společně určíme, kterým směrem od obecního úřadu se nachází

- základní škola (Z)
- vlakové nádraží (J)
- mateřská škola (SV)
- obec Semín (SV)
- obec Selmice (SZ)
- obec Trnávka (Z)
- obec Labětín (V)

g) Nové učivo – Voda v krajině

Děti, víte, že v každé krajině je nějaká voda: pramen, potok, řeka, rybník. Je voda důležitá? Ano. Voda je dárce života rostlinám, zvířatům i lidem. Bez vody zaniká brzy

každý život - rostliny usychají a vadou, zvířata a lidé umírají. Voda se vyskytuje nejen v potocích, v řekách, v jezerech, v mořích, ale i ve vzduchu. V některých našich krajinách prší často a velmi vydatně, v jiných méně.

- Co je to **rybník**?

(Je uměle vytvořená vodní nádrž napájená z pramene nebo potůčku).

- Znáš nějaký rybník v naší obci?

(Houšovec, Tišina, Pastouška).

- Víte, co je **přehrada**?

(Je to stavba v údolí řeky. Lidé postaví hráz, tím přehradí vodní tok a umožní tak nahromadění velkého množství vody. Přehrady pomáhají regulovat množství vody v řece zejména v jarních měsících. Slouží i jako zásobárna pitné vody. Nejbližší je přehrada Seč).

- Kde pramení **řeky**?

*(Pramení v horách. Z pramenů se tvoří **potůčky** (bystřiny). Jsou čisté a mají obrovskou sílu. Spojením několika potůčků vznikne **potok**. Ten protéká krajinou, spojuje se s ostatními, až vytvoří **řeku**).*

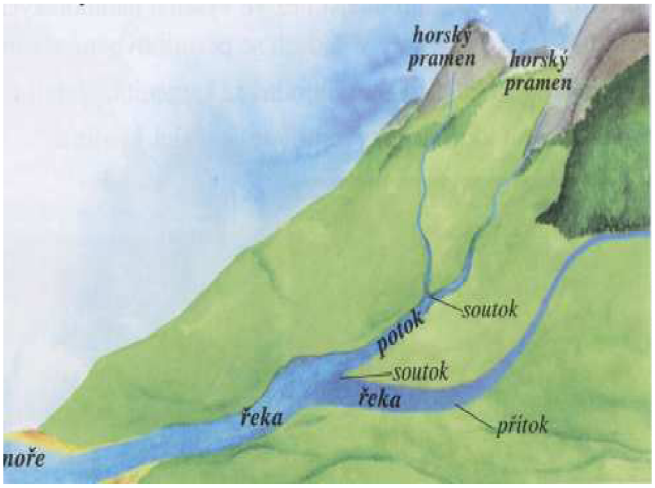

- Prohlédneme si obrázek
- Kam se vlévají na konci své cesty řeky?

*(Vlévají se do **moře**).*

- Znáte nějakou řeku? Která řeka protéká naší obcí? Víte, kde pramení a kam se vlévá?

(Naší obcí protéká Labe, Řečany nad Labem leží na jejím levém břehu, Labe pramení v Krkonoších na Labské louce a odvádí vodu do Severního moře).

h) Samostatná práce - pracovní list č. 1

V poslední částí hodiny jsme si rozdali pracovní listy. Nejprve jsme si úkoly společně prošli. Potom začali žáci samostatně pracovat.

Po jejich odevzdání jsme si společně řekli správné úkoly.

III. ZÁVĚR

Shrnutí učiva, pochvala dětí. Pozdrav.

<u>Pracovní list č. 1 – KRAJINA KOLEM NÁS</u>

Jméno a příjmení:…….. Třída: ……

Datum: ……..

1. Rozlušti názvy hlavních světových stran. Ve směrové růžici pak dopiš zkratky hlavních i vedlejších světových stran.

S	*E*	*V*	*E*	*R*
J	*I*	*H*		
V	*Ý*	*CH*	*O*	*D*
Z	*Á*	*P*	*A*	*D*

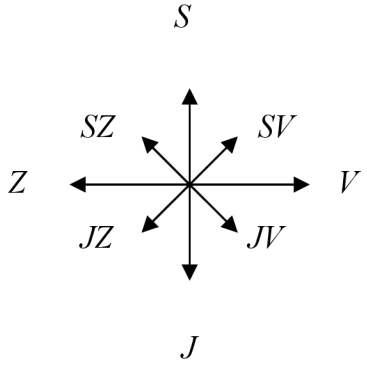

2. Na kterou světovou stranu vede cesta

z Řečan nad Labem do Kladrub na Labem *na sever*

z Řečan nad Labem do Přelouče *na východ*

3. Umíte se zorientovat v krajině bez kompasu? Podle obrázků si vyzkoušejte určit světové strany ve volné přírodě.

- V lese se můžeme řídit podle lišejníků. Jsou to rostliny, které obrůstají vždy **severní** část kmene a větví stromů.
- Vchody včelích úlů (těsna) jsou obráceny vždy k **jižní** straně.
- Pařezy stromů mají na **severní** straně **hustší** letokruhy než na straně jižní.
- Za jasné noci se můžeme orientovat podle hvězd. Velký vůz najdeme snadno.V jeho blízkosti se nachází Malý vůz a na konci jeho oje hvězda Polárka (Severka), které směřuje k **severu.**
- **Severní** strana mraveniště je vždy **vyvýšenější** než jižní strana.

4. Doplň vhodným výrazem

Krajina v okolí mého bydliště je *Polabská nížina.*

Protéká tudy *řeka Labe.*

Na mapě je vodstvo značeno *modrou* **barvou.**

Předmět: ČESKÝ JAZYK - SLOH

Výchovně vzdělávací cíle :

Žáci umí plynule číst s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti; volí vhodné verbální i nonverbální prostředky řeči v běžných situacích; dokáží na základě vlastních zážitků tvořit krátký mluvený projev; dodržují časovou posloupnost vypravovaných dějů; dokáží se soustředit na podstatné složky děje; vytvoří ilustraci k čtenému textu.

Učivo: Osnova

Organizační forma výuky: Vyučovací hodina smíšená

Zopakování pojmů:

Osnova, odstavec, nadpis, synonyma, opozita, podstatná jména, přídavná jména

Pomůcky:

Tabule, křída, psací potřeby, 15 textů, učebnice Český jazyk pro 3. ročník, sešit na sloh, psací potřeby, pastelky, pohlednice známých míst, piano, noty s písní Ten chlumecký zámek.

Realizace vyučovací hodiny:

I. ÚVOD

Uklidnění třídy, pozdrav.

II. INVENCE

a) Motivace

Děti, na tabuli máme křížovku. Pokud vyluštíte tajenku, zjistíte, co budeme dnes v hodině slohu dělat.

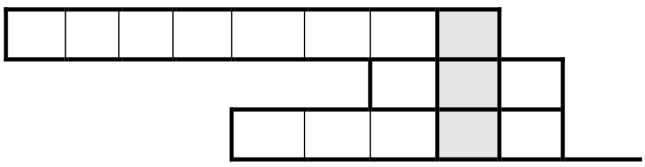

1. Malé slunce
2. Husa syčí
3. Syn krále
4. Opak slova krátký (opozitum)
5. Slabiky tvoří
6. Léčivá rostlina (synonymum)

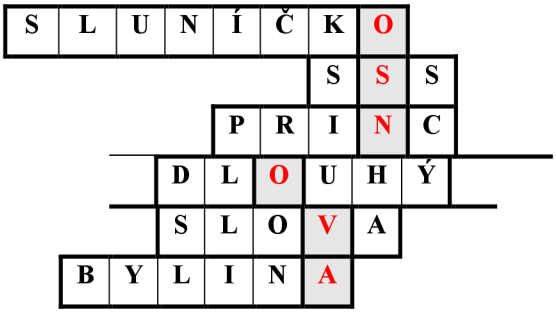

b) Rozhovor se žáky

- Chodíš rád do přírody?
- Co se ti v krajině nejvíce líbí?
- Ztratil jsi někdy něco?
- Krátká prohlídka pohlednic – místa, která žáci navštívili.
- Znáte nějaký blízký zámek?

c) Hudební vložka

Děti, možná, že někdo z vás navštívil zámek v Chlumci nad Cidlinou. Toto město se nachází asi 15 km od Řečan nad Labem. Znáte písničku Ten chlumecký zámek? Zazpíváme si ji.

Učitelka hraje na klavír.

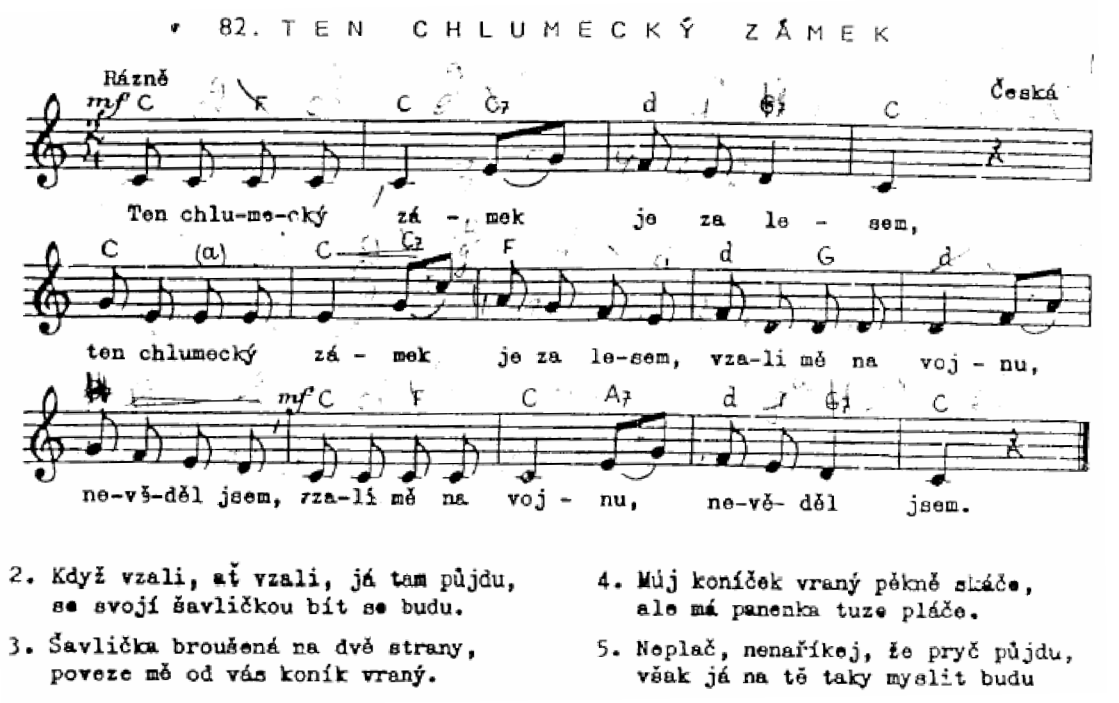

III. KOMPOZICE

a) Práce s textem

Přečteme si nahlas a plynule text. Kdo bude vyvolaný, přečte jeden odstavec.

Příhoda s paletou

Jednoho ***dne*** *přijel k našemu řečanskému rybníku* ***malíř*** *z Orlických hor. Maloval* ***obraz*** *s pohledem na* ***rybník*** *Houšovec a na* ***vesničku*** *Řečany nad Labem v pozadí.*

Když se pak vrátil z toho dalekého výletu domů, zjistil, že si u rybníka zapomněl paletu. Pověsil ji na ***větev*** *a nechal ji tam.*

Nejdřív mu bylo palety líto. Ale pak si řekl, že tam za rok pojede zas a že tu ***paletu*** *snad najde.*

Příštího jara ji opravdu objevil. Jenže větev se mezitím rozrostla. Sundat paletu by šlo jedině tak, že by se uřízla větev nebo rozbila paleta.

Malíř jedno ani druhé neudělal. Paletu tady nechal na památku. Teď ji občas ukazuje svým kamarádům.

(Upraveno podle učebnice Český jazyk pro 3. roč., str. 21)

b) Rozhovor se žáky

1. *Jak si představuješ obraz, o kterém jsme v článku četli?*
2. *Co bylo vpředu, vzadu, vlevo a vpravo?*
3. *Která barva na obraze převládala?*
4. *K vyznačeným podstatným jménům přidej slova, která budou odpovídat na otázky Jaký? Který? Čí?* (jednoho krásného dne,…).
5. *Která přídavná jména se k uvedenému podstatnému jménu nehodí?* (na tabuli)

Krajina: ***zemědělská, lesnatá, průmyslová, hornatá, veselá***

Voda: ***čistá, labská, průzračná, roztrhaná, podzemní***

Mapa: ***chutná, zajímavá, neznámá, nová, drahá***

6. *Jaký je rozdíl mezi slovy* (na tabuli)?

Hornatý – rovinný, nízký – vysoký, odvážný – drzý, smutný – vážný, štíhlý – hubený, hořký – nahořklý, mokrý – vlhký, teplý – vlažný, horký – teplý, horký – vařící, kyselý – nakyslý, libový – prorostlý, tvrdý – natvrdlý.

c) Vytváření osnovy

Ještě jednou si nahlas po odstavcích přečteme článek a ke každému odstavci vymyslíme nadpis. Nadpisy zapíšeme na tabuli. Sestavíme tak společně osnovu.

Osnova: 1. Malíř u rybníka

2. Zapomenutá paleta

3. Návrat za rok

4. Rozrostlá větev

5. Paleta na ukázku

- Vytvořte věty k jednotlivým bodům osnovy. Obměňujte je.

d) Zápis do sešitů

Děti, vezměte si sešity, napište dnešní datum a osnovu z tabule opište.

e) Práce ve dvojicích

- Vyprávějte podle osnovy celý příběh.
- Pokuste se spolužákovi vyprávět svůj vlastní příběh, který se odehrál někde v přírodě a rádi na něj vzpomínáte.

Učitelka chodí po třídě a naslouchá vyprávění žáků.

f) Výtvarné ztvárnění

Děti, nakreslete ke svému vyprávění pastelkami obrázek na papíry, které služba rozdala. Potom budeme vyprávět ostatním o svém obrázku.

III. ZÁVĚR

Zhodnocení hodiny, pochválení dětí, pozdrav.

IV. STYLIZACE

- Dbát na vhodný výběr jazykových prostředků
- Správná stylizace vět
- Řadit věty podle časové posloupnosti
- Dbát na užívání spisovné češtiny
- Využívat synonyma
- Dbát na vhodnou volbu sloves
- Snaha o výrazovou přesnost
- Neopakovat stejná slova
- Rozvoj slovní zásoby
- Vést k formulaci kratších vět
- Dodržování odstavců podle jednotlivých bodů osnovy

Předmět: VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Výchovně vzdělávací cíle :

Žáci rozvíjí svou představivost a tvořivost; plastické a prostorové cítění, smysl pro barvu; rozvíjí výtvarně grafické představy děje a snaží se uvědoměle používat tvarové a barevné nadsázky, v tvorbě uplatňují své vlastní životní zkušenosti; umí interpretovat podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření, odlišné interpretace porovnávají se svou zkušeností.

Téma: Krajina podél řeky

Technika a formát: Kombinovaná technika, malba, koláž, klovatinová rezerváž

Organizační forma výuky: 2 vyučovací hodiny

Zopakování pojmů:

Malba, koláž, klovatinová rezerváž, temperové barvy, teplé, studené barvy, krajina, nížina, rovina, nadmořská výška, řeka, rybník, přehrada.

Pomůcky:

30 čtvrtek A3, temperové barvy, štětce, kelímek s vodou, lepidlo, klovatina, 3 ukázky z děl slavných malířů – rozstříhané obrázky.

Realizace vyučovací hodiny:

I. ÚVOD

Přivítání s žáky a pozdrav, uklidnění třídy.

II. HLAVNÍ ČÁST

a) Motivace

Děti, lehněte si na koberec a zavřete oči.

„Ležíš na louce. - Slunce tě hřeje do zátylku. - Slyšíš zpívat ptáky. - Voní tráva. - Vidíš motýla. - Představ si jaké má barvy. - Cítíš vůni květiny. - Cítíš pod sebou heboučký

mech. - Bublá potůček. - Rozhlížíš se kolem sebe. - Vidíš les. - Představ si, jak šumí." (Mezi jednotlivé věty jsem vkládala krátké pauzy, aby se děti mohly ve své fantazii přenést do dané situace. Po chvíli jsem žáky opět vrátila do reality). *„Slunce zapadá. – Musíš se vrátit domů. – Protahuješ se a otevíráš oči. – Jsi opět u nás ve skupině mezi spolužáky."*

Každý z vás se stává malířem bez barev. Slova vám nahrazují barvy. Namalujte nejdříve svůj obrázek slovy.

- Co jsi viděl?
- Jaké barvy ve tvé představě převládali?
- Jak na tebe krajina působila?
- Vnímal jsi teplo nebo chlad z této krajiny?

b) Charakteristika místní krajiny

V hodinách prvouky jsme si povídali o místní krajině. Zkusíme si zopakovat, co už znáte.

- Jak bys popsal návštěvníkovi ze vzdáleného místa krajinu, v níž žiješ? *(Polabská nížina, zemědělská krajina)*
- Je krajina kolem tvého bydliště rovinatá, zvlněná, nebo hornatá? *(rovinatá)*
- Znáš nadmořskou výšku obce? *(207 m n. m.)*
- Převažují tu lesy nebo pole? *(úrodná pole)*
- Co se na zdejších polích pěstuje? *(cukrová řepa, kukuřice, pšenice, řepka olejka, brambory)*
- Jsou tu řeky, potoky, rybníky nebo přehrady? *(řeka Labe, rybník Houšovec, Pastouška, Tišina, nejbližší přehrada je Seč)*
- Jakou barvou bývá značena nížina na mapě? *(zelenou)*

c) Skupinová práce

Rozdělíme se do tří skupin. Každá skupina dostane rozstříhaný obrázek **(příloha č. 15).** Děti musí složit rozstříhanou kartu, aniž by věděly, co je na ní zobrazeno. Vítězí ta skupina, která první dokáže obrázek správně složit.

Děti skládaly obrázky maleb známých českých krajinářů (Emil Filla, Antonín Slavíček, Jan Dolejš). Potom jsme si obrázky prohlédli všichni.

c) Rozhovor k otázkám

1. Který obrázek krajiny se ti nejvíce líbí?
2. Jaké roční období ti obrázek připomíná?
3. Čím můžeme malovat? *(Vodové barvy, temperové barvy).*
4. Jaké teplé barvy znáš ? *(Žlutá, oranžová, růžová, červená).*
5. Co teplými barvami v krajině můžeš vyjádřit?
6. Jaké znáš barvy studené? *(Modrá, zelená).*
7. Jaké roční období můžeme studenými barvami vyjádřit?

d) Zadání úkolu

Pokuste se s barevnou nadsázkou zobrazit krajinu našeho domova, Polabí. Využijte všeho, o čem jsme si povídali.

e) Pracovní postup (individuální práce v lavicích)

Každý žák má 2 čtvrtky A3.

Práci si rozložíme na 2 vyučovací hodiny.

- V první části - 1. čtvrtka A3 - vytváření barevných tónů – teplých i studených barev – používáme jen stopy (ne tahy) silnějšího štětce. Mícháním barev vzniknou odlišné barevné tóny.

PŘESTÁVKA – hygiena, jídlo, pití

- Ve druhé části - 2. čtvrtka A3 - po zaschnutí 1. práce, vytrháváme barevné pruhy, ze kterých tvoříme krajinu a lepíme ji na podkladovou 2. čtvrtku. Prázdná místa vyplníme klovatinou, do které přimícháme barevné valéry a dotvoříme svou představu krajiny.

f) Shrnutí učiva

Této činnosti jsme věnovali dvě vyučovací hodiny. Výtvarná práce u žáků probouzela plastické a prostorové cítění. Hotové práce jsme vystavili.

III. ZÁVĚREČNÁ ČÁST:

Pochválení dětí , úklid třídy, pozdrav.

SHRNUTÍ

Vyučovací blok na téma Krajina kolem nás probíhal ve čtyřech vyučovacích hodinách (prvouka, český jazyk sloh, dvě hodiny výtvarné výchovy). Všechny hodiny byly realizovány ve třídě.

Střídala se zde skupinová práce se společnou činností, prací ve dvojicích a samostatnou prací. Skupiny si žáci tvořili sami, podle svých sympatií. Ne všichni žáci pracovali aktivně. Některé děti jsem musela do společné činnosti více pobízet a připomínat, že za výsledek nese odpovědnost celá skupina. Objevovaly se rozdíly mezi jednotlivými skupinkami. Skupinám, ve kterých pracovali slabší žáci, jsem se více věnovala. Do hodin bylo zařazeno několik her, které výuku určitě zpestřily a děti bavily. S vypracováním pracovních listů neměli žáci žádné potíže. Bylo to i tím, že jsme si s dětmi vysvětlili zadání jednotlivých bodů před zahájením vlastní samostatné práce. Často byly do hodin zařazovány rozhovory, které vyžadovaly abstraktní i konkrétní myšlení, vlastní úvahu, tvořivost, samostatnost a představivost, což bylo pro žáky občas náročnější.

V hodině prvouky si děti zopakovaly své vědomosti o krajině. Zdokonalovali se v práci s mapou. Hravou formou určovali světové strany, což je bavilo. V hodině slohu jsme společně vytvářeli osnovu k zadanému textu a procvičovali jsme si slovní zásobu. Na základě vlastního zážitku žáci vyprávěli svým spolužákům o tom, co prožili v přírodě a na co rádi vzpomínají. Hodina byla zpestřena hudební vložkou a výtvarnou činností. Krajina podél řeky bylo téma 2 hodin výtvarné výchovy. Zaměstnání, které jsem pro žáky zvolila, bylo celkem časově náročné. Ale děti to nakonec všichni včas zvládly a dokončily.

Mezi jednotlivými vyučovacími hodinami byly každých 45 minut přestávky, tak jako v běžném dopoledním vyučování.

Pracovní list č. 1 - úspěšnost žáků

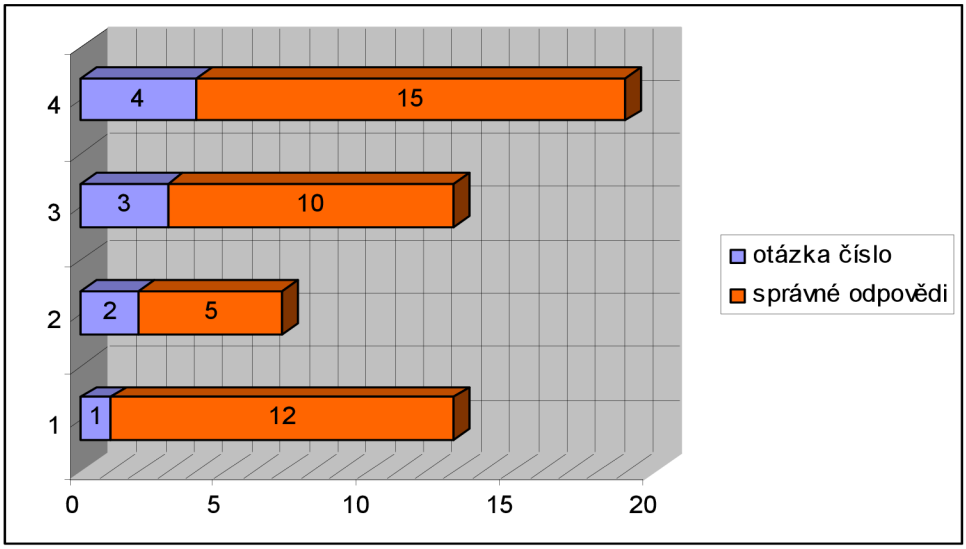

Z grafu je možné vyčíst, jak žáci zvládli jednotlivé úkoly. Nejlépe se vydařil úkol č. 4. (*Doplň vhodným výrazem – krajina mého bydliště je, protéká tudy řeka, na mapě je vodstvo značenou barvou…).* Všichni věděli, že Řečany nad Labem jsou v Polabské nížině, že tu protéká řeka Labe, a že vodstvo je značeno na mapách modrou barvou. Úkol č. 1 (*Rozlušti názvy hlavních světových stran. Ve směrové růžici pak dopiš zkratky hlavních i vedlejších světových stran.*) nezvládli 3 žáci, kteří pletli západ s východem. 10 dětí se dokázalo podle obrázků správně orientovat ve volné přírodě a 5 žáků úkol č. 3 (*Umíte se zorientovat v krajině bez kompasu? Podle obrázků si vyzkoušejte určit světové strany ve volné přírodě.*) nezvládlo. Největší potíže byly s úkolem č. 2. (*Na kterou světovou stranu vede cesta z Řečan n. L. do Kladrub n.L., z Řečany n.L. do Přelouče?)* Ten vyřešilo správně jen 5 dětí. Šlo o problémový úkol.

Závěrem lze říci, že vypracování pracovního listu zvládli žáci celkem dobře. Ale průběžně budeme orientaci v terénu opakovat, např. při vycházkách nebo na škole v přírodě.

3. Blok – téma: ŽIVOT V PŘÍRODĚ

Věková skupiny: **3. ročník ZŠ Řečany nad Labem**

Počet žáků: **15**

Časový rozsah: **5 vyučovacích hodin**

Vyučovací předměty: **Český jazyk, prvouka, pracovní činnosti, výtvarná výchova, čtení a literární výchova**

Prostor: **Školní třída**

Obor vzdělávací oblasti : **Člověk a jeho svět**
1. stupeň
Rozmanitost přírody

Školní výstupy podle RVP:

Žák:

- pojmenuje některé součásti živé a neživé přírody ve svém okolí
- sleduje proměny přírody v jednotlivých ročních obdobích
- roztřídí na základě zkušeností a pozorování některé živočichy a rostliny podle místa výskytu, stavby těla, výživy, průběhu a způsobu života
- vyjmenuje a charakterizuje typické zástupce organismů vyskytujících se v jednotlivých částech krajiny regionu

Učivo: Živá a neživá příroda, kalendář přírody, zimní a letní spánek, přírodní společenstva (pole, louka, u vody, les, hory, park, zahrada, blízkosti lidských příbytků), obratlovci, bezobratlí, savci, ptáci, plazi, obojživelníci, ryby, býložravci, masožravci, všežravci, domácí mazlíčci, hospodářská zvířata, volně žijící živočichové, byliny, dřeviny (stromy, keře), rostliny kvetoucí a nekvetoucí, kořen, stonek, list, květ, plod, kmen, lodyha, stvol, stéblo, houby (jedlé, jedovaté), třídění organismů.

Předmět: **ČESKÝ JAZYK**

Výchovně vzdělávací cíle :

Žáci dokáží rozlišit slovní druhy v základním tvaru; užívají v mluveném projevu správné gramatické tvary podstatných jmen; rozvíjí si slovní zásobu; snaží se dorozumívat kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikaci.

Téma: Slovní druhy

Učivo: Podstatná jména a jejich tvary

Organizační forma výuky:

Vyučovací hodina smíšená, skupinová práce, individuální činnost.

Zopakování pojmů: Slovní druhy, podstatná jména, rod, číslo, přísloví.

Pomůcky:

Sáček s knoflíky, 2 Encyklopedie koní, 15 textů (Kladrubský kůň), pastelky, psací potřeby, 15 pracovních listů.

Realizace vyučovací hodiny:

I. ÚVOD

Pozdravení a přivítání dětí ve třídě. Zápis do TK. Kontrola odevzdaných domácích úkolů.

II. HLAVNÍ ČÁST

a) Motivace

Děti, dobře víte z prvouky, že živočichové se dělí do několika skupin (savci, ptáci, plazi, obojživelníci a ryby). Každá skupina má své charakteristické znaky, kterými se vyznačuje. A do každé této skupiny můžeme přiřadit mnoho druhů

živočichů, kteří tyto znaky splňují (např. ryby – žijí ve vodě, dýchají žábrami a patří mezi ně - kapr, lín, štika,..).

Právě tak, máme skupiny slov v českém jazyce, které mají stejné vlastnosti a můžeme je proto přiřazovat ke slovním druhům. A o těch si dnes povíme.

b) Hrajeme si a učíme se s knoflíky

Děti dnes si budeme hrát s knoflíky. Sedněte si do kruhu na koberec a každý si z hromádky knoflíků vytáhněte jeden. Postupně se vás budu ptát. Snažte se být ve svých odpovědích co nejvíce originální.

Podstatná jména

- *Kdo ten knoflík nosil, než jej ztratil?*
- *Jakou přezdívku bychom mohli dát knoflíku?*
- *Místo, kde ke ztrátě došlo?*
- *Část oblečení, kde byl knoflík přišitý?*
- *Jaké zvíře ti připomíná? Tvarem – barvou?*
- *Jaká věc by to mohla být?*

Přídavná jména

- *Jaký je tvůj knoflík?*
- *Čí byl původně ?*
- *Jaký byl člověk, který ho nosil?*

Zájmena

- *Práce s chybou – říkáme různá slova – děti se pokusí je nahradit slovy ten, ta, to, můj, tvůj,..*

Číslovky

- *Kolik mám knoflíků?*

Slovesa

- *Co dělá tvůj knoflík? Co dělal včera? Co bude dělat zítra?*

Předložky

- *Polož někam svůj knoflík a říkej, kam jsi ho položil.*

Příslovce

- *Kdy se ztratil tvůj knoflík?*
- *Kam zapadl?*
- *Jak se cítil?*

Spojky

- *Domýšlíme souvětí ...*

Částice

- *Vytvoř konkrétní přání pro knoflík.*

Citoslovce

- *Jakým zvukem by se vyjádřil tvůj knoflík?*
- *Jak se ti hrálo s knoflíkem?*

c) Rozhovor s dětmi

Žáci se přesunou do lavic. Kdo z vás děti bude znát správnou odpověď, tleskne.

1. *Kolik máme slovních druhů? (10).*
2. *Co označují podstatná jména?*

(Podstatná jména jsou názvy osob, zvířat a věcí. Můžeme na ně ukazovat zájmeny ten, ta, to v čísle jednotném a ti, ty, ta v čísle množném).

3. *Co umíme určit u podstatných jmen?*

(Rod mužský, ženský a střední; číslo jednotné a množné).

4. *U podstatných jmen rozlišujeme trojí rod. Víš jaký? Uveď příklady.*

(Rod mužský – životný a neživotný – ten dědeček, ten pes, ten strom;
Rod ženský – ta maminka, ta laň, ta jabloň;
Rod střední – to dítě, to kotě, to sluníčko).

5. *Co označují podstatná jména v jednotném čísle?*

(Jednu osobu, jedno zvíře nebo jednu věc).

d) Práce s textem

Děti, připravte si text, který vám služba rozdala a pastelky – modrou, červenou a zelenou.

Nejprve si článek nahlas přečteme.

KLADRUBSKÝ KŮŇ

Není kůň jako kůň. Jsou koně malí a robustní i velcí a štíhlí. Plemena se od sebe liší některými charakteristickými rysy nebo vlastnostmi.

Kladrubští koně jsou vraníci nebo bělouši. Mají přátelskou a klidnou povahu, ale projevují temperament a ohnivost, pokud se to od nich žádá.

Po předcích zdědili klabonosou hlavu. Krk je vysoko nasazený, hřbet bývá měkký s nevýrazným kohoutkem. Záď je široká a krátká, s vysoko neseným ocasem. Silné nohy jsou zakončeny velkými a pevnými kopyty.

Kladrubský kůň je příjemný jezdecký kůň. Dnes se používá stále více pro vozatajský sport.

(Upraveno podle Encyklopedie koní str. 35)

- Kdo nám poví o čem jsme četli?
- Rozuměli jste všem slovům?
- Ve třídě máme k dispozici 2 Encyklopedie koní. Která dvojice žáků vyhledá pojem klabonosá hlava? Která dvojice žáků vyhledá a ostatním dětem přečte, co je to kohoutek?

Klabonosá hlava *neboli „klabonos“ se také nazývá „římský nos“. Jde o vyklenutí lebky počínaje místem mezi očima a konče u pysku.*
Kohoutek *je vyvýšené místo na konci krku. Využívá se k měření zvířat (např. kůň, pes, gepard,...). Kohoutek se měří páskovou a hůlkovou mírou. Pásková míra se dá změřit krejčovským metrem nebo provázkem. Zaznamenává všechny svaly a půlku hrudě. Hůlková míra je míra hlavní. Změří se tak, že se spustí kolmice od kohoutku dolů k zemi.*

- Byl jsi v hřebčíně v Kladrubech nad Labem?
- Jací koně se ti líbili?
- Víš, jak se o koně v hřebčíně starají?
- Čím se živí?
- Máš doma také nějaké zvířátko?

Budeme pracovat společně. Každý, kdo bude vyvolaný, přečte větu, vyhledá podstatné jméno a určí jeho rod a číslo. Modrou pastelkou budeme podtrhávat podstatná jména rodu mužského, červenou pastelkou podtrhneme podstatná jména rodu ženského a zeleně podtrhneme podstatná jména rodu středního.

e) Samostatná práce – pracovní list č. 1

Poslední částí hodiny bylo vypracování pracovního listu, který byl zaměřen na rozvoj slovní zásoby a procvičení tvarů podstatných jmen.

Pracovní listy jsme si nejprve společně přečetli. Děti jsem upozornila, že se v pracovním listě vyskytují názvy živočichů, které známe z našeho regionu. Zodpověděla jsem případné dotazy a potom pracovali žáci samostatně.

Po dokončení a vybrání prací, jsme si řekli správné řešení.

II. ZÁVĚR

Zhodnocení hodiny, pochválení žáků. Pozdrav.

Pracovní list č. 1 – ŽIVOT V PŘÍRODĚ

Jméno a příjmení:…….. Třída: ……

Datum: ……..

1. Poznáte známé ptáky - pěvce? Přesmyčky vám napoví.

VLASÍK	VŘISKAN	HLESTÍK	KVAPĚNA
Slavík	*Skřivan*	*Stehlík*	*Pěnkava*

2. Přísloví o zvířatech – doplň vhodná podstatná jména

Ranní *(ptáče)*…… dál doskáče.

(Pes)……, který štěká, nekouše.

Dočkej času jako *(husa)* …… klasu.

(Vrána) …… k vráně sedá.

Když není *(kocour)*…….. doma, myši mají hody.

3. Vybarvi podle návodu – podstatná jména rodu mužského – modře
rodu ženského - červeně
rodu středního - žlutě

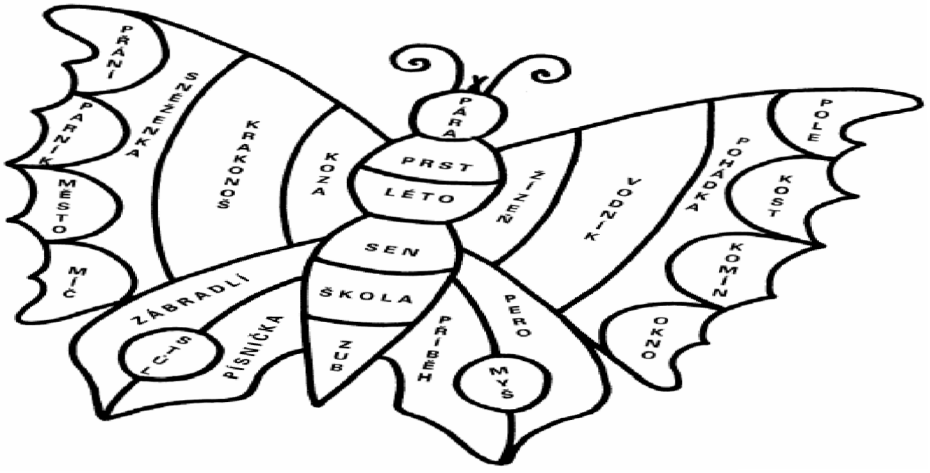
PRST
LETO
SEN
ŠKOLA
ZÁBRADLÍ
PÍSNIČKA
MĚSTO
MIČ
KONA
PAŘÍZKA
PAŘÍZKA
PAŘÍZK

Předmět: PRVOUKA

Výchovně vzdělávací cíl:

Žáci dokáží rozlišit a pojmenovat nejznámější rostliny a živočichy ze svého okolí a určit je podle některých částí těla; umí je zařadit do skupin; vysvětlí rozdíl mezi dřevinami a bylinami; poznají a pojmenují některá volně žijící i domácí zvířata a rozliší rozdíly jejich existence (chování, způsob života, životní podmínky); pojmenují plody běžných druhů ovoce a zeleniny; pojmenují nejznámější jedlé a jedovaté houby.

Organizační forma výuky: Vyučovací hodina smíšená

Zopakování pojmů:

Příroda, živočich, znaky života, masožravci, býložravci, všežravci, samec, samice, mládě, narodit se, vylíhnout se, aktivní pohyb – chodí, plazí se, plave, létá, obratlovci, ryby, obojživelníci, plazi, ptáci, savci, srst, bezobratlí, hmyz, rostlina, kvetoucí a nekvetoucí rostliny, užitkové rostliny, okrasné rostliny, planě rostoucí, léčivé, jedovaté, chráněné, podzemní části rostlin, nadzemní části rostlin, dřevnatý stonek, stromy a keře, kmen, dužnatý stonek, byliny, stvol, lodyha, stéblo, houby jedlé, nejedlé, jedovaté.

Pomůcky:

Encyklopedie, 3 obálky s úkoly , papíry, psací potřeby, pastelky, 3 dopisy s otázkami, 3 obrázky rostlin z regionu, 5 pracovních listů pro skupinovou práci, magnetická tabule, magnetky, obrázky obratlovců, karty – části těl obratlovců, kolíčky, 15 obrázků (pohlednic) zvířat, 15 pracovních listů, klubko provázku.

Realizace výukového bloku:

I. ÚVOD

Pozdrav a přivítání s žáky

II. HLAVNÍ ČÁST

a) Motivace

Děti, žijeme v překrásné zemi. Jsou v ní vesnice, obklopené lány polí a kvetoucích luk, starobylá i nová města, klidně tekoucí řeky i horské bystřiny, rušné silnice i tiché lesní cesty. I naše obec Řečany nad Labem se nachází v krásné krajině. Je to krajina plná živé přírody. Na každém kroku můžeme spatřit nějakého živočicha nebo rostlinu. Některé jste se už naučili poznávat, jiné jsou pro vás zatím neznámé.

b) Hra na listonoše

Děti, rozdělíme se do tří skupin. V každé skupině bude pět dětí.

Já jsem listonoš a doručím vám dopisy **(příloha č. 17)**. Ve složených dopisech jsou vlastně zapsané opakovací otázky vztahující se k probranému učivu. Vašim úkolem bude během časového limitu odepsat. Můžete použít encyklopedie, které máme ve třídě, ale také své vědomosti. Nezapomeňte spolupracovat.

1. Co je součástí živé přírody?

(Rostliny, živočichové včetně člověka, houby).

2. Jaké společné znaky mají rostliny?

(Dýchají, vylučují, vyživují se, rozmnožují se, rostou a vyvíjejí se, pohybují se, reagují na změny teploty prostředí).

3. Znáš rostliny, které se hojně vyskytují v našem regionu?

(Stulík žlutý, leknín bělostný, kopretina bílá, kosatec žlutý, Mák vlčí, čekanka obecná, sedmikráska chudobka, kohoutek luční) **(příloha č. 18)**

4. Do jakých 2 skupin dělíme rostliny?

(Na kvetoucí a nekvetoucí).

5. Mezi jaké rostliny patří pomněnka, kopretina a heřmánek?

(Mezi rostliny volně rostoucí).

6. Co tvoří nadzemní části rostlin?

(Stonky, listy, květy, plody).

7. Jak se jmenuje smrtelně jedovatá houba?

(Muchomůrka zelená).

8. Čím se liší obratlovci od bezobratlých živočichů?

(Obratlovci mají kostru, jejich páteř je složená obratlů. Bezobratlí nemají kostru složenou z kostí, nemají páteř).

Po časovém limitu jsme si společně řekli správné odpovědi.

c) Nové učivo – obratlovci

Obratlovci mají kostru, jejich páteř je složená obratlů. Do této skupiny živočichů patří: ryby, obojživelníci, plazi, ptáci a savci.

- *Ryby – mohou žít pouze ve vodě, tělo je pokryté šupinami, k dýchání používají žábry.*

U nás se hojně vyskytuje – kapr obecný, sumec velký, štika obecná, cejn velký, úhoř říční (rybník Tišina, slepá ramena Labe)

- *Obojživelníci – mohou žít ve vodě i na souši (žáby).*

U nás se hojně vyskytuje - skokan hnědý, skokan zelený, rosnička zelená, ropucha obecná, mlok skvrnitý (vlhké lesy, potůčky, slepá ramena Labe)

- *Plazi – tělo pokryté šupinami (hadi, želvy, ještěrky, krokodýli).*

U nás se hojně vyskytuje - užovka obojková (hustě zarostlé břehy řeky, říční ramena, potoky, rybníky, vlhké louky)

- *Ptáci – tělo pokryté peřím, pohybují se pomocí křídel, funkci zubů plní zobák.*

U nás se hojně vyskytuje - volavka popelavá, labuť velká, kachna divoká, potápka roháč polák velký, čáp bílý (rybník v Trnávce, rybník Tišina)

- *Savci – i člověk, mláďata po narození sají mléko od samice – matky.*

U nás se hojně vyskytují – srnec obecný, prase divoké, kuna lesní, hryzec vodní, vydra říční , ondatra pižmová, ježek západní, krtek obecný (slepá ramena Labe, rybník Tišina, zahrady, louky)

Na magnetické tabuli k obrázkům živočichů budeme přikládat správně karty s názvy typických částí jejich těl **(příloha č. 19).**

- Znáte tyto živočichy? *(kapr obecný, rosnička zelená, holub domácí, užovka obojková kočka domácí)*
- Vyskytují se v našem okolí?
- Kde žijí?

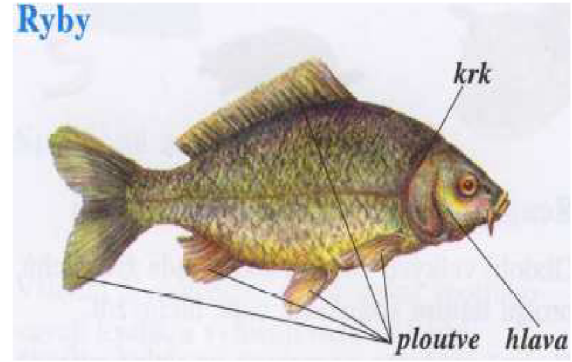

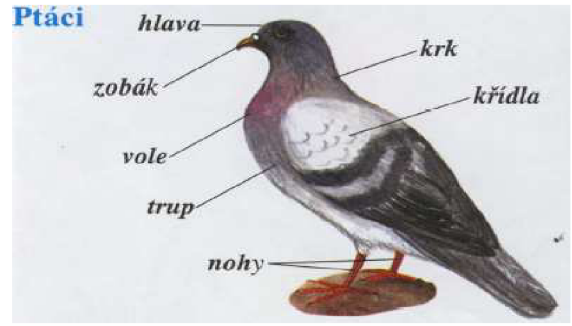

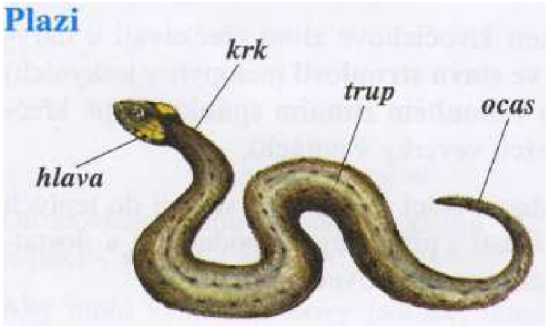

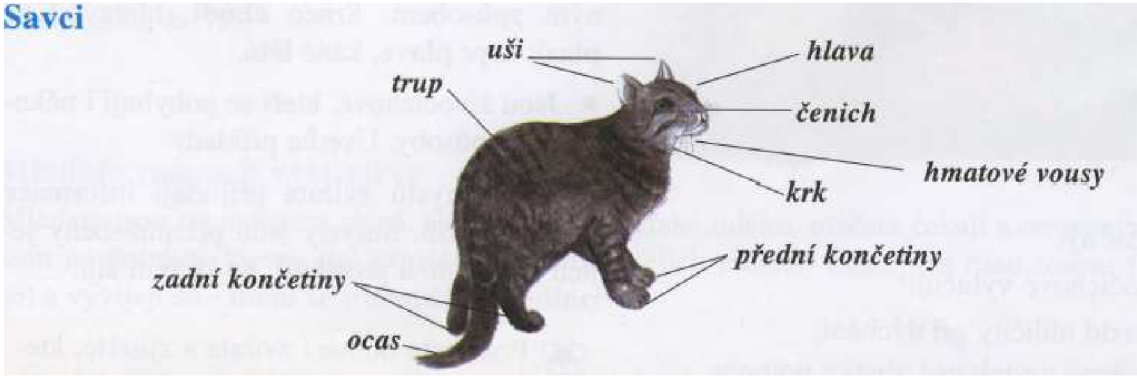

c) Hra – kdo jsem?

Děti, pojďte opět do kruhu. Každému z vás připevním kolíčkem na záda obrázek nějakého zvířete, které bychom mohli najít v naší obci. Prostřednictvím otázek k ostatním se snažíte zjistit své zvíře. Děti odpovídají pouze „ano“, „ne“. Kdo uhodl svůj obrázek, připevní si ho dopředu.

d) Práce s encyklopedií - skupinová činnost

Žáci se rozdělili do pěti skupin podle přání. Každá skupina dostala **pracovní list č. 2** s různým zněním. Skupiny měly k dispozici encyklopedie a vyhledávaly správné názvy obratlovců a bezobratlých. Do červeného kroužku žáci označili živočicha, který se objevuje v našem regionu. Žlutou hvězdičkou značili chráněného živočicha.

1. skupina – ryby
2. skupina - obojživelníci, plazi
3. skupina – ptáci
4. skupina – savci
5. skupina – bezobratlí

Po skončení si vypracované listy dáme na nástěnku.

e) Rozhovor

Zkusíme si odpovědět na některé otázky.

1. Znáš nějaké ryby, které žijí ve zdejších rybnících?
(Kapr, štika, lín, karas,sumec, okoun, plotice = bělice).

2. Jmenuj některé savce, které znáš ze svého okolí . (Kráva, kůň, pes, kočka).

3. Čím je pokryto tělo ptáků? (Peřím).

4. Co užívají ryby k dýchání? (Žábry).

5. Čím se živí býložravci? (Rostlinami).

6. Jaká zvířata patří mezi všežravce? (Pes, kachna, vosa, prase).

Pracovní list č. 3

Žáci se vrátí do lavic. Rozdají si pracovní listy, které si nejdříve společně přečtou a učitelka zodpoví na případné dotazy. Potom děti samostatně vyplňují pracovní list. Po ukončení následuje společná kontrola vypracovaných pracovních listů.

e) Hra – Pavoučí síť

Děti, na závěr hodiny si zahrajeme ještě jednu hru. Vytvořte kruh. Já hodím někomu z vás klubíčko, přičemž si ponechám začátek provazu v ruce. Ten, kdo klubko chytí, řekne název nějaké živé přírodniny, se kterou se můžeme setkat v našem okolí (např. smrk, kůň, hřib,…). Potom hází opět klubíčko někomu v kruhu (drží si provázek). Tento postup se opakuje, dokud se nevystřídají všichni žáci a všichni tak drží provázek. Tím vznikne pavoučí síť.

III. ZÁVĚR

Pochvala práce žáků, jejich aktivního přístupu.Poděkování za spolupráci a úklid tříd.

Pracovní list č. 2 – ŽIVOT V PŘÍRODĚ

1. skupina ……

Napiš k jednotlivým kresbám ryb jejich správný název. Do červeného kroužku označ živočicha, který se nachází v našem regionu a žlutou hvězdičkou označ chráněného živočicha.

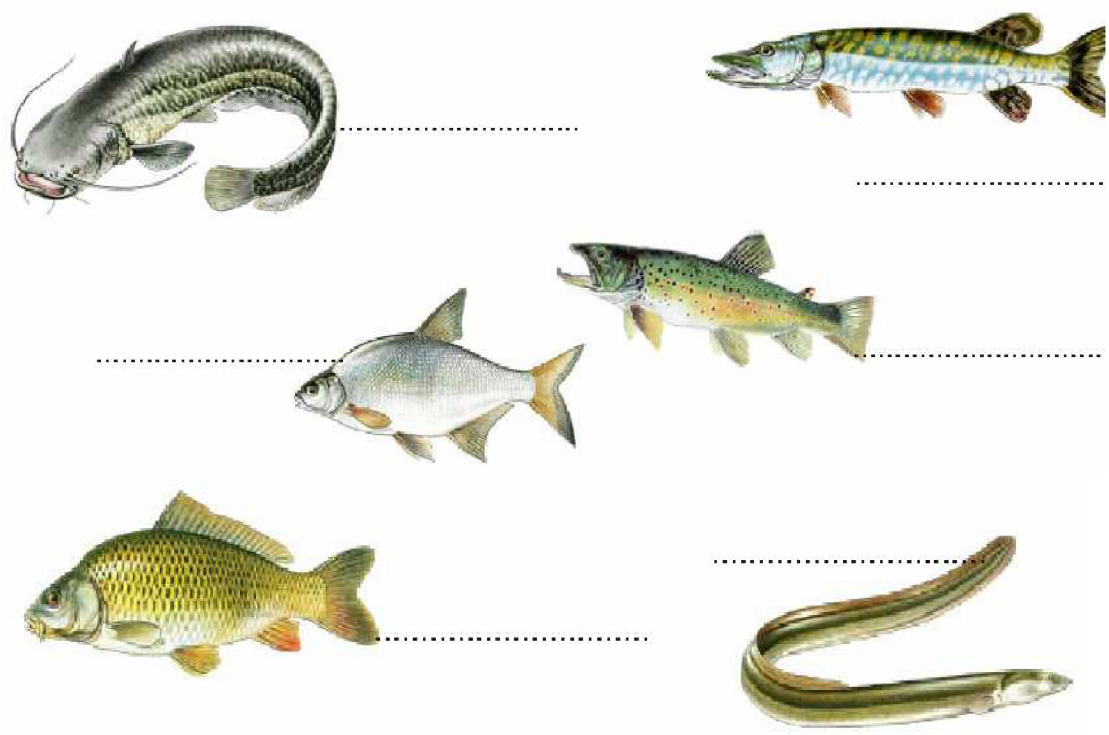

Řešení:

Sumec velký, štika obecná, cejn velký, pstruh potoční, kapr obecný, úhoř říční (kriticky ohrožený živočich).

Pracovní list č. 2 – ŽIVOT V PŘÍRODĚ

2. skupina ……

Napiš k jednotlivým obojživelníkům a plazům jejich správný název. Názvy obojživelníků podtrhni modrou barvou. Do červeného kroužku označ živočicha, který se nachází v našem regionu a žlutou hvězdičkou označ chráněného živočicha.

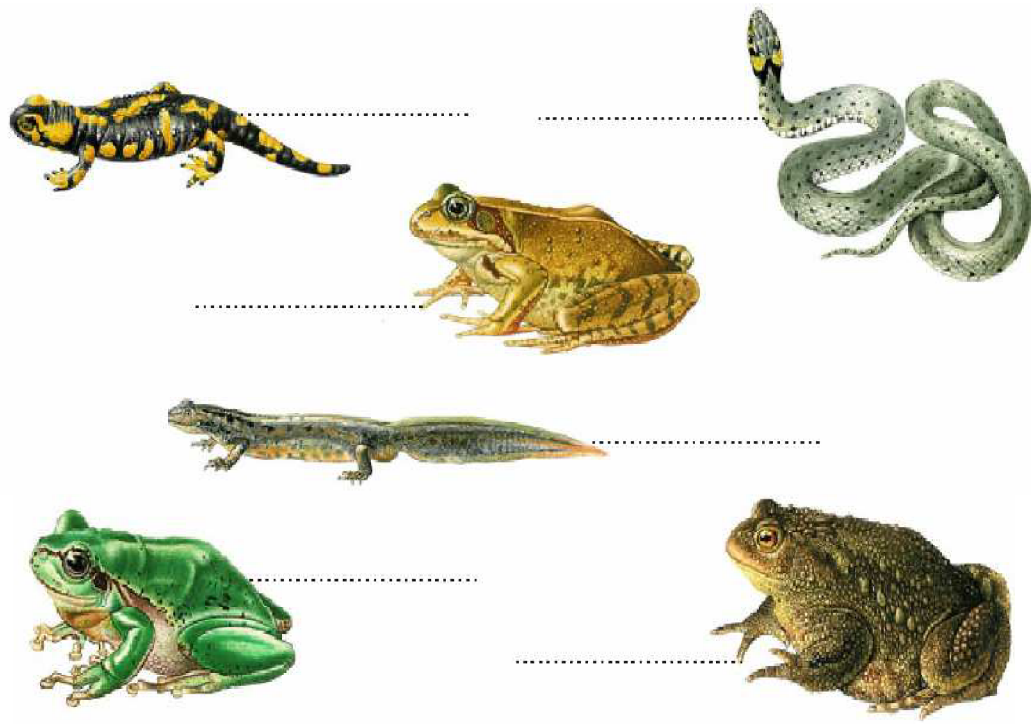

Řešení:

Mlok skvrnitý, užovka obojková (ohrožený druh), skokan hnědý (ohrožený druh), čolek obecný, rosnička zelená, ropucha obecná (ohrožený druh).

Pracovní list č. 2 – ŽIVOT V PŘÍRODĚ

3. skupina ……

Napiš k jednotlivým kresbám ptáků žijících v okolí vodních ploch jejich správný název. Do červeného kroužku označ živočicha, který se nachází v našem regionu a žlutou hvězdičkou označ chráněného živočicha.

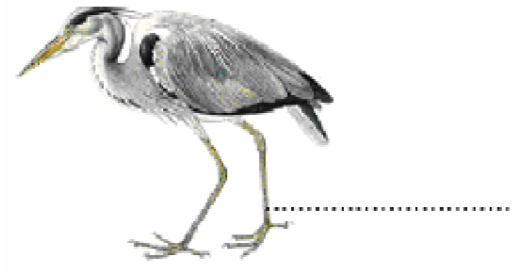

……

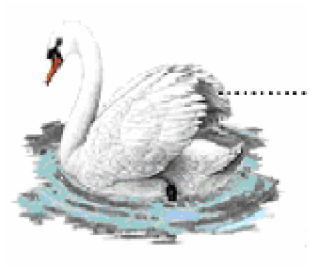

……

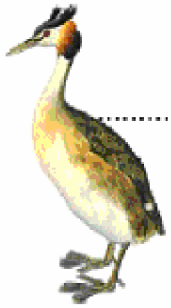

……

……

……

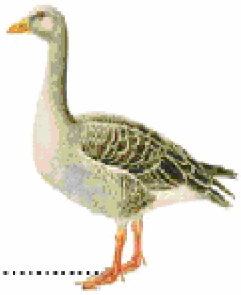

……

Řešení:

Volavka popelavá, labuť velká, kachna divoká, potápka roháč (ohrožený druh), čáp bílý, husa velká.

Pracovní list č. 2 – ŽIVOT V PŘÍRODĚ

4. skupina ……

Napiš k jednotlivým obrázkům savců žijících ve vodě a jejím bezprostředním okolí jejich správný název. Do červeného kroužku označ živočicha, který se nachází v našem regionu a žlutou hvězdičkou označ chráněného živočicha.

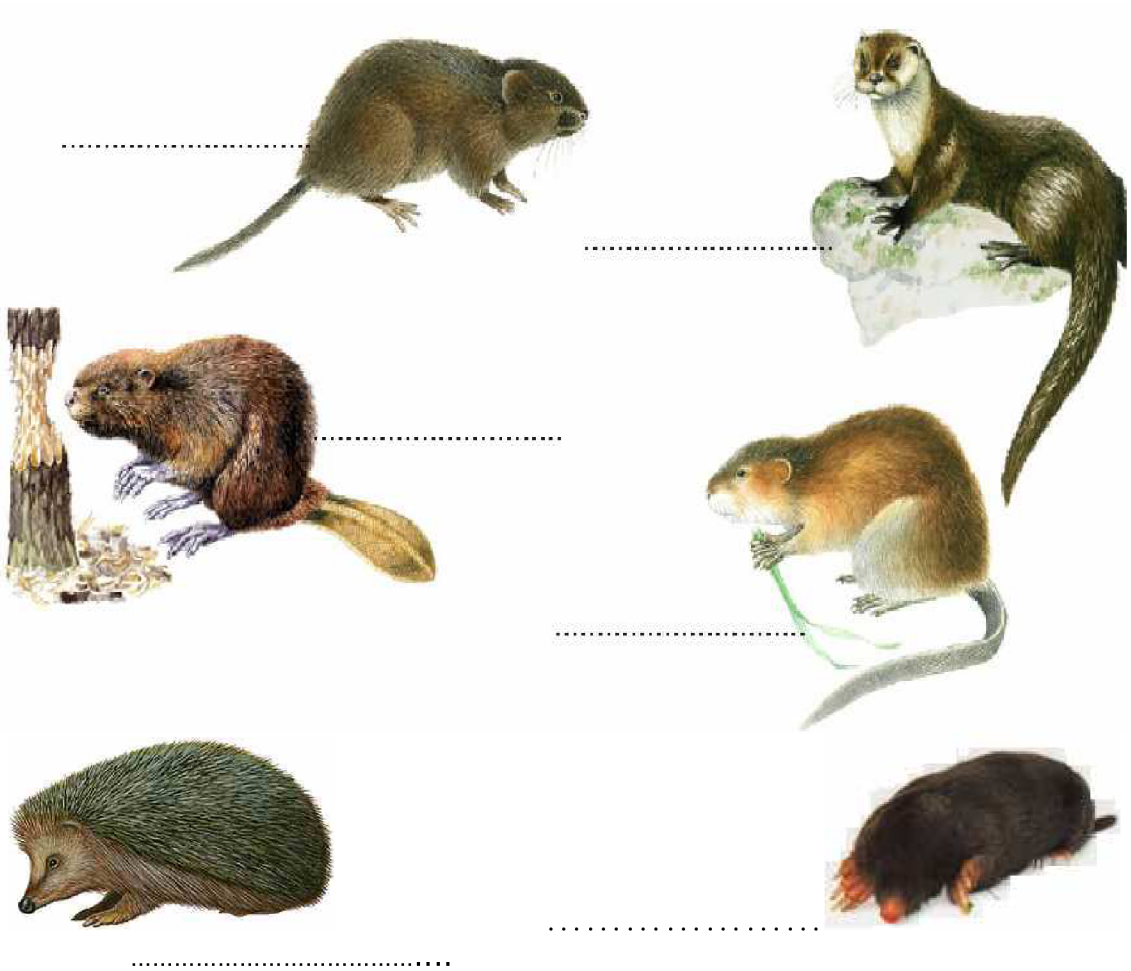

Řešení:

Hryzec vodní, vydra říční (kriticky ohrožený druh), bobr evropský (kriticky ohrožený druh), ondatra pižmová, ježek západní, krtek obecný.

Pracovní list č. 2 – ŽIVOT V PŘÍRODĚ

5. skupina ……

Napiš k obrázkům bezobratlých živočichů žijících ve vodě a jejím bezprostředním okolí jejich správný název. Názvy hmyzu podtrhni modrou. Do červeného kroužku označ živočicha, který se nachází v našem regionu a žlutou hvězdičkou označ chráněného živočicha.

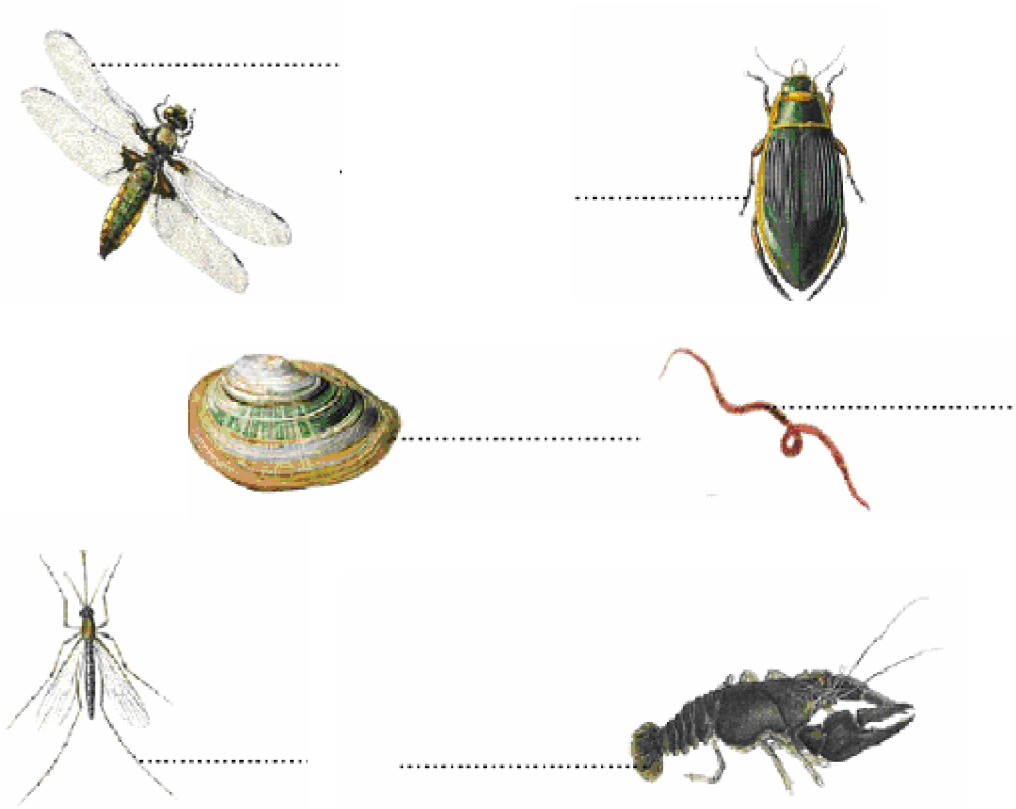

Řešení:

Vážka ploská, potápník vroubený, škeble rybničná (silně ohrožený druh), nitěnka obecná, komár pisklavý, rak říční.

Pracovní list č. 3 – ŽIVOT V PŘÍRODĚ

Jméno a příjmení:…….. Třída: ……

Datum: ……..

1. Vyhledej v řadě slov názvy živočichů.

k a p r /r a k / š k e b l e / ž á b a/ d e l f í n / m y š / p s t r u h/ p e s

2. Napiš k obrázkům názvy stromů.

Dub

Lípa

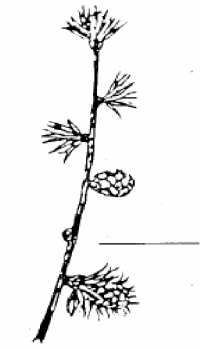

Modřín

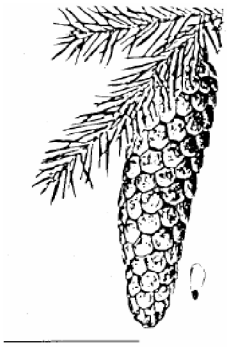

Smrk

3. Rébusy. V každém obrázku je zašifrovaný název houby. Rozluštíš?

Holubinka

Klouzek

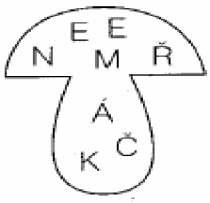

Křemenáč

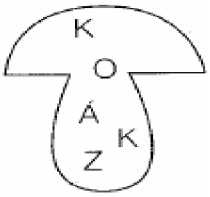

Kozák

4. Jak se pohybují? Dovedeš napsat ke každému živočichovi název a způsob pohybu?

Člověk – chodí; pták, motýl – létá; žába – plave a skáče; ryba – plave; had, ještěrka – se plazí; myš- běhá.

Předmět: **PRACOVNÍ ČINNOSTI**

Tématický celek: Práce s drobným materiálem

Učivo: Rybičky – tkaní na proutku

Výchovně vzdělávací cíl :

Žáci chápou práci a pracovní činnosti jako příležitosti k seberealizaci, sebeaktualizaci a k rozvíjení myšlení. Rozvíjejí svou zručnost, dovednost a fantazii.

Organizační forma výuky: Individuální činnost, práce ve skupinách

Pojmy: Tkaní, lýko, ryby

Dovednosti:

Umět pevně svázat dva konce proutku, proplétat mezi nimi lýko (provázek).

Praktická činnost žáka: Tvořit z přírodních materiálů

Pomůcky:

Obrázky živočichů, pružné proutky, provázek nebo lýko, malý kamínek, nůžky.

Realizace vyučovací hodiny:

I. ÚVODNÍ ČÁST:

Pozdravení a přivítání dětí. Seznámení s cílem hodiny.

II. HLAVNÍ ČÁST:

a) Motivace:

Děti, co si představujete pod pojmem vodstvo? Dokázaly byste mi říci, jak se jmenuje řeka, která protéká naší obcí? Ví někdo z vás, kde tato řeka pramení? Jaké rybníky se nachází v blízkosti školy? Dnes si vyrobíme rybičky, které žijí v našich vodách.

b) Práce ve skupině*:*

Děti se rozdělily do tří skupin po pěti žácích. Každá skupina dostala několik obrázků se živočichy **(příloha č. 20).** Měli určit pouze ty živočichy, kteří žijí pouze ve vodě. Na obrácené straně obrázků byly otázky:

1. Jak se jmenují tito živočichové?
2. Jde o obratlovce nebo bezobratlé živočichy?
3. Čím je pokrytý povrch těla těchto živočichů ?
4. Co užívají k dýchání?

c) Rozhovor s žáky:

Většinu otázek žáci znali.

1. Jak se jmenují tito živočichové?

(*Tito živočichové jsou ryby.)*

2. Jde o obratlovce nebo bezobratlé živočichy?

(*Živočichy dělíme mezi obratlovce a bezobratlé. Obratlovci mají kostru, jejich páteř je složená z obratlů. Do této skupiny patří: ryby obojživelníci, plazi, ptáci, savci. Bezobratlí nemají kostru složenou z kostí, nemají páteř. Někteří mají měkké tělo chráněné pevnou schránkou např. brouci).*

3. Čím je pokrytý povrch těla těchto živočichů ?

(Ryby mají tělo pokryté šupinami.)

4. Co užívají k dýchání?

(K dýchání užívají ryby žábry.)

d) Pracovní postup:

- Děti poučíme o bezpečnosti při práci - žáci mají pracovat pouze na svém místě, mají opatrně zacházet s pomůckami. Každý si na konci hodiny dá své místo do pořádku a uklidí si.
- Z vycházky jsme si donesli pružné proutky
- Proutek ohneme do tvaru rybičky a svážeme provázkem

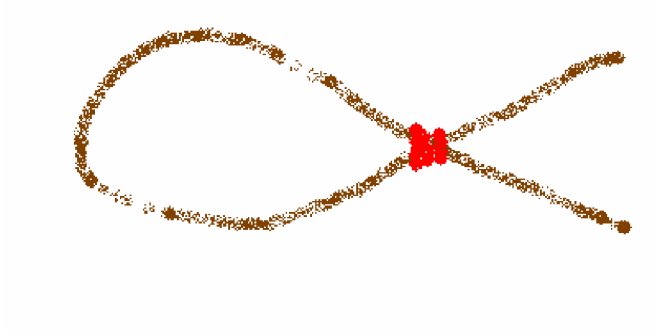

- Tímto jsme vytvořili neobvyklý rámeček na tkaní. Provázkem nebo lýkem napneme osnovu, pokud z proutí sjíždí, je třeba udělat malé zářezy.
- Protkávat můžeme znovu lýkem nebo provázkem, ale i trávou nebo jinými rostlinami.
- Do vytvořené hlavičky přivážeme malý kamínek jako očičko.

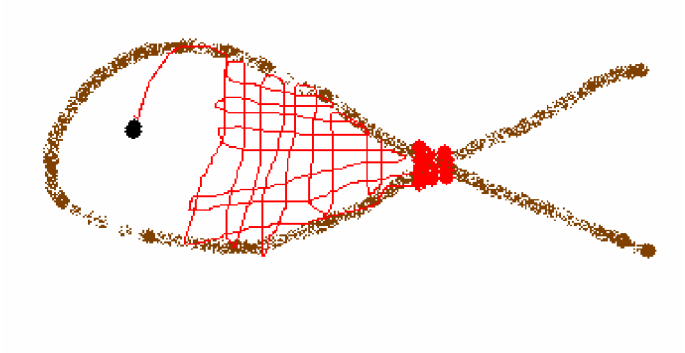

e) Shrnutí učiva:

Na závěr jsem zhodnotila práci a zapojení dětí do hodiny. Společně jsme vytvořili výstavku rybiček – zavěšení rybek ve třídě.

III. ZÁVĚREČNÁ ČÁST:

Ukončení hodiny, pozdrav.

Předmět: VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Výchovně vzdělávací cíle :

Žáci rozpoznávají a pojmenovávají prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary, objemy), umí je porovnávat a třídit na základě odlišností vycházejících z jejich zkušeností; seznámí s výtvarným vyjádřením skutečnosti; interpretují podle svých schopností a zkušeností různá vizuálně obrazná vyjádření, dokáží spolupracovat při řešení problémů ve skupině; umí respektovat a hodnotit názory druhých; vytváří si vztah k přírodě.

Téma: Život v řece

Učivo: Hra se stopou úhlu, kontrast světla a stínu v kresbě.

Technika a formát:

Kresba uhlem na předem pomačkaný a navlhčený balicí papír .

Organizační forma výuky: Skupinová práce

Zopakování pojmů:

Kresba do mokrého podkladu

Pomůcky:

Pás balicího papíru, úhel, obrázky živočichů a rostlin, žijících ve vodě, encyklopedie, papír, psací potřeby, tabule, křída.

Realizace vyučovací hodiny:

I. ÚVOD

Přivítání s žáky a pozdrav, uklidnění třídy.

II. HLAVNÍ ČÁST

a) Motivace

Děti, víte, co dnes budeme kreslit? Zahraji vám na klavír melodii jedné známé písničky. Kdo píseň poznal? Ano, je to lidová písnička Rybička maličká . Zazpíváme si ji všichni.

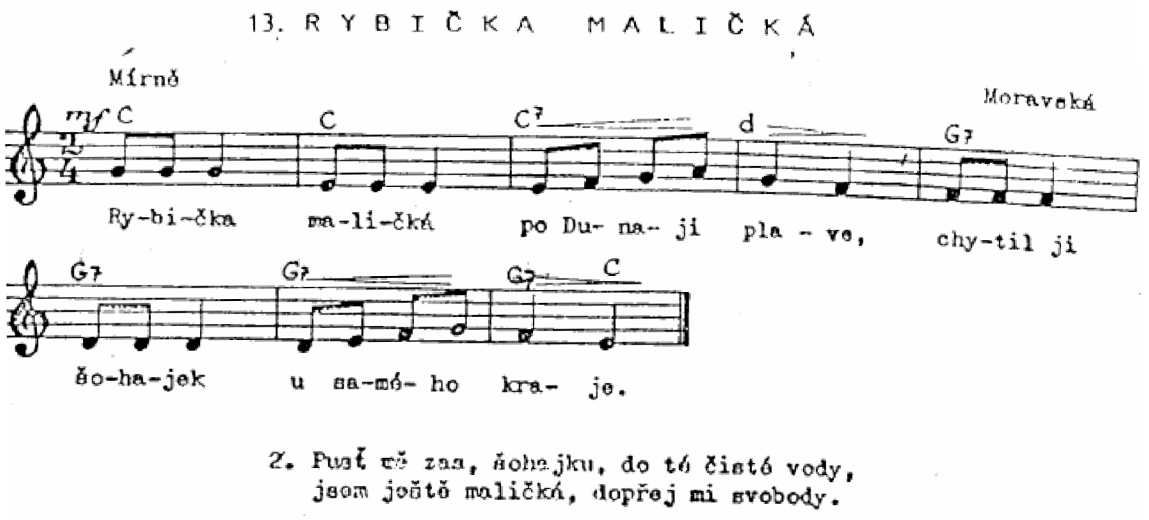

b) Rozhovor

1. Proč je voda pro život důležitá?

(Voda je nezbytnou podmínkou života na naší planetě. Vodu přijímáme spolu s potravou, je životním prostředím mnoha živočichů a rostlin).

2. Jaké podoby může mít voda v krajině?

(Voda dešťová, voda povrchová – potok, rybník, řeka, jezero, moře; voda podzemní).

3. Je v naší obci nějaký rybník nebo řeka?

(Ano, rybník – Houšovec, Pastouška, Tišina; řeka – Labe).

4. Co žije v řece?

(Ryby, obojživelníci).

d) Hra

Děti, rozdělte se do tří skupin podle sympatií. Vašim úkolem je vymyslet a zapsat na papír, k čemu je důležitá voda pro

1. člověka
2. zvířata
3. rostliny

Po skončení limitu napíšeme na tabuli sloupce a budeme zapisovat, co skupiny vymyslely. Poté společně hledáme, jestli se skupiny v něčem shodly.

c) Zadání úkolu

Děti, vytvořte si podle svého zájmu a sympatií skupinky po třech. Každá skupina zaujme místo na zemi, kde bude pracovat. Život v řece je téma dnešní hodiny. Pro inspiraci máte k dispozici encyklopedii a na nástěnce obrázky vodních rostlin a živočichů.

d) Pracovní postup

- Každý tvoří po vzájemné dohodě část obrázku. Děti vzájemně spolupracují.
- Muchláním, skládáním, mačkáním papíru si žáci vytvoří základ, který mírně navlhčí.
- Společně kreslí úhlem.
- Nakreslené obrázky necháme zaschnout .

e) Shrnutí učiva

Děti bavilo pracovat ve skupině. Rozvíjela se spolupráce. Občas byla práce trochu rušná, ale většinou se vše dalo usměrnit. Hodina děti bavila. Hotové práce jsme vystavili na chodbě školy **(příloha č. 21).**

III. ZÁVĚREČNÁ ČÁST:

Pochválení dětí , úklid třídy, pozdrav.

Předmět: ČTENÍ A LITERÁRNÍ VÝCHOVA

Výchovně vzdělávací cíle :

Žáci plynule čtou s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti; dokáží tvořivě pracovat s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností; vyjadřují své pocity z přečteného textu; umí volně reprodukovat přečtený nebo slyšený text; vytvoří vlastní výtvarný doprovod k literárnímu textu.

Téma: Příběh se zvířecím hrdinou

Učivo: Zrzoun, hrdina dvou světů (Marcella Marboe)

Metody:

Metody promyšleného systému otázek (Sokratovský rozhovor, Heuristický rozhovor), metoda řešení problému, vyprávění, rozhovor.

Organizační forma výuky:

Vyučovací hodina smíšená, práce ve skupinách, individuální činnost.

Zopakování pojmů:

Kniha, text, próza, poezie, spisovatel, ilustrátor, čtenář, synonymum, verš, rým, hádanka, báseň, pohádka, přímá řeč, přirovnání, slova citově zabarvená.

Pomůcky:

Kniha Zrzoun, hrdina dvou světů**,** 15 okopírovaných textů, tabule, křída, sešit na čtení, pastelky, kartičky – hrdinové z dětských knížek, slavní rodáci a osobnosti regionu, nástěnka.

Realizace vyučovací hodiny:

I. ÚVOD

Pozdrav a přivítání s žáky

II. HLAVNÍ ČÁST

a) Motivace

Ne každá obec se může pochlubit tím, že se v ní narodil a žije spisovatel, který vydal už několik knih. Řečany nad Labem tuto možnost mají. Děti, když správně vyluštíte křížovku, dozvíte se z její tajenky jméno jedné spisovatelky. Prozradím vám pouze to, že jde o rodačku z naší obce. Napsala knihy pro dospělé, například román Stříbrná planeta nebo knihu povídek Nevěsty a milenky. Větší část její tvorby je věnována dětem. Z knih pro děti můžu uvést knihy – Madlenka a kůň Zlatohřívák, Ali a sedm loupežníků, Podivuhodný příběh slečny Madlenky, kluka Matěje a tajemného koně. V poslední své knize Zrzek, hrdina dvou světů, z níž si dnes budeme číst, vypráví autorka příběh kocourka Zrzka.

Vlastním jménem se spisovatelka jmenuje Marcela Hrabicová, rozená Marboeová. Jaké je její jméno umělecké? To se dozvíte z tajenky. Luštit budeme společně.

(Křížovka je nakreslená na tabuli, otázky klade učitelka, žáci do křížovky zapisují sami).

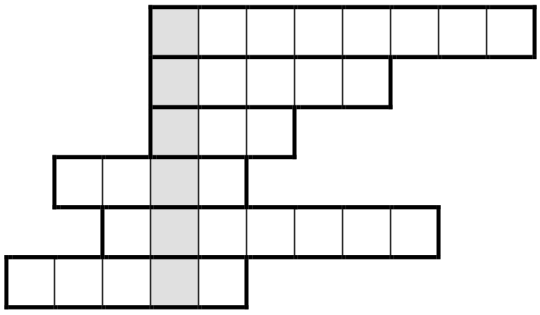

1. Jaké dívčí jméno se vyskytuje v názvech dětských knih řečanské autorky?
2. Jaké je synonymum ke slovu spisovatel?
3. Jak se nazývá zvuková shoda na konci veršů?
4. Hádanka - v mokrém zámku žije panna, penízky je posypána, nikdo nic té panně neprodá však za ně.
5. Jak se nazývá literární útvar, v němž vítězí dobro nad zlem a vystupují v něm nadpřirozené bytosti?
6. Jak se nazývá literární dílo psané ve verších?

		M	A	D	L	E	N	K	A
		A	U	T	O	R			
		R	Ý	M					
	R	Y	B	A					
		P	O	H	Á	D	K	A	
B	Á	S	E	Ň					

b) Seznámení s textem

Marcella Marboe je autorkou knihy, ze které jsem pro vás okopírovala jeden příběh. Společně si článek přečteme.

Jak jsem dal Mrňouskovi důležitý úkol

Když jsem se ovšem posadil na nejspodnější schod vedoucí na půdičku hořejší, abych si promyslel další postup, ten pocit tu byl zase: Jakoby tu ... ještě někdo ... dýchal…

Nakonec ho prozradil – no jistě! Ocásek!

„Co tady děláš?“ zahřímal jsem na Mrňouska. „Copak jsem ti nenařídil, že za mnou na půdu v žádném případě nesmíš? Víš, jak je to pro malé koťátko nebezpečné? Co kdyby tě sezobla sova?“

„Tebe taky sezobla,“ odsekl vzpurně. „A chci něco prozkoumávat jako ty! Nejsem žádný malý koťátko.“

„Tak dobře. Nejsi,“ souhlasil jsem honem smířlivě, aby brášku nenapadlo lézt za mnou ještě výš. „Jsi už pořádný chlapák, a tak ti svěřím důležitý úkol.“

„Jaký úkol?“ roztřásl se nedočkavostí.

Pošeptal jsem mu: “ Budeš mi krýt záda. Tady se pěkně posadíš na spodní schod a dáš pozor, aby za mnou nahoru někdo neproklouzl.“

Napjatě kýval a já si byl jistý, že se samou důležitostí ze spodního schodu ani nehne.

„Je dávat pozol móóóc nebezpečný?“

„Asi jako šimrat v nose devítihlavou saň,“ ujistil jsem ho.

„Tak jo,“ zaradoval se a jen si trochu na trámu přiostřil drápky.

Pak už jsem neohroženě – tlapka za tlapkou – stoupal vzhůru po dřevěném schodišťátku. (Z knihy Zrzoun, hrdina dvou světů, str.114)

- Učitel výrazně přečte pověst. Děti pouze poslouchají.
- Následuje hlasité čtení.

c) Orientační rozhovor

1. Líbila se ti ukázka?

2. O čem byl příběh?

d) Interpretační otázky a úkoly

3. Jde o prózu nebo poezii? Proč?

(Jde o prózu. Próza – souvislý text, řazený v odstavcích. Poezie – sloky, verše, rým)

4. Kdo příběh vypráví?

(Vypravěčem je kocourek Zrzek).

5. Kde se příběh odehrává?

(Na schodech u půdičky).

6. Jaké postavy zde vystupují?

(Zrzek, Mrňousek).)

7. Jaký byl vztah mezi oběma kocoury?

(…aby brášku nenapadlo… Byli to bratři, měli mezi sebou hezký vztah).

8. Kdo byl starší? Jak to poznáš?

(Starší byl Zrzek, Mrňousek šišlal).

9. Je v textu přímá řeč? Jak ji poznáš?

(Ano. Je dána uvozovkami. „Jaký úkol?“).

13. Jak vysvětlíš 3 tečky ve větě - Jakoby tu … ještě někdo … dýchal…

(Vyjadřují napětí).

14. Objevuje se v textu přirovnání? Uveď příklad

(Ano… jako šimrat v nose devítihlavou saň…).

15. Najdeš nějaké slova citově zabarvená? Uveď příklad.

(Ano. Mrňouskovi, půdičku, koťátko, chlapák, schodišťátku).

16. Nahraď slovo *neohroženě* synonymem.

(Nebojácně, odvážně).

17. Znáš nějakou jinou knihu o zvířátkách?

e) Možnosti následných literárně – estetických činností

- Poznáš i jiné významné osobnosti našeho kraje? Prohlédneme si nástěnku ve třídě **(příloha č.22).**
- Do sešitu na čtení si zapíšeme autora, název knihy a namalujeme vlastní ilustraci. Poté si obrázky vzájemně ukážeme **(příloha č. 23).**
- **Hra** – hrdinové z dětských knížek **(příloha č. 24)**

  Které dvě postavy patří do stejné knihy?

  Děti sedí na koberci a uprostřed jsou obrácené kartičky s pohádkovými postavami. Kdo si vytáhne, přečte a vyvolá spolužáka, který odpoví.
- Dramatizace příběhu – zkusíme si zahrát v rolích.

f) Shrnutí

Příště si ukážeme další knihy, ve kterých se objevuje zvířecí kamarád. Kdo z vás má nějakou takovou knihu doma, může ji přinést na další hodinu a doporučit ji svým spolužákům. Pokud mezi svými knihami nebo v místní knihovně najdete nějaký z titulů spisovatelky Marcelly Marboe, můžete si ji přečíst a zapsat do Čtenářského deníku.

III. ZÁVĚR

Zhodnocení hodiny. Pochválení žáků.

SHRNUTÍ

Tento vyučovací blok na téma Život v přírodě jsem realizovala ve třídě, v pěti vyučovacích hodinách (český jazyk, prvouka, pracovní činnosti, výtvarná výchova, čtení a literární výchova). Ve třídě bylo přítomno všech 15 žáků.

V tomto bloku se střídaly společné činnosti se samostatnými pracemi, hrou i s prací skupinovou. Spolupráce dětí ve skupinách se velmi zlepšila. Úkoly se snažili plnit téměř všichni žáci. Nebyly potíže s vypracováváním pracovních listů, protože jsme si vždy před zahájením samostatné práce podali důležité informace. Při hrách, které jsem do výuky zařadila, byla dobrá nálada a děti se do nich zapojovaly s nadšením.

V českém jazyce jsem se zaměřila na rozvoj slovní zásoby a procvičování tvarů podstatných jmen. V hodině prvouky si žáci vyzkoušeli práci s odbornou literaturou, vyhledávali názvy živočichů v encyklopediích a seznámili se s výskytem nejrozšířenějších živočichů v našem regionu. V hodině pracovních činností a výtvarné výchovy měly děti velký prostor pro rozvoj své tvořivosti a představivosti. Jejich tvůrčí činnost byla inspirována znalostmi o živé přírodě, které mohli dokonale využít. Při čtení jsme se seznámili s knihou místní rodačky Marcelly Marboe - Zrzoun, hrdina dvou světů. Třídní nástěnka nám připomenula významné rodáky a slavné osobnosti regionu.

Myslím si, že tento blok na téma Život v přírodě, byl dětem nejbližší. Důkazem byly zkušenosti, vědomosti a poznatky žáků, které byly v hodinách úspěšně zúročeny.

Ve výukovém bloku byly přestávky každých 45 minut.

Pracovní list č. 3 - úspěšnost žáků

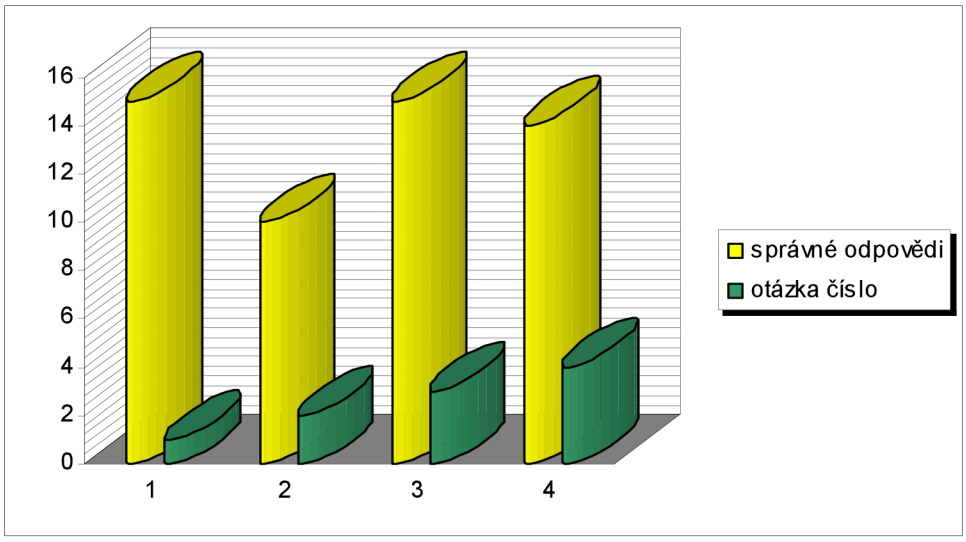

Z grafu je možné vyčíst, jak si žáci poradili s jednotlivými úkoly.

Úkol č. 1 *(Vyhledej v řadě slov názvy živočichů.)* byl pro žáky snadný, zvládli ho všichni a nalezli 8 živočichů . Úkol č.3 (*Rébusy. V každém obrázku je zašifrovaný název houby. Rozluštíš*?) vyřešili správně všichni. Úkol č. 4 (*Jak se pohybují? Dovedeš napsat ke každému živočichovi název a způsob pohybu?*) vypracovalo bez chyby 14 dětí, 1 žák udělal chybu zřejmě z nepozornosti (myš létá). Úkol č. 2 *(Napiš k obrázkům názvy stromů.)* úspěšně vyřešilo 10 žáků, 5 žáků chybovalo při určení smrku a lípy.

Závěr

Prvouka je předmět, který rozvíjí u dětí mnoho složek osobnosti. Vede je k tvořivému myšlení, rozvoji vzájemných vztahů mezi lidmi, k rozvoji komunikace, ke spolupráci. Poznatky a vědomosti, které žáci získávají během výuky prvouky, je pak provázejí při každodenním životě. Učivo prvouky lze velmi dobře využít i v mezipředmětových vztazích.

Zařazování regionálních prvků do výuky považuji za velice přínosné. Nejenže tato výuka zpestřuje samotné vyučování, ale poskytuje také možnosti pracovat různými metodami a používat různé formy práce. Pro žáky je zdrojem informací a nových poznatků o regionu, ve kterém žijí.

Cílem mé diplomové práce bylo vytvořit takové vyučovací bloky, v nichž žáci sami svou činností a aktivitou získají poznatky a vědomosti o svém nejbližším okolí.

Podmínkou úspěšného vzdělávání je vlastní prožitek žáků vycházející z konkrétních nebo modelových situací při osvojování potřebných dovedností, způsobů jednání a rozhodování. Na základě vypracovaných příprav jsem si ověřila, že velkým přínosem ve výuce je pestrá, hravá a tvořivá činnost. Děti jsou aktivnější, soustředěnější, ochotnější a přístupnější k přijímání nových informací a poznatků. Dítě by se nemělo ve škole nudit. Pokud probíhá výuka tak, že si děti „hrají“ a zároveň se učí, potom chodí do školy rády a učitel tak může být se svou prací spokojen.

Na závěr bych chtěla dodat, že při studiu materiálů k diplomové práci jsem se obohatila o mnoho nových poznatků nejen z pedagogické teorie a praxe, ale podrobně jsem také zpracovala informace o našem regionu, o naší obci a okolí, jež mohou využít i ostatní pedagogové v naší oblasti. Získala jsem cenné zkušenosti a nezapomenutelné prožitky s dětmi, které mě budou inspirovat pro další vývoj mé učitelské profese.

Seznam použité literatury

1. BARTOŠ, Š., HRUBÝ, V. *Pardubicko.* Pardubice: Hélios, 1995. ISBN 80–85211-02-3.
2. BARTOŠ, J., SEDLÁČEK, S. *K významu výrazu region a regionální.* Olomouc: UP, 1981.
3. BERAN, V. *Proč tvořit ŠVP?* Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, 2005.
4. BLAŽKOVÁ, R., VAŇUROVÁ, M., MATOUŠKOVÁ, K. *Matematika pro 3. ročník základních škol – 1. díl.* Praha: Alter, 1995. ISBN 80-85775-75-1.
5. BLAŽKOVÁ, R., VAŇUROVÁ, M., MATOUŠKOVÁ, K. *Matematika pro 3. ročník základních škol – 2. díl.* Praha: Alter, 1995. ISBN 80-85775-76-X.
6. CANGELOSI, J. S. *Strategie řízení třídy*. Praha: Portál, 1994.
7. CUŘÍN, F. *Regionální prvky ve vyučování českému jazyku.* Praha: SPN, 1977.
8. DANIELOVSKÁ, V., TUPÝ, K. *Prvouka pro 3. ročník základní školy – 1. díl.* Praha: Fortuna, 1997. ISBN 80-7168-235-7.
9. Dostupný z WWW: http:// www.vuppraha.cz/
10. Dostupný z WWW: http:// www.pardubickykraj.cz/
11. Dostupný z WWW: http:// www.czso.cz/
12. Dostupný z WWW: http://www.pardubice.cz/kam/
13. Dostupný z WWW: http://www.chko.cz/
14. Dostupný z WWW: http://slatinany.cz/
15. Dostupný z WWW: http://laznebohdanec.cz/
16. Dostupný z WWW: http://litomysl.cz/
17. Dostupný z WWW: http://preloucko.cz/
18. Dostupný z WWW: http://chvaletice.cz/
19. Dostupný z WWW: http://biopix.dk/
20. Dostupný z WWW: http://mapy.quick.cz/
21. DOUBRAVA, J., VENZAROVÁ, A. *Vlastivěda pro 3. ročník základní školy.* Praha: SPN, 1988.
22. DVORSKÝ, L. *Český jazyk pro 3. ročník.* Praha: Alter, 1995. ISBN 80-7245-015-8.
23. FABIÁNKOVÁ, B. *Didaktika prvouky*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-85931-03-6.

24. FABIÁNKOVÁ, B. *Prvouka v 1. – 3. ročníku základní školy*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-31-1.
25. FABIÁNKOVÁ, B., HORKÁ, H. *Náměty do prvouky II.*, Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85 931-29-X.
26. FALTYSOVÁ, H., BÁRTA, F. *Pardubicko – chráněná území ČR – IV*, Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2002. ISBN 80-86064-44-1.
27. HERMSEN, J. *Encyklopedie koní.* Dobřejovice: Rebo Productions CZ, 1998. ISBN 80 – 7234 – 184 – 7.
28. JŮVA, V., SEN A JUN. *Stručné dějiny pedagogiky*. Paido, 1997.
29. JŮVA, V., SEN A JUN. *Úvod do pedagogiky*. Paido, 1999.
30. KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov.* Praha: SPN, 1986.
31. *Kronika vesnic Zdechovicka.*
32. KUJAL, B. A KOL. *Pedagogický slovník 2*. Praha: SPN, 1967.
33. KVASNIČKOVÁ, D., FRONĚK, J. *Prvouka pro 3. ročník základní školy – 2. díl*. Praha: Fortuna, 1993. ISBN 80-7168-041-9.
34. LICHTENBERG, O. *Polabské pověsti z Přeloučska.* 1972.
35. LINHART, T., LINHART, J. *Pověsti a příběhy východních Čech.* Praha: Agave, 2003. ISBN 80-86160-81-5.
36. *Manuál pro tvorbu ŠVP*: Praha: VÚP, 2005.
37. MARBOE, M. *Zrzoun, hrdina dvou světů*. Pele, 2005. ISBN 80-903669-0-2.
38. MEJSTŘÍK, V. *Metodika vyučování vlastivědě.* Praha: SPN, 1964.
39. PETR, J. *Prvouka ve škole venkovské.* Ve Velké Čermě, 1914.
40. POVOLNÝ, F. O. *O regionalismu*. Brno: Sborník KKS, 1968.
41. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003.
42. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2005.
43. SÁL, F.L. *Prvouka, nauka o životě, reálie.* Velké Meziříčí, 1926.
44. SKOKAN, J. *Historie polabských vesnic Trnávky, Řečan n.L., Labětína,* 1965.
45. ŠTIKOVÁ, V. *Prvouka 3 – metodický průvodce učebnicí.* Brno: Nová škola, 2004. ISBN 80-7289-065-4.
46. ŠTIKOVÁ, V. *Prvouka 3 – pracovní sešit pro 3. ročník základní školy*. Brno: Nová škola , 2005. ISBN 80-7289-045-X.
47. ŠTIKOVÁ, V. *Prvouka 3 – učebnice pro 3. ročník základní školy.* Brno: Nová škola, 2003. ISBN 80-7289-044-1.

48. VYSKOČILOVÁ, E., PECH, J., MATUŠKOVÁ, A., VLČKOVÁ, V. *Svět kolem nás.* Praha: Scientia, 1993. ISBN 80-04-26172-8.
49. *Zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, § 25 odst.1.*
50. *Zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, § 28 odst.1.*
51. *Zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, § 35 odst.1.*

Resumé

Diplomová práce se zabývá využitím regionálních prvků v učivu prvouky a dalších vyučovacích předmětech na prvním stupni základní školy.

V teoretické části jsou definovány pojmy region, regionalismus a regionální prvky. Teoretická část se také zabývá historií prvoučného vyučování, současným pojetím prvoučné výuky, Rámcovým vzdělávacím programem a výchovnými hodnotami prvouky. Poslední kapitola je věnována Pardubickému kraji, mikroregionu Přeloučsko a obci Řečany nad Labem.

Praktická část obsahuje přípravy na konkrétní hodiny určené pro 3. ročník základní školy. Jsou zde zpracována tato témata:

- Město a vesnice, naše obec
- Krajina kolem nás
- Život v přírodě

Resumé

This diploma work deals with the usage of regional aspects in teaching natural science and other subjects at primary school.

In the theoretical part of this work, the terms such as region, regionalism and regional aspects are defined. This part is also aimed at the history of natural science teaching, present approach to natural science teaching, framing educational programme, and at educational values of natural science. The last chapter is devoted to the region of Pardubice, to the micro region of Přelouč, and to the village of Řečany nad Labem.

The practical part contains the preparations for particular lessons designed for the 3rd grade of primary school. These topics are included:

- Town and village, our village
- Landscape around us
- Life in nature

Seznam příloh

1. Blok – téma: MĚSTO A VESNICE, NAŠE OBEC

Příloha č. 1 - STAVBY V OBCI

Příloha č. 2 - DOPRAVNÍ ZNAČKY

Příloha č. 3 - DŮLEŽITÁ TELEFONNÍ ČÍSLA

Příloha č. 4 - PEXESO

Příloha č. 5 - TAJNÉ ZPRÁVY

Příloha č. 6 - MAPA

Příloha č. 7 - SOCHA JANA NEPOMUCKÉHO

Příloha č. 8 - ZNAKY ROMÁNSKÉHO SLOHU

Příloha č. 9 - DIAGRAMY

Příloha č. 10 - NAKUPUJEME

Příloha č. 11 - ZNAKY MĚST

Příloha č. 12 - NÁVRH ZNAKU OBCE

Příloha č. 13 - VYPLNĚNÉ PRACOVNÍ LISTY- MĚSTO A VESNICE (6x)

2. Blok – téma: KRAJINA KOLEM NÁS

Příloha č. 14 - TYPY KRAJINY

Příloha č. 15 - OBRAZY KRAJINY

Příloha č. 16 - VYPLNĚNÉ PRACOVNÍ LISTY – KRAJINA KOLEM NÁS (2x)

3. Blok – téma: ŽIVOT V PŘÍRODĚ

Příloha č. 17 - DOPIS S ÚKOLY

Příloha č. 18 - ROSTLINY Z REGIONU

Příloha č. 19 - KARTY – ČÁSTI TĚL OBRATLOVCŮ

Příloha č. 20 - OBRÁZKY ŽIVOČICHŮ

Příloha č. 21 - ŽIVOT V ŘECE

Příloha č. 22 - SLAVNÍ RODÁCI A OSOBNOSTI REGIONU

Příloha č. 23 - ILUSTRACE KE KNIZE

Příloha č. 24 - POHÁDKOVÉ DVOJICE

Příloha č. 25 - VYPLNĚNÉ PRACOVNÍ LISTY – ŽIVOT V PŘÍRODĚ (4x)